

RAPPORT

2020

SYSTEMATISK KARTLEGGINGSOVERSIKT

Bruk av tvang og grensesetting i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem

Utgitt av Folkehelseinstituttet, Område for helsetjenester, Klynge for evaluering av tiltak

Tittel Bruk av tvang og grensesetting i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem: en systematisk kartleggingsoversikt

English title The use of force and setting limits for children and youth in residential child care and foster care: a systematic scoping review

Ansvarlig Camilla Stoltenberg, direktør

Forfattere Heid Nøkleby, prosjektleder, *forsker, Folkehelseinstituttet*
Ashley Elizabeth Muller, *forsker, Folkehelseinstituttet*
Liv Giske, *forsker, Folkehelseinstituttet*

ISBN 978-82-8406-124-5

Publikasjonstype Systematisk kartleggingsoversikt

Antall sider 72 (104 inklusive vedlegg)

Oppdragsgiver Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Emneord (MeSH) Adolescent; Child; Young Adult; Child Protective Services; Custodial Care; Foster Home Care; Residential Care; Coercion; Persuasive Communication; Power (Psychology); Restraint, Physical; Belgium; Netherlands; Scandinavian and Nordic Countries

Sitering Nøkleby H, Müller AE, Giske L. «Bruk av tvang og grensetting i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem: en systematisk kartleggingsoversikt» [The use of force and setting limits for children and youth in residential child care and foster care: a systematic scoping review] Rapport – 2020. Oslo: Folkehelseinstituttet.

Innhold

INNHold	2
HOVEDBUdSKAP	4
SAMMENDRAG	5
KEY MESSAGES (ENGLISH)	8
EXECUTIVE SUMMARY (ENGLISH)	9
FORORD	12
INNLEDNING	13
METODE	20
Hva er en systematisk kartleggingsoversikt?	20
Inklusjonskriterier	21
Litteratursøk og artikkelutvelging	22
Vurdering av inkluderte studier	23
Datauttrekk	23
Sortering og oppsummering av funn	24
Etikk	24
RESULTATER	25
Resultat av litteratursøk	25
Beskrivelse av de inkluderte studiene	26
1. Hva er forekomsten av tvang?	29
2. Hvordan utøves bruk av tvang?	30
3. Hvordan forstås grensesetting og bruk av tvang?	34
4. Hvilke konsekvenser har bruk av tvang?	42
5. Hvordan forebygges bruk av tvang?	47
6. Hva er erfaringer med kontroll og tilsyn?	56
DISKUSJON	63
KONKLUSJON	69

REFERANSER	70
VEDLEGG 1. SØKESTRATEGI	72
Bibliografiske databaser	72
VEDLEGG 2. EKSKLUDERTE STUDIER	81
VEDLEGG 3. INKLUDERTE STUDIER	84
Systematisk kartleggingsoversikt	84
Før-og-etter-evaluering	85
Tverrsnittstudier	88
Kvalitative studier	91

Hovedbudskap

Barn og ungdom under offentlig omsorg, dvs. i barnevern-institusjon eller fosterhjem, har som andre barn og unge rett til vern om sin personlige integritet og rett til beskyttelse og omsorg. Bufdir ønsket en oversikt over forskning som har undersøkt grensesetting og bruk av tvang samt grenseflatene mellom grensesetting og tvang, overfor barn og unge i barnevern-institusjoner og fosterhjem. Dette inkluderte underspørsmål om forekomst, typer tvang, forståelse av tvang og grensesetting, konsekvenser, forebygging og erfaringer med tvang og grensesetting.

Vi gjennomførte en systematisk kartleggingsoversikt, dvs. en presentasjon av studiene sortert etter forsknings-spørsmål. Vi inkluderte 12 studier: én oversikt og 11 kvalitative og kvantitative primærstudier. Vi kvalitetsvurderte studiene.

Det var seks studier fra Norge, to fra Sverige, to fra Nederland, én fra Danmark og én fra Belgia. Utvalgene omfattet barn og ungdom i institusjon og fosterhjem, ansatte og ledere i barnevern-institusjoner, fosterforeldre og tilsyns-ansatte. Kun to studier omhandlet fosterhjem.

- Forekomst av tvang: to studier gav få relevante data
- Typer tvang: tre norske kvalitative studier beskriver ulike typer tvang og situasjonene rundt disse
- Forståelse av tvang og grensetting: en nederlandsk systematisk kartleggingsoversikt, tre norske og to svenske kvalitative studier belyser oppfatning av tvang og til dels grensesetting fra ulike perspektiver
- Konsekvenser av tvang: fem kvalitative studier (fire norske) belyser i hovedsak negative følger mht. bl.a. trygghet og relasjoner. Å være vitne til tvang beskrives
- Forebygging av tvang: seks studier undersøker ulike sider ved forebygging av tvang (én evalueringstudie)
- Tilsyn/kontroll: fire norske studier undersøker kjennskap til rettigheter og tilsynets funksjoner

Tittel:

Bruk av tvang og grensetting i barnevern-institusjoner og fosterhjem: en systematisk kartleggingsoversikt

Publikasjonstype:

Systematisk kartleggingsoversikt

En kartleggingsoversikt kartlegger og beskriver eksisterende forskning på et tematisk område

Svarer ikke på alt:

Vi har trukket ut data fra inkluderte studier, sammenstilt og presentert disse. Vi har ikke syntetisert resultatene eller vurdert vår tillit til dokumentasjonen

Hvem står bak denne publikasjonen?

Folkehelseinstituttet har gjennomført oppdraget etter forespørsel fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

Når ble litteratursøket utført?

Søk etter studier ble avsluttet i april 2020.

Sammendrag

Innledning

Barn og ungdom i barnevernsinstitusjon eller fosterhjem har, som andre barn og unge, rett til vern om sin personlige integritet og rett til beskyttelse og omsorg. Grensesetting er en del av den utviklingsstøtten alle foreldre skal gi, også fosterforeldre og ansatte i barnevernsinstitusjon. I Norge gir lov og forskrift også adgang til bruk av bestemte tvangstiltak overfor barn/ungdom i barnevernsinstitusjon, for eksempel bruk av fysisk tvang og isolering i akutte faresituasjoner, kroppsvisitasjon og ransaking/undersøkelse av rom og eiendeler. Det er særregler om adgang til å nekte bruk og inndra telefon/PC, nekte samvær og besøk samt begrensninger i bevelsesfrihet i og utenfor institusjonen. Som ansvarlig fagorgan ønsket Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet en oversikt over og beskrivelse av forskning som har undersøkt grensesetting og bruk av tvang, og grenseflatene mellom grensesetting og tvang, overfor barn og unge i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem. Dette inkluderte følgende underspørsmål:

- Hva er forekomsten av tvang?
- Hvordan utøves bruk av tvang?
- Hvordan forstås grensetting og bruk av tvang? (av barn og unge, fosterforeldre, institusjonsansatte)
- Hvilke konsekvenser har bruk av tvang? (for barn og unge)
- Hvordan forebygges bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem?
- Hva er barn og unge, fosterforeldre og institusjonsansatte sine erfaringer med og synspunkter på grensesetting og bruk av tvang?

Metode

Vi utførte en systematisk kartleggingsoversikt i tråd med Folkehelseinstituttets metodehåndbok som følger internasjonale standarder. En kartleggingsoversikt gir deskriptiv informasjon om forskningen på et felt. Vi gjorde et litteratursøk i relevante databaser og grå litteratur som ble avsluttet i april 2020. Systematiske oversikter og empiriske primærstudier publisert etter år 2000 skulle inkluderes, både kvantitative og kvalitative, dersom de omhandlet tvangsbruk eller grensesetting overfor barn og unge i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem. Vi begrenset søket til å inkludere studier fra Norge, Sverige, Danmark, Finland, Belgia, og Nederland, ettersom disse landene er sammenlignbare når det gjelder forståelse og organisering av barnevern.

To forskere gikk gjennom alle titler og sammendrag og deretter aktuelle publikasjoner i fulltekst, for å vurdere relevans i henhold til inklusjonskriteriene. To forskere vurderte de inkluderte studiene for mulig risiko for systematiske skjevheter (for kvantitative

studier) eller metodisk sterke og svake sider (for kvalitative studier). Resultatene ble hentet ut av to forskere, sortert og oppsummert i tråd med forskningsspørsmålene.

Resultat

Vi inkluderte 12 studier: én systematisk oversikt og 11 primærstudier. Primærstudiene omfattet ni kvalitative studier og tre kvantitative studier (én studie var både kvalitativ og kvantitativ). Seks av studiene var fra Norge, to var fra Sverige, to fra Nederland, én fra Danmark og én fra Belgia. Majoriteten av studiene omhandlet barnevernsinstitusjoner; kun to studier omhandlet fosterhjem.

Vi vurderte studienes risiko for systematiske skjevheter og metodiske begrensninger. Sju av ni kvalitative studier hadde små metodiske begrensninger (\approx god metodisk kvalitet), mens to hadde middels metodiske begrensninger. To av de tre kvantitative studiene hadde middels risiko for skjevheter (\approx middels metodisk kvalitet) mens én hadde høy risiko for skjevheter. Oversiktsstudien hadde lav metodisk kvalitet.

Vi sorterte og presenterte resultatene fra studiene i tråd med forskningsspørsmålene, på tvers av studiedesign. Ti av 12 inkluderte studier omfattet imidlertid kvalitative data; de belyste erfaringer med og synspunkter på ulike aspekter ved bruk av tvang. Vi valgte derfor å integrere data om erfaringer under alle forskningsspørsmål der det gav vesentlig informasjon. Det siste forskningsspørsmålet ble endret til å skulle belyse erfaringer med tilsynets rolle når det gjelder bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner.

1. Hva er forekomsten av tvang?

En norsk og en dansk studie undersøkte hvor mange i den aktuelle populasjonen som hadde vært utsatt for tvang/sanksjoner. Det viste seg å være få relevante resultater. Begge studiene hadde kartlagt om ungdommene var blitt fratatt mobiltelefonen under oppholdet. I begge utvalg oppga ca. 60 prosent at dette ikke hadde skjedd, men den danske studien fant at andelen var lavere blant unge i fosterhjem sammenlignet med unge i institusjon. Forekomst av andre typer tvang er ikke undersøkt i disse studiene.

2. Hvordan utøves bruk av tvang?

Tre norske kvalitative studier undersøkte hvordan tvang ble utøvd, det vil si hva slags type tvangsmidler som ble brukt. Tvangsmidlene som ble rapportert var «tvang i akutte faresituasjoner» (typisk det å bli holdt fast eller isolasjon/skjerming), i tillegg til tilbakeføring ved rømming; urinprøver ved rusmiddelbruk; begrensninger i adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område eller fotfølging av voksne; samt inndragelse av mobiltelefon eller andre elektroniske kommunikasjonsmidler.

3. Hvordan forstås grensesetting og bruk av tvang?

Seks studier undersøkte hvordan ulike aktører forstår og oppfatter særlig begrepet tvang. I tre norske studier beskrev noen ungdommer tvang som de typene tvang som lov og forskrift ga adgang til på institusjonen, mens andre beskrev tvang som «noe man ikke selv vil». Tilsynsansatte refererte til tvang både som noe mot barnas/ungdommenes vilje, og noe som reguleres av lov og forskrift. Institusjonsansatte og -ledere refererte overveiende til tvang som regulerte tvangsmidler som fantes tilgjengelig. Noen ansatte definerte tvang som «fysisk grensetting» eller «robust omsorg». To svenske og en nederlandsk studie utforsket andre begreper for tvang og til dels grensesetting.

4. Hvilke konsekvenser har bruk av tvang?

Fire kvalitative studier undersøkte hvilke konsekvenser tvangsbruk kan ha for barn og unge som lever i barnevernsinstitusjon. Ungdommene fortalte hvordan tvangsbruk i institusjonen kunne bli en del av «normalen». Dette gjorde det vanskeligere å se institusjonen som et (midlertidig) «hjem». Dette gjaldt selv om man ikke var blitt utsatt for tvang selv men hadde vært vitne til tvang, spesielt til de fysiske, voldsomme tvangssituasjonene. Både ungdom og ansatte påpekte hvordan bruk av tvang kunne skade relasjonen mellom de involverte. Mange mente likevel at tvang kunne være nødvendig i visse situasjoner. Den nederlandske studien, som også undersøkte ungdom i sikre og lukkede institusjoner, rapporterte konsekvenser som avmakt, tap av autonomi og tap av mening.

5. Hvordan forebygges bruk av tvang?

Seks studier undersøkte ulike sider ved det å forebygge bruk av tvang mot barn og unge i institusjon eller fosterhjem. Felles for flere studier var fokus på betydningen av å skape relasjoner til barna/ungdommene. Et forslag var å invitere barn/unge inn i institusjonens arbeid med forebygging av tvang, f.eks. ved å ta det opp på husmøter eller ved å måle det i brukerundersøkelser. Det andre hovedtemaet som gikk igjen var behov for veiledning av ansatte, refleksjon knyttet til etikk og til egne følelser i pressede situasjoner. Studiene presentert flere tvangsforebyggende tiltak, tre er eksplisitt beskrevet: *Non-Violent Resistance*, voldsforebyggende miljøterapi og traumebevisst omsorg.

6. Hva er erfaringer med kontroll og tilsyn?

Fire studier fra Norge undersøkte ulike sider ved kontrollen med tvangsbruk og tilsynets roller og funksjoner når det gjelder barnevernsinstitusjon, sett fra både ungdom, ansatte og tilsynet selv. Det er store ulikheter med hensyn til hvor godt ungdommene kjenner egne rettigheter. Både ungdom, ansatte, ledere og tilsyn mener ungdommene for sjelden klager til fylkesmannen. Ansatte (og ledere) har gjennomgående god kunnskap om lover og regler knyttet til tvang og tilsyn, men ansatte hos fylkesmannen opplever likevel at det er forskjeller. Det er variasjoner med hensyn til hvorvidt fylkesmannen også driver opplæring og veiledning av institusjonene, ikke kun kontroll.

Diskusjon og konklusjon

Denne oversikten har kunnet belyse utøvelse av ulike tvangstiltak, forståelse av tvang, og erfaringer med tvang i barnevernsinstitusjoner blant barn, ungdom og ansatte. Funnene løfter frem barn og unges negative erfaringer med det å være utsatt for tvang og å være vitne til tvang. Spesielt visse tvangssituasjoner kunne skape frykt, avstand og negative tanker om fremtiden. Ungdommene ønsket gode relasjoner som gir åpning for samtaler i pressede situasjoner. Gitt mangel på data er spørsmålene om forekomst av tvang og konsekvenser av tvang i kvantitativ forstand ikke besvart. Eventuelle positive sider ved bruk av tvang er også lite undersøkt. Grensetting i fosterhjem, og rommet mellom grensesetting og tvang, er knapt belyst. Tiltak som skal forebygge eller begrense bruk av tvang er beskrevet, men i liten grad evaluert.

Vi ser behov for ytterligere forskning på flere tema: kvantitative studier av forekomst av ulike typer tvang, undersøkelser av grensesetting i fosterhjem og forholdet mellom grensesetting og tvangsbruk, samt evalueringer av tvangsforebyggende tiltak.

Key messages (English)

Children and youth in public care, i.e. child welfare institutions or foster homes, have the same rights as other children to privacy, protection, and care. Bufdir commissioned a review of the research that exists on the use of force and setting limits, and the relationship between these two, in welfare institutions and foster homes. Aims included exploring prevalence, types, understandings, consequences, preventative measures, and experiences with force and setting limits.

We conducted a systematic mapping review in which we categorized and described studies according to our research aims. We included twelve studies: one systematic review and eleven qualitative and quantitative studies. We assessed the methodological quality of each study.

Six studies were from Norway, two each from Sweden and the Netherlands, and one each from Denmark and Belgium. Samples included children and youth in welfare institutions and foster homes, employees and leaders in welfare institutions, foster parents, and auditors. Only two studies examined foster homes.

- Prevalence: two studies provided sparse data
- Types: three Norwegian qualitative studies described different types of force and the situations around them
- Understandings: one Dutch systematic review, three Norwegian qualitative studies, and two Swedish qualitative studies explored different perspectives on force and, to a lesser extent, setting limits
- Consequences: five qualitative studies (three from Norway) reported primarily negative consequences of force, related to damaged relationships and feelings of safety. Witnessing force was also explored
- Preventative measures: six studies described different methods to prevent the use of force; only one was an evaluation study
- Auditing/monitoring: four Norwegian studies reported on the role of monitoring boards

Title:

The use of force and setting limits for children and youth in residential child care and foster care: a systematic scoping review

Type of publication:

Systematic review

A systematic mapping review categorizes and describes existing research on a topic

Doesn't answer everything:

We have extracted data from included studies, categorized and presented these. We have not synthesized the results or assessed our confidence in the documentation

Publisher:

Norwegian Institute of Public Health

Updated:

Last search for studies: April 2020

Executive summary (English)

Background

Children and youth in child welfare institutions or foster homes have rights as all other children, to privacy, protection, and care. Child-rearing also includes setting limits, for which child welfare institution employees and foster parents are responsible. There are legal provisions in Norway for the use of force against children and youth in child welfare institutions, e.g. use of restraint or seclusion/isolation in acute situations. As the responsible executive body, the Norwegian Directorate for Children, Youth and Family Affairs commissioned a review of research that has examined both setting limits and force, and the overlap between these two, in the context of child welfare institutions and foster homes. Research questions included:

- What is the prevalence of force?
- What types of force are used?
- How are force and setting limits understood (by children and youth, foster parents, and employees of child welfare institutions)?
- What are the consequences of force (for children and youth)?
- How can force be prevented in child welfare institutions and foster homes?
- What are the experiences and opinions of children and youth, foster parents, and employees of child welfare institutions, regarding setting limits and force?

Method

We conducted a systematic mapping review according to the Norwegian Institute of Public Health's methods handbook and in alignment with international standards. A systematic mapping review describes research in a particular field. We first searched relevant databases and grey literature for studies (April 2020). We included systematic reviews and empirical primary studies, both qualitative and quantitative, that explored either force or setting limits in child welfare institutions or foster homes and were published 2000 or more recently. We limited our search for studies conducted in Norway, Sweden, Denmark, Finland, Belgium, and the Netherlands, as previous research has suggested comparable understanding and organization of child welfare in these countries.

Two researchers screened titles/abstracts and thereafter read studies in full-text to determine eligibility. Two researchers assessed the included studies' risk of bias (for quantitative studies) or their methodological strengths and weaknesses (for qualitative studies). Two researchers then extracted data, which was sorted and summarized according to the research questions.

Results

We included twelve studies: one systematic review and eleven primary studies. Of the primary studies, nine were qualitative and three were quantitative (one used mixed methods). Six studies were from Norway, two from Sweden, two from the Netherlands, and one each from Denmark and Belgium. Most studies involved child welfare institutions, and only two involved foster homes.

We assessed the studies' risk of bias and methodological weaknesses. Seven of nine qualitative studies had small methodological weaknesses (corresponding to good methodological quality), while two had moderate methodological risks. Two of three quantitative studies had moderate risks of bias (moderate methodological quality), while one had a high risk of bias. The systematic review was of low methodological quality.

We sorted and presented studies' results according to the research questions, and across study designs. Ten of the twelve included studies utilized qualitative data; they explored experiences and opinions of various aspects of force. We therefore chose to integrate findings related to experiences/opinions under each research question, as they provided substantial information. The last research question was changed to report distinctly on experiences with the function of monitoring boards.

1. What is the prevalence of force?

One Norwegian and one Danish study measured the use of force/sanctions, but most findings were not relevant to this review. Both studies reported the proportion of youth who had had their mobile phones taken away; about 40% in both. In the Danish study, this was more common for youth in foster homes than in institutions. No other types of force were measured.

2. What types of force are used?

Three Norwegian qualitative studies explored how different types of force were used. These types were force used in acute situations (typically restraint or seclusion/isolation), in addition to returning a child/youth who had run away; drug testing; limiting freedom of movement or assigning an adult to follow a child/youth; and denying access to mobile telephones or other electronic modes of communication.

3. How are force and setting limits understood (by children and youth, foster parents, and employees of child welfare institutions)?

Six studies explored different perspectives of force. In three Norwegian studies, a portion of participating youth understood force as the types of force that institutions were legally allowed to use, while others described it as "anything you yourself don't want". Employees of monitoring boards described force as both actions against the will of the child/youth, and actions regulated legally. Employees and leaders in institutions described force exclusively as the actions they were allowed to use. Some defined force as "physical limit-setting" or "robust care". Two Swedish and one Dutch study explored further terms used to understand force, and to a lesser extent, setting limits.

4. What are the consequences of force (for children and youth)?

Four qualitative studies explored the consequences that force can have on children and youth living in child welfare institutions. Youth reported that force could end up being

“normal” for institutional life, which made it difficult to see institutions as even temporary “homes”. This applied if one had experienced force directly or witnessed it used among others, and particularly if one witnessed physical, violent situations. Both youth and employees discussed how force was destructive for the relationships between the two parties, yet, many felt that force could be called for in certain situations. The Dutch study, which also included youth in secure and forensic institutions, reported consequences such as a powerlessness, loss of autonomy and meaning.

5. How can force be prevented in child welfare institutions and foster homes?

Six studies explored different aspects of preventing the use of force against children and youth in institutions or foster homes. One theme common to the majority of the studies was the importance of relationships. One suggestion was to include children and youth in designing preventative measures in institutions, for example by addressing prevention in house meetings or assessing force in client surveys. Another theme was employees’ need for guidance, and deliberations around ethics and their own feelings during acute situations. Three preventative measures were described in detail: Non-violent resistance, social work aimed at preventing use, and trauma-informed parenting/care.

6. What are the experiences regarding monitoring/auditing?

Four Norwegian studies explored the monitoring/auditing of the use of force within child welfare institutions, and the monitoring board’s roles, from the perspective of youth, employees, and the monitor. The extent to which youth understood their own rights varied greatly. Youth, employees, and monitors agreed that youth under-utilize their right to make formal complaints to the monitoring board. Employees of child welfare institutions, including leaders, had thorough understandings of the regulations surrounding force and its monitoring, but employees of the monitoring board were less confident in institutions’ knowledge. The extent to which the monitoring board provided training and guidance to institutions, instead of only monitoring/auditing, also varied.

Discussion and conclusion

This review was able to answer research questions regarding types of force, understandings of force, and how children and youth as well as employees of child welfare institutions have experienced force. Findings highlight the overall negative experience of children and youth regarding force, both when experienced personally and as witnesses. Youth expressed interest in good relationships with opportunities for discussion in acute situations. We were not able to answer research questions regarding prevalence or consequences of force, reported quantitatively, from the included studies. Potential positive consequences of force appear rarely explored. Similarly scarce are data about setting limits in foster homes and the overlap between setting limits and using force. Finally, while several interventions to prevent or reduce the use of force were described, they were not evaluated.

We see a clear need for further research on numerous topics: measurements of the prevalence of different types of force, explorations of setting limits in foster homes and the relationship of setting limits and using force, and evaluations of preventative measures.

Forord

Folkehelseinstituttet fikk i november 2019 i oppdrag av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet å identifisere og beskrive forskning som har undersøkt grensesetting og bruk av tvang samt grenseflatene mellom grensesetting og tvang, overfor barn og unge i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem.

Kunnskapsoppsummeringen er finansiert av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Folkehelseinstituttet følger en felles fremgangsmåte i arbeidet med kunnskapsoppsummeringer, dokumentert i håndboka «Slik oppsummerer vi forskning». Det innebærer blant annet at vi kan bruke standardformuleringer når vi beskriver metode, resultater og i diskusjon av funnene.

Rapporten er oversendt oppdragsgiver seks uker før publisering ved Folkehelseinstituttet.

Bidragstyperne

Prosjektgruppen har bestått av:

- Prosjektleder: forsker Heid Nøkleby
- Interne prosjektmedarbeidere ved FHI: forskerne Ashley Elizabeth Muller (prosjektleder frem til mars) og Liv Giske samt bibliotekar Elisabet Hafstad

Tusen takk til eksterne fagfeller Elisabeth Backe-Hansen og Jannike Kaasbøll samt intern fagfelle Hege Kornør for verdifulle innspill og kommentarer.

Oppgitte interessekonflikter

Forfattere og fagfeller har fylt ut et skjema som kartlegger mulige interessekonflikter. Ingen oppgir interessekonflikter.

Folkehelseinstituttet tar det fulle ansvaret for synspunktene som er uttrykt i rapporten.

Kåre Birger Hagen
Fagdirektør

Rigmor C Berg
Avdelingsdirektør

Heid Nøkleby
Prosjektleder

Innledning

Barns rettigheter

Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd, rett til vern om sin personlige integritet og rett til beskyttelse og omsorg. Barn har en individuell rett til vern fordi barn er særlig sårbare. Dette omfatter beskyttelse mot alvorlige integritetskrenkelser som fysisk og psykisk vold, mishandling og seksuell utnyttelse, men også mindre alvorlige inngrep som for eksempel utidig eller unødvendig innblanding i barnets privatliv (Grunnloven § 102 første ledd og § 104 tredje ledd, Barnekonvensjonen artikkel 3 nr. 2, artikkel 16, artikkel 19 og artikkel 37 bokstav a og EMK artikkel 3 og 8).

Alle disse rettighetene gjelder uansett hvor barn oppholder seg. Staten plikter å sørge for at barn som av forskjellige årsaker ikke kan tas vare på av familien, får et alternativt omsorgstilbud (Barnekonvensjonen artikkel 20). Lov om barneverntjenester (barnevernloven) gir anvisning på alternative omsorgsformer, som plassering i fosterhjem og institusjon. På vegne av foreldrene eller barneverntjenesten (ved omsorgsovertagelse, jf. barnevernloven § 4-18) har institusjonen og fosterforeldrene ansvar for å ivareta den daglige omsorgen for barnet.

Plasseringer utenfor hjemmet kan skje både med og uten samtykke fra foreldrene og barnet/ungdommen. Majoriteten av barn under 12 år blir plassert i fosterhjem, mens noen barn og de fleste unge blir plassert i barnevernsinstitusjon (1;2). Ved utgangen av 2019 bodde ca 10 700 barn/ungdommer (0-22 år) i fosterhjem, mens ca 1200 barn/ungdommer bodde i barnevernsinstitusjon (3).

Barnevernloven skiller mellom hovedsaklig tre plasseringstyper:

- Akutt-plassering: § 4-6 første ledd (barn uten omsorg), § 4-6 andre ledd (fare for å bli vesentlig skadelidende) og 4-25 andre ledd, jf. § 4-24 (alvorlige atferdsvansker og fare for å bli vesentlig skadelidende)
- Omsorgsplassering: § 4-12 (omsorgsovertagelse), § 4-4 sjette ledd (hjelpetiltak)
- Atferdsplassering (inkl rusvansker): § 4-24 (uten samtykke), § 4-26 (med samtykke)

Grensesetting og tvang

Når brukes grensesetting?

Et fosterhjem skal gi barnet et så alminnelig familieliv som mulig ved at fosterforeldre agerer som biologiske foreldre flest i grensesettingssituasjoner (4). På samme måte

som foreldre må fosterforeldre tilpasse omsorgen og avgjørelser til barnets interesser og behov. Barn har behov for vern, beskyttelse og bistand inntil de har nådd et utviklingsnivå der de selv kan ta hånd om personlige forhold (4;5).

Barn på barnevernsinstitusjon skal også i størst mulig grad ha et normalt liv. Institusjonens ansvar for å gi forsvarlig omsorg innebærer å sørge for vern og beskyttelse samt tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling (6-8). Det kan handle om å hindre kontakt med negative miljøer og hindre at barnet skader seg selv eller andre. Institusjonen kan ut fra omsorgsansvaret for den enkelte og ansvaret for trygghet og trivsel for alle på institusjonen begrense barnets rett til å bestemme i personlige spørsmål, bevege seg fritt innenfor og utenfor institusjonens område, motta besøk og kommunisere fritt med andre. Barnets alder og modenhet og formålet med plasseringen har betydning for hvilke grenser som kan settes ut fra omsorgsansvaret (jf. rettighetsforskriften § 1, § 7 andre ledd, § 9, § 10 og § 11). Institusjonens omsorgsansvar innebærer med andre ord at det kan være nødvendig å sette grenser for barnet på en god og hensiktsmessig måte, på samme måte som foreldre utøver omsorgen for sitt barn. Institusjonen har også ansvar for at alle barna skal ha det trygt og trives. Det innebærer at hensynet til den enkelte noen ganger må vike av hensyn til felleskapet, og at barna må finne seg i visse innskrenkninger i sin frihet og rett til å bestemme i personlige spørsmål. Institusjonen kan for eksempel ha husordensregler, rutiner og lignende som er nødvendig for at institusjonen skal fungere som et sosialt felleskap og ha et godt omsorgs- og behandlingsmiljø.

Fordi grensesetting er forventet av biologiske foreldre i barneoppdragelsen, og fordi både barnevernsinstitusjoner og fosterforeldre skal gi forsvarlig omsorg, er grensesetting også forventet i disse to kontekstene.

Når brukes tvang?

I Norge er bruk av tvang og andre inngrep i den personlige integritet i barnevernsinstitusjoner regulert i lov, forskrift og retningslinjer (jf. barnevernloven § 5-9, rettighetsforskriften og rundskriv om retningslinjer til rettighetsforskriften Q-19/2012). Dette for å sikre forutberegnelighet¹ og hindre vilkårlighet (legalitetsprinsippet). Det kan for eksempel dreie seg om bruk av fysisk tvang i akutte faresituasjoner (nødrett- og nødvergesituasjoner), kroppsvisitasjon, undersøkelse/ransaking av rom og eiendeler og rusmiddeltesting. Eksempel på fysisk tvang i en akutt faresituasjon er å holde fast og/eller legge et barn ned for å avverge at barnet skader seg selv eller andre. Tiltaket skal opphøre straks skaden eller faren er avverget (jf. Rettighetsforskriften § 14).

Når barn har opphold i institusjon på grunn av alvorlige atferdsvansker som gjentatt kriminalitet, vedvarende misbruk av rusmidler eller åpenbart normløs atferd er det gitt særregler som gir utvidet adgang til å gripe inn i deres rettigheter. Når det er nødvendig ut fra formålet med plasseringen, kan det for eksempel treffes vedtak om å begrense barnets bevegelsesfrihet, nekte besøk og nekte bruk og inndra elektroniske

¹ Med forutberegnelighet menes at man med rettsregler skal sikre at like tilfeller behandles likt, at loven er lik for alle og at ingen kan dømmes uten etter lov (Jusleksikon.no).

kommunikasjonsmidler (som mobil og PC) over en lengre periode (jf. barnevernloven § 5-9 andre ledd og rettighetsforskriften kapittel 4). Det henger sammen med at barn som har opphold i en atferdsinstitusjon kan ha behov for strengere rammer enn barn som oppholder seg i en institusjon som et frivillig hjelpetiltak eller etter vedtak om omsorgsovertagelse. Disse særreglene gir adgang til å gripe inn i barnets rettigheter utover de grenser som kan settes ut fra institusjonens omsorgsansvar for den enkelte og ansvar for alles trygghet og trivsel.

Tilsvarende som for biologiske foreldre i Norge, er det for fosterforeldre få lovregler og retningslinjer for hvordan barn skal oppdras. Yttergrenser kan likevel være lovregulert. I Norge er det for eksempel forbud mot vold i oppdragelsen både for foreldre, fosterforeldre og ansatte i barnevernsinstitusjoner (jf. barneloven § 30 tredje ledd og rettighetsforskriften § 13 første ledd). Dette gjelder også de fleste land i Europa, med unntak av bl.a. England, Belgia, Sveits og Italia (9). Barns rettigheter under opphold i fosterhjem er ikke nærmere regulert i lov eller forskrift i Norge. Barnevernlovutvalget vurderte at barn i fosterhjem har samme beskyttelse som barn som vokser opp hos sine foreldre, og at «det vil si daglig omsorg, grensesetting som naturlig hører inn under dette, kombinert med straffeloven og barnelovens beskyttelse mot vold og overgrep» (10).

For bedre å synliggjøre barns rettigheter i fosterhjem foreslår Barne- og familiedepartementet en endring i forslag til ny barnevernlov. Det foreslås en bestemmelse som presiserer at barn skal få forsvarlig omsorg under opphold i fosterhjemmet, og at barn har rett til å bestemme i personlige spørsmål så langt det er mulig ut fra formålet med plasseringen og fosterforeldrenes ansvar for å gi barnet forsvarlig omsorg. Barnets mening skal tillegges vekt etter alder og modenhet. Bestemmelsen har sammenheng med en lignende bestemmelse som foreslås om barns rettigheter under opphold i barnevernsinstitusjon (Høring- forslag til ny barnevernlov 4. april 2019 § 9-2 og § 10-2).

Barnevernlovutvalget foreslo i 2019 at det ikke skulle være en adgang til bruk av tvang i fosterhjem, slik det er for institusjoner. Begrunnelsen var at fosterhjem skal fungere så likt andre hjem som mulig, og at en regulering av tvangsbruk vil kunne innebære en form for institusjonalisering av fosterhjemmene. Det ble vist til at en regulering av for eksempel tillatt bruk av nødvendig tvang, også rent faktisk vil innebære en utvidelse av adgangen til bruk av tvang i fosterhjem siden det ikke er gitt eksplisitt hjemmel for bruk av tvang. Utvalget vurderte at adgangen til alminnelig grensesetting som ledd i daglig omsorg, samt de alminnelige bestemmelsene om nødrett og nødverge i straffeloven, som tilstrekkelig. Lovutvalget viste også til at Maktanvendelsesutvalget i Danmark var delt med hensyn til spørsmålet om regulering av bruk av tvang i fosterhjem, men foreslo ikke en eksplisitt bestemmelse som regulerer tvangsbruk i fosterhjem (10). Barne- og familiedepartementet har gitt støtte til utvalgets vurdering om å ikke foreslå en regulering av tvangsbruk i fosterhjem, og vist til at det ikke er tillatt med tvang i fosterhjem (Høring – forslag til ny barnevernlov 4. april 2019 kapittel 13.2.3.2).

For å øke barns rettsikkerhet under opphold i barnevernsinstitusjon, har Barne- og familiedepartementet foreslått å løfte sentrale bestemmelser om bruk av tvang og andre inngrep i den personlige integritet – fra forskrift til lov. Selv om det ikke medfører endring av gjeldende rett, er institusjonenes ansvar for forebygging for å unngå bruk av

tvang forslått som en egen bestemmelse. Det er også generelle vilkår for bruk av tvang, som presiserer at bruk av tvang må være nødvendig (andre fremgangsmåter/alternativer for å oppnå formålet må ikke være mulig) og og forholdsmessig (må gjennomføres så skånsomt som mulig og ikke mer inngripende enn nødvendig for formålet).

Utfordringer og dilemmaer knyttet til bruk av tvang og grensesetting

I 2015 publiserte Barneombudet i Norge en rapport som beskrev erfaringer med tvang blant barn og unge i psykisk helseverninstusjoner, barnevernsinstusjoner og fosterhjem (11). Barneombudet intervjuet 64 barn og unge. Rapporten peker blant annet på store variasjoner i bruk av tvang mellom tilsvarende type instusjoner og utilstrekkelig opplæring og veiledning av fosterforeldre og ansatte i barnevernsinstusjoner. Et fellestrekk var at mange barn og unge opplevde tvang – inkludert å se tvang brukt mot et annet barn – som svært ubehagelig. De rapporterte at tvang overfor dem som hadde vært utsatt for fysisk vold fra før, var spesielt traumatiserende.

Samtidig viser en ny rapport fra Barneombudet om barn som bor i barnevernsinstusjon at det det kan være vanskelig å trekke grensene mellom hva som er grensetting og hva som er tvang (Barneombudet 2020). Mange ungdommer som bor i barnevernsinstusjon har problemer som krever at de ansatte setter grenser for dem og i noen tilfeller utøver tvang. Måten dette blir gjort på, har mye å si for ungdommens opplevelse av å føle seg ivaretatt og trygg.

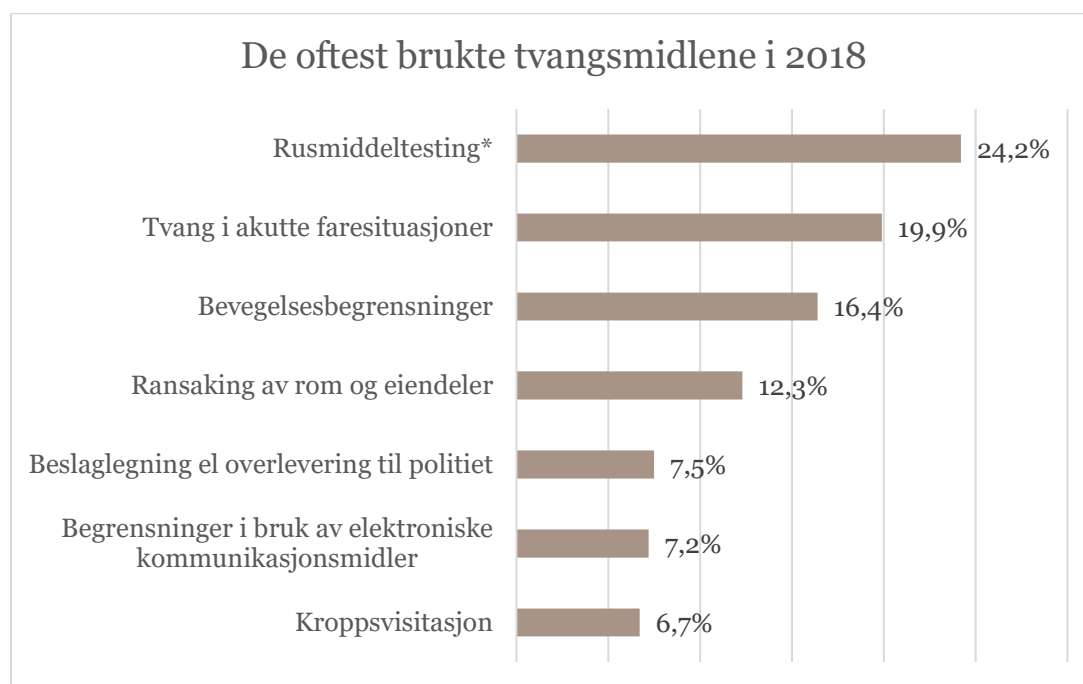
Offentlig omsorg og fylkesmannens tilsyn

Fylkesmannen fører tilsyn med om barnevernsinstusjoner drives i samsvar med kravene i barnevernloven (barnevernloven § 5-7 og Forskrift om tilsyn med barn i barnevernsinstusjoner, av 11. desember 2003). Formålet med tilsynets arbeid er å sikre at instusjonene drives i samsvar med lover og forskrifter og at barn og ungdom får forsvarlig omsorg og behandling. Videre er det til fylkesmannen barn og ungdom (og eventuelt foreldre) skal rettet til klager når instusjonen de bor på ikke overholder dette. Når det gjelder fosterhjem er det kommunen der fosterhjemmet ligger som har ansvar for tilsyn gjennom en oppnevnt tilsynsfører (Jf. barnevernloven § 4-22 femte ledd).

Rapportert tvangsbruk i barnevernsinstusjoner

Når et barn som bor i barnevernsinstusjon blir utsatt for tvang, skal det skrives en tvangsprotokoll som foregges fylkesmannen, med beskrivelse av situasjonen (12). Barnet kan klage på tvangsbruken, og denne sendes også fylkesmannen. Helsetilsynet har i en rapport sammenfattet innrapportert tvangsbruk og klager på tvangsbruk for årene 2017-2018 (12).

Det ble registrert totalt 6655 tvangstiltak i 2017 (fordelt på 483 barnevernsinstitusjoner/avdelinger) og totalt 7247 i 2018 (494 institusjoner/avdelinger). Fordelingen på typer tvangstiltak er vist i figur 1.



Figur 1. De oftest brukte tvangsmidlene i 2018 (tall fra Helsetilsynet 2019)

* kun ved §§ 4-24 og 4-26, alvorlige atferdsvansker, plassering på tvang eller samtykke

Antall registrerte tvangstiltak økte med 9 prosent fra 2017 til 2018. I elleve fylker økte antallet registrerte tvangstiltak fra 2017 til 2018, mens i fem fylker var det en nedgang. Endringer kan skyldes ulikt antall institusjoner, unge med annen type problematikk, endringer i protokollføring og annen faglig tilnærming til tvang (12).

I 2018 ble det behandlet 487 klager innlevert av barn (eller foreldre) på grunn av forhold ved institusjonen; de fleste av disse gjaldt bruk av tvang (12). I 22 prosent av sakene fikk klager helt eller delvis medhold. Cirka 32 prosent av klagenes gjaldt tvang i akutte faresituasjoner, 21 prosent gjaldt bevegelsesbegrensninger og 14 prosent gjaldt begrensninger i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler. Kun 3 prosent av klagenes gjaldt rusmiddeltesting.

Bruk av tvang i institusjon i andre land

Berger og Slack (13) har vurdert 20 høyt industrialiserte land etter deres overordnede tilnærming til vern av barn. Landene er kategorisert i tre grupper, basert på en skala fra individuell til mer samfunnsbasert tilnærming (se tabell 1). Norge plasseres i den tredje gruppen, sammen med andre land med et samfunnsperspektiv på vern av barn. Gruppe tre inkluderer også Sverige, Danmark, Finland, Belgia og Nederland, og dette har vært vårt utgangspunkt for å identifisere land Norge kan sammenligne seg med.

Tabell 1. Industrialiserte land kategorisert etter vern av barn

Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3
- fokus på de barna som det er blitt begått urett mot - individuell tilnærming	- fokus på både barn og familie - har også forebyggende tiltak mot barn i risikogrupper	- fokus på barn og familien i samfunnet - mange tiltak og ordninger rettet mot barn generelt
- flest tvangsplasseringer av barn	- færre tvangsplasseringer	- få tvangsplasseringer
- flest liberale/angloamerikanske land *	- flest konservative/mellom- og sør-europeiske land *	- flest sosialdemokratiske/nordiske land *

* Kategoriseringene hentet fra Gilbert 1997, referert i Berger & Slack (2014)

Deloitte (14) har på oppdrag fra Bufdir kartlagt ulike forhold ved institusjonstilbudet til barn og unge i Norge, Sverige, Danmark, England og Nederland. Rapporten beskriver bl.a. landenes bestemmelser for og bruken av tvang i institusjoner. De er forsiktige med direkte sammenligninger av landene på bakgrunn av ulikheter i systemer og praksis, men oppsummerer bl.a.:

Norge fremstår å ha det mest restriktive lovverket knyttet til tvangsbruk i institusjonene, blant annet med generelt og eksplisitt forbud mot bruk av isolasjon og bruk av fysisk tvang eller makt, samt at innlåsing ikke tillates. Dette gir også utslag i de fysiske rammene for institusjonene ved at det i Norge ikke finnes institusjoner som har fysiske stengsler eller andre innretninger for å begrense bevegelsesfriheten i eller rundt institusjonene, til forskjell fra alle de øvrige landene i undersøkelsen.

Mindre inngripende fysisk tvang eller makt er tillatt i Norge dersom det åpenbart er nødvendig av hensyn til å gi barnet forsvarlig omsorg, eller av hensyn til trygghet og trivsel i institusjonen. Tilsvarende gir regelverket i alle landene føringer om at tvangsbruk må være begrunnet i sikkerhetshensyn for barnet selv eller andre ved institusjonen, eller i at det anses som nødvendig for å ivareta omsorgen eller gjennomføre oppholdet som forutsatt. Med unntak av i Sverige, hvor fysisk maktanvendelse i liten grad er omtalt i regelverket, gis det i landene utenom Norge noe mer åpning for bruk av fysisk makt under gitte forutsetninger. Det er imidlertid ingen av landene som tillater bruk av fysisk makt som avstraffelse eller i oppdrager- eller disiplineringøyemed. ((14) side 42)

Når det gjelder omfang av tvangsbruk (i atferdsinstitusjoner) finner ikke rapporten mulighet til å sammenligne på en god måte pga mangel på data (14).

Behov for oppsummert forskning

Barn og unge som bor i institusjon eller fosterfamilie er i utgangspunktet ekstra sårbare barn. Det er derfor viktig å få kunnskap om effekter av og erfaringer med grensetting og bruk av tvang samt bruk av forebyggende tiltak for å begrense bruk av tvang på ulike nivåer. Vi mangler systematisk kunnskap om grensesetting og bruk av tvang overfor barn og unge som det offentlige har ansvaret for.

Det er usikkert hvor mye forskning som finnes, og hva den konkluderer, når det gjelder grensesetting og bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner og spesielt i fosterhjem, og det er et mål å få bedre oversikt over forskningsfeltet. En kartleggingsoversikt vil kunne bidra i arbeidet med å styrke faglige anbefalinger og vurdere behov for å utarbeide nye faglige anbefalinger. Den kan også bidra i utvikling og oppdatering av opplæring og veiledning som gis til ansatte i barnevernsinstitusjoner og fosterforeldre. Kartleggingsoversikten kan videre gi innspill med hensyn til å vurdere behov for endringer og presiseringer av regelverket.

For å sikre at faglige anbefalinger og opplæring er fundert i solid kunnskap fra forskning, var det behov for en oversikt over eksisterende forskning over forebyggende tiltak, effekt, erfaringer, og forekomst av tvangsbruk og grensesetting samt utfordringer for institusjonsansatte og fosterforeldre i grenselandet mellom utøvelse av grensesetting og tvang. En slik kartleggingsoversikt vil kunne vise på hvilke områder det finnes forskning, hva forskningen konkluderer, avdekke eventuelle behov for forskningsinnsats, og samlet gi et utgangspunkt for normerende arbeid som kan kvalitetssikre og bedre kvaliteten på tjenestene.

Forskningsspørsmål

I samarbeid med oppdragsgiver, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, utviklet vi forskningsspørsmålene som samlet skulle gi en oversikt over aktuell forskning på feltet. En kartleggingsoversikt kan ha flere forskningsspørsmål under ett hovedspørsmål fordi målet er å kartlegge forskningen på et felt.

Hovedspørsmålet som skulle besvares var: Hvilken kunnskap foreligger om bruk av tvang overfor barn og unge i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem? Dette inkluderte flere underspørsmål:

1. Hva er forekomsten av tvang?
2. Hvordan utøves bruk av tvang?
3. Hvordan forstås grensetting og bruk av tvang? (av barn og unge, fosterforeldre, institusjonsansatte)
4. Hvilke konsekvenser har bruk av tvang? (for barn og unge)
5. Hvordan forebygges bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem?
6. Hva er barn og unge, fosterforeldre og institusjonsansatte sine erfaringer med og synspunkter på grensesetting og bruk av tvang?

Metode

Vi utførte en systematisk kartleggingsoversikt over studier som har undersøkt ulike aspekter ved tvang og grensesetting overfor barn og ungdom som bor i barnevernsinstitusjoner eller fosterhjem. Vi inkluderte kvantitative studier som målte forekomst av tvang samt effekt av tiltak for å forebygge tvang. Vi inkluderte også kvalitative studier som har undersøkt barn, unges, fosterforeldres og institusjonsansattes erfaringer med tvang og grensesetting.

Hva er en systematisk kartleggingsoversikt?

En systematisk kunnskapsoppsummering innebærer systematisk innhenting, vurdering og sammenstilling av resultater fra studier på et bestemt forskningsspørsmål (15;16). Pålitelige kunnskapsoppsummeringer er utarbeidet på en vitenskapelig, systematisk og transparent måte, og det skal være mulig for andre å etterprøve og kritisere metoder, resultater og konklusjoner. I en tradisjonell systematisk kunnskapsoppsummering besvarer vi ofte et smalt forskningsspørsmål, inkluderer kun bestemte studiedesign, syntetiserer resultatene fra studiene enten statistisk eller narrativt, og deretter vurderes tilliten til den samlede dokumentasjonen for hvert utfallsmål (*GRADE/Grading of Recommendations Assessment, Development, and Evaluation* eller *GRADE-CERQual/ Confidence in the Evidence from Reviews of Qualitative research*).

En systematisk *kartleggingsoversikt* har som mål å beskrive og få oversikt over forskningen på et spesifikt felt (16;17). Dette innebærer å kartlegge karakteristika som hvor i verden relevante studier utføres, hvilke studiedesign og forskningsspørsmål studiene har, hvem utgjør utvalget, hvilke typer tiltak er studert, hvilke utfall er forsket på, og hvilke resultater finner man i studiene. Kartleggingsoversikten har gjerne flere forskningsspørsmål og tilsvarende flere utfallsmål fordi hensikten er å få en oversikt over et forskningsfelt.

En kartleggingsoversikt gir deskriptiv informasjon om forskningen på et eller flere forskningsspørsmål. Kartleggingen inkluderer ikke analyser eller synteser av studienes forskningsresultater, eller vurdering av tillit til den samlede dokumentasjonen. På den måten er en kartleggingsoversikt ikke egnet til å gi klare svar på for eksempel spørsmål om effekt av et tiltak eller erfaringer med et tiltak, men kan gi et overblikk over forskningen. Det er forfatterens stemme i primærstudiene som trer frem og i mindre grad vår stemme som oversiktsforfattere. Diskusjon og implikasjoner for praksis vil følgelig være noe begrenset.

Vi har utført denne kartleggingsoversikten i henhold til det metodiske rammeverket foreslått av Arksey og O'Malley (17) og videreutviklet av Levac og kolleger (18). Dette omfatter følgende trinn:

1. Presisering av forskningsspørsmål
2. Identifisering av relevante studier
3. Utvelging av studier
4. Uttrekk av data
5. Sortering, oppsummering og rapportering av resultatene
6. Valgfri konsultasjon med interessenter/oppdragsgivere for å diskutere funnene

Oversikten er gjennomført i tråd med prosjektplanen (tilgjengelig på FHIs nettsider, <https://www.fhi.no/contentassets/ea35350446364d978059baeb6338c702/prosjekt-plan-bruk-av-tvang.pdf>), bortsett fra noen mindre endringer beskrevet nedenfor. Vi avklarte prosjektplanen med oppdragsgiver (Bufdir) før vi utførte oppsummeringen.

Inklusjonskriterier

Vi hadde følgende overordnede inklusjonskriterier:

Populasjon:	Barn og ungdom 0-23 år som bor i barnevernsinstitusjon eller fosterhjem; personer eldre enn 23 år som bodde i barnevernsinstitusjon eller fosterhjem da de var 0-23 år; fosterforeldre; ansatte i barnevernsinstitusjon
Eksponering:	Grensesetting og bruk av tvang; forebyggende tiltak mot bruk av tvang
Utfall:	Forekomst, konsekvenser/effekter, erfaringer, synspunkter
Setting:	Norge, Sverige, Danmark, Finland, Belgia og Nederland
Studiedesign:	Kunnskapsoppsummeringer, empiriske primærstudier, kvantitative eller kvalitative
Språk:	Vi inkluderte alle studier fra landene beskrevet over; hvis mulig også på lokale språk
År	2000 – i dag

De enkelte forskningsspørsmålene (underspørsmålene) er her spesifisert med populasjon og utfall:

Forskningsspørsmål	Spesifisert populasjon/setting	Spesifiserte utfall
1. Hva er forekomsten av tvang?	Barnevernsinstitusjon	Antall som har vært utsatt for bruk av tvang, antall ganger de har vært utsatt for tvang
2. Hvordan utøves bruk av tvang?	Barnevernsinstitusjon	Typer tvangsbruk
3. Hvordan forstås grensetting og bruk av tvang?	Barn og unge, fosterforeldre, institusjonsansatte	Forståelser av og synspunkter på grensetting og tvangsbruk

4. Hvilke konsekvenser har bruk av tvang?	Barn og unge i barnevernsinstitusjon, institusjonsansatte	Prevalenser, negative og positive konsekvenser, inkludert psykisk helse, relasjoner til jevnaldrende, fosterforeldre og barnevernsansatte, brudd i fosterhjem, skolefravær; skader (på barnet/den unge og andre), bruk av rusmidler, kriminalitet, trygghet, trivsel, utvikling (psykisk, somatisk, og sosialt, f.eks. rømming)
5. Hvordan forebygges bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner?	Barnevernsinstitusjon	Tiltak, tilnærminger, metoder
6. Hva er erfaringer med og synspunkter på grensesetting og bruk av tvang?	Barn og unge, fosterforeldre, institusjonsansatte	Erfaringer med grensesetting og tvangsbruk

Studier som skulle ekskluderes var studier av omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere, fordi barn og ungdom plasseres der på grunn av asylstatus og ikke omsorgsbehov; barn/ungdom i psykisk helsevern og rusbehandlingsinstitusjoner, uten at barnevern nevnes; og enslige mindreårige flyktninger.

Etter ønske fra oppdragsgiver har vi i tillegg hentet ut data om tilsynets funksjoner og erfaringer med dette knyttet til tvang i barnevernsinstitusjoner fra studier som allerede var inkludert i henhold til kriteriene ovenfor.

Litteratursøk og artikkelutvelging

Bibliotekar Elisabet Hafstad utviklet søkestrategier for bibliografiske databaser og Google-søk tilpasset forskningsspørsmålenes definerte inklusjons- og eksklusjonskriterier. Strategiene kombinerte tekstord (ord i tittel, sammendrag og forfatters nøkkelord) og eventuelt emneord (kontrollert vokabular i den enkelte database) for barn, barnevernsinstitusjoner og fosterhjem og ulike typer tvang og tvangslignende tiltak. Søket hadde ingen avgrensning på publikasjonstype/studiedesign, men var begrenset geografisk til de nordiske land, Belgia og Nederland. Prosjektgruppe og oppdragsgiver ga innspill underveis og søkestrategiene ble til slutt fagfellevurdert av Gyri Hval. Vi søkte følgende databaser: APA PsycINFO (Ovid) 1806 to March Week 2 2020, CINAHL (EBSCO), Cochrane Central Register of Controlled Trials (Wiley), MEDLINE (Ovid), Scopus (Elsevier), Sociological Abstracts, inkl. Social Services Abstracts (ProQuest) og SveMed+ (Karolinska Institutet).

I tillegg brukte vi Google for å søke forskning fra Norge, Sverige, og Danmark som ikke er publisert i vitenskapelige tidsskrifter, for eksempel forskning utgitt som rapporter fra forskingsinstitutter og lignende. Vi søkte også på hjemmesidene til Campbell Collaboration og en håndfull relevante skandinaviske organisasjoner. Fullstendige søkestrategier er gjengitt i vedlegg 1. Vi spurte fagekspertene om de kjente til ytterligere studier.

Uavhengig av hverandre identifiserte to forfattere (HN, AEM, LG) mulige relevante studier fra søket etter hvorvidt de traff inklusjonskriteriene eller ikke. Først leste vi alle sammendragene. Deretter leste vi fulltekstene av mulig relevante publikasjoner og vurderte også disse i henhold til inklusjonskriteriene. Ved uenighet ble sammendrag eller fulltekstene lest på nytt og diskutert til enighet oppsto. Vi benyttet programvaren EPPI Reviewer (19).

Vurdering av inkluderte studier

Vi utførte metodisk kvalitetsvurdering eller vurdering av risiko for systematiske skjevheter ved hjelp av sjekklister tilpasset de ulike designene på studiene vi inkluderte. Vurderingen ble foretatt av én forsker (HN) og én forsker kontrollerte (AEM). Sjekklis-
tene vi brukte var:

- Systematisk oversikt: *AMSTAR* (20;21)
- Før-og-etter-evaluering: *NICE Quality appraisal checklist – quantitative intervention studies* (22)
- Tverrsnittstudier: *JBI Checklist for Prevalence Studies* (23)
- Kvalitative studier: *NICE Quality appraisal checklist – qualitative studies* (22)

Sjekklis-
tene er utviklet av ulike organisasjoner og/eller forfattere og har noe ulik tilnærming. Vi har oppsummert vår vurdering av de enkelte studiene med begrepene:

- «lav, middels eller høy kvalitet» for systematiske *oversikter*
- «lav, middels eller høy risiko for systematiske skjevheter» for *kvantitative* studier (før-og etter evaluering og tverrsnittstudier)
- «ingen, små, middels eller store metodiske begrensninger» for *kvalitative* studier

Disse begrepene tar utgangspunkt i Cochrane Handbooks modeller for vurdering av studier (15).

Datauttrekk

Vi hentet ut følgende data fra studiene: studiedesign, forskningsspørsmål, hvilket land studien var utført i, kjennetegn ved utvalget (type aktør, antall, kjønn, alder, evt. andre relevante data om bakgrunn), kontekst (fosterhjem/institusjon, type institusjon), hva som ble undersøkt mer konkret, resultater og eventuelle konklusjoner av forfatterne.

Data ble hentet ut av en forsker (HN) og deretter sjekket av en annen forsker (LG, AEM). Med så mange forskningsspørsmål og studiedesign som vi hadde i denne kartleggingsoversikten, ble arbeidet med datauttrekk en gjentakende lesning av studier og funn sett i lys av hverandre. I kvantitative studier er det å hente ut resultater som regel relativt enkelt fordi det er tall, effektstørrelser eller forekomster, slik tilfellet var med tverrsnittstudiene og før-og-etter-evalueringen i denne oversikten. I kvalitative studier kan resultatene finnes i studiens eget resultatkapittel, i diskusjon eller i konklusjon. I alle tilfeller består resultatene av tekst. Noen ganger lot resultatene seg kort oppsummere; andre ganger var det svært store mengder tekst som gjorde dette utfordrende.

Her gjorde vi et omfattende arbeid med å kondensere teksten betraktelig for å kunne gi en oversiktlig presentasjon. Dette ble foretatt ved å hente ut essensen av teksten som beskrev hvert tema eller funn. Målet var likevel å beholde tilstrekkelige detaljer til at leseren kan danne seg et bilde av fenomenene. De presenterte dataene er en blanding av setninger som er hentet direkte fra teksten (eventuelt oversatt) og omskrivninger foretatt av oss.

Sortering og oppsummering av funn

Presentasjonen av studier og resultater er gjort deskriptivt i tabeller og i tekst. Vi har gruppert resultatene etter forskningsspørsmål. Der en studie besvarer eller belyser flere spørsmål, vil studien gjenfinnes flere steder.

Vi har ikke utført noen datasynteser, dvs. vi har ikke systematisk sammenstilt resultater, verken for kvantitative eller kvalitative studier (15). Vi har imidlertid oppsummert og beskrevet kontraster eller fellestrekk på tvers av studiene, der det var mulig. Vi har heller ikke vurdert tilliten til dokumentasjonen for resultatene (GRADE eller GRADE-CERQual). De kvalitative resultatene presenteres med tekstutdrag som gjengir enten informantenes beskrivelser av erfaringer eller forfatterens oppsummering, vurdering eller analyse av funnene. Dermed er det i hovedsak studieforfatterens forskerstemme som høres, ikke våre som oversiktsforfattere, selv om vår uthenting, kondensering av resultater, oppsummeringer og diskusjoner selvsagt også innebærer valg.

Etikk

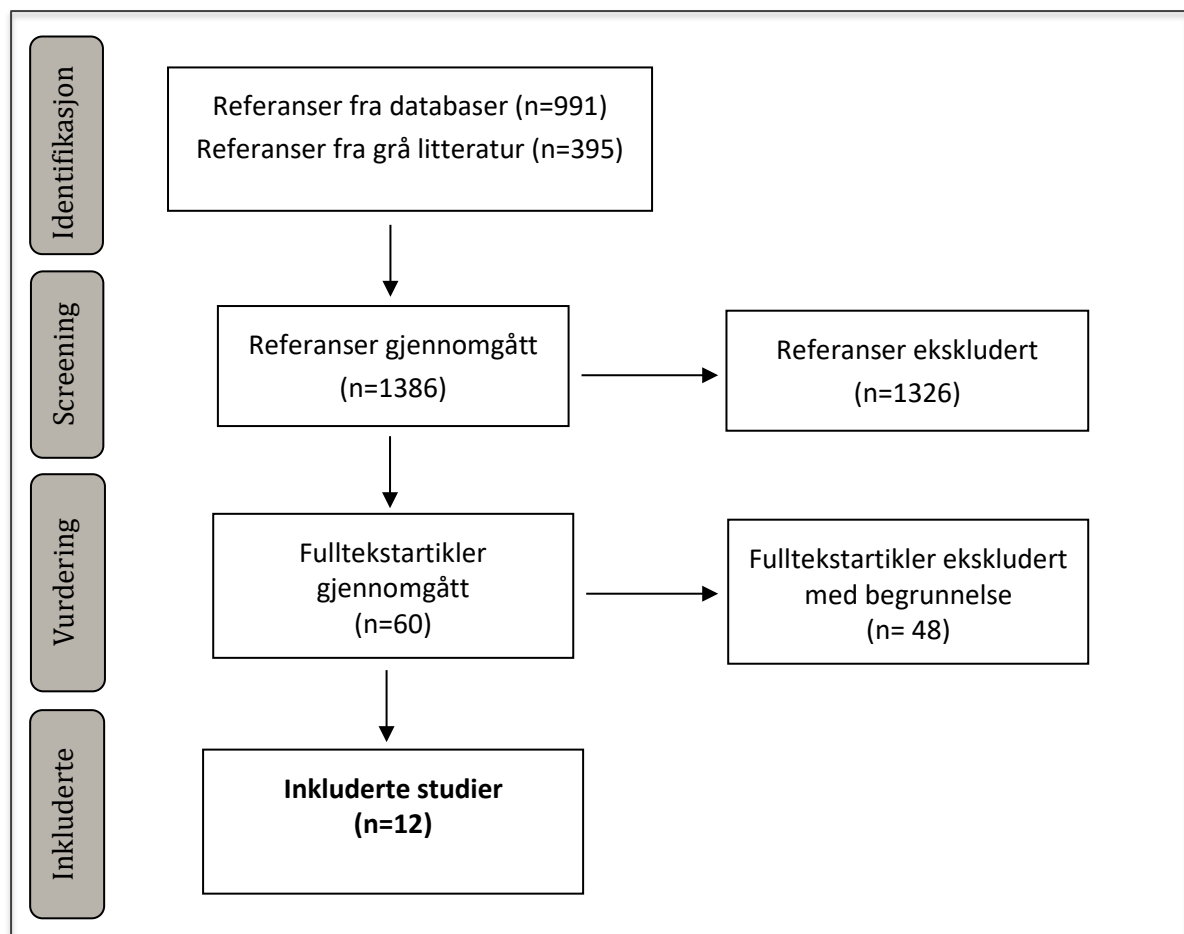
Vi har ikke vurdert etiske sider ved bruk av tvang eller grensesetting overfor barn i institusjon eller fosterhjem.

Resultater

Resultat av litteratursøk

Søket i bibliografiske databaser identifiserte 991 unike referanser (etter dublettkontroll). I tillegg leste vi referanser etter søk i Google på norsk, svensk og dansk (til sammen 150 referanser) samt referanser på nettsteder til relevante organisasjoner i Skandinavia (til sammen 395 referanser). Vi identifiserte også studier i andre studiers referanselister eller gjennom fagpersoner.

Totalt leste vi 60 studier i fulltekst, og av disse inkluderte vi 12 studier (se flytdiagram, figur 2). Ekskluderte studier som ble lest i fulltekst er listet i vedlegg 2 med begrunnelse.



Figur 2. Flytdiagram

Beskrivelse av de inkluderte studiene

De 12 studiene er én systematisk oversikt, én før-og-etter-evaluering, to tverrsnittstudier og ni kvalitative studier (én studie er både tverrsnitt og kvalitativ). Seks studier var fra Norge, to fra Sverige, to fra Nederland, én fra Danmark og én fra Belgia. I åtte studier var utvalget barn og ungdom i (barneverns)institusjon, én av disse omhandlet også barn og ungdom i fosterhjem. I seks studier var utvalget ansatte i barnevernsinstitusjon (to studier inkluderer både ungdom og ansatte) og i én studie var utvalget fosterforeldre. Tre norske studier ble utført av samme forsker/forskergruppe (24-26) og det var samme var tilfelle for de to nederlandske studiene (27;28).

Vi har også vurdert studienes risiko for systematiske skjevheter (lav-middels-høy risiko) og metodiske kvaliteter (ingen-små-middels-store metodiske begrensninger) ved hjelp av sjekklister (20-23). Oversiktsstudien hadde lav metodisk kvalitet. Tre av de fem kvantitative studiene hadde middels risiko for systematiske skjevheter (≈middels metodisk kvalitet) mens to hadde høy risiko for systematiske skjevheter (≈lav metodisk kvalitet). Fem av sju kvalitative studier hadde små metodiske begrensninger (≈god metodisk kvalitet), mens to hadde middels metodiske begrensninger (≈middels metodisk kvalitet).

Vi vurderte studienes risiko for systematiske skjevheter og metodiske begrensninger. Sju av ni kvalitative studier hadde små metodiske begrensninger (≈ god metodisk kvalitet), mens to hadde middels metodiske begrensninger. To av de tre kvantitative studiene hadde middels risiko for skjevheter (≈ middels metodisk kvalitet) mens én hadde høy risiko for skjevheter. Oversiktsstudien hadde lav metodisk kvalitet.

Tabell 2 gir en enkel oversikt over de 12 studiene sortert etter studiedesign. Vedlegg 3 presenterer alle studiene mer detaljert, inkludert vår vurdering av risiko for systematiske skjevheter og metodisk kvalitet.

Tabell 2. Oversikt over inkluderte studier

Studie	Design	Innhold	Utvalg	Land	Metodisk kvalitet
Systematisk oversikt					
de Valk 2016 (27)	Oversikt (kvant+kval)	Forståelse av begrepene tvang/undertrykkelse	Ungdom i ulike institusjoner, teoretiske og empiriske studier	Nederland	Lav metodisk kvalitet
Kvantitative studier					
van Holen 2016 (29)	Evaluering	Effekt av tvangsforebyggende tiltak	Fosterforeldre (n=25)	Belgia	Høy risiko for skjevheter
Gautun 2006* (30)	Tverrsnitt	Forekomst av tvang	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=436)	Norge	Lav-middels risiko for skjevheter
Ottosen 2014 (31)	Tverrsnitt	Forekomst av tvang	Ungdom hos fosterforeldre og i institusjon (n=2539)	Danmark	Middels risiko for skjevheter
Kvalitative studier					
de Valk 2017 (28)	Kvalitativ	Erfaringer med tvang/undertrykkelse	Ungdom i åpne, lukkede og sikre institusjoner (n=32)	Nederland	Middels metodiske begrensninger
Hauger 2017 (32)	Kvalitativ	Erfaringer med tvangsforebyggende tiltak	Ansatte i barnevernsinstitusjon (n=8)	Norge	Små-middels metodiske begrensninger
Gautun 2006* (30)	Kvalitativ	Forekomst av tvang og erfaringer med tvang	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=12)	Norge	Middels metodiske begrensninger
Lillevik 2012 (33)	Kvalitativ	Erfaringer med tvangsforebyggende tiltak	Ansatte i barnevernsinstitusjon (n=10)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2012 (24)	Kvalitativ	Erfaringer med bruk av tvang	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=11)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2013 (25)	Kvalitativ	Erfaringer med tvang	Ansatte (n=26) og ledere (n=8) i barnevernsinstitusjon + ansatte hos Fylkesmannen (n=3)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2016 (26)	Kvalitativ	Erfaringer med tvang	Ungdom (n=6) + ansatte i barnevernsinstitusjon (n=11)	Norge	Små metodiske begrensninger
Wästerfors 2009 (34)	Kvalitativ	Erfaringer med tvang og grensesetting	Ungdom og ansatte i åpen ungdomsinstitusjon (20 intervjuer, flere observert)	Sverige	Små metodiske begrensninger
Andersson 2018 (35)	Kvalitativ	Erfaringer med å håndtere ungdommenes voldsatferd	Ansatte i lukket ungdomsinstitusjon (n=53)	Sverige	Små-middels metodiske begrensninger

* Studien av Gautun fra 2006 omfatter to undersøkelser, en tverrsnittstudie og en kvalitativ studie

De 12 studiene er ulikt utformet, og de svarer på ulike forskningsspørsmål. Vi har valgt å presentere studienes resultater kategorisert etter de seks forskningsspørsmålene, bortsett fra ett. Det siste av de seks opprinnelige forskningsspørsmålene omhandler erfaringer blant barn og unge, fosterforeldre og institusjonsansatte knyttet til grensesetting og bruk av tvang. Ti av 12 inkluderte studier omfatter imidlertid kvalitative data; de belyser erfaringer med og synspunkter på ulike aspekter ved bruk av tvang. Vi valgte derfor å integrere data om erfaringer under alle forskningsspørsmål der det gav vesentlig informasjon. Videre, gitt data fra studiene, endret vi den siste kategorien til å

omhandle erfaringer med kontroll og tilsynets rolle når det gjelder bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner.² Dermed blir de seks underkapitlene som følger:

- 1.Hva er forekomsten av tvang?
- 2.Hvordan utøves bruk av tvang?
- 3.Hvordan forstås grensetting og bruk av tvang?
- 4.Hvilke konsekvenser har bruk av tvang?
- 5.Hvordan forebygges bruk av tvang?
- 6.Hva er erfaringer med kontroll og tilsyn?

Hvert forskningsspørsmål gis et eget underkapittel der resultatene fra relevante studier presenteres, med sammenstillende oppsummering til slutt. Spørsmålene er noe overlappende, og flere studier kan plasseres under flere forskningsspørsmål (se tabell 3). For leservennlighetens skyld er de viktigste resultatene fra studiene bestemmende for hvilke forskningsspørsmål de er oppsummert under. I begynnelsen av hvert underkapittel med forskningsspørsmål, presenteres de inkluderte studiene kort. Tabell 3 viser hvilke studier som besvarer hvilke forskningsspørsmål.

Tabell 3. Inkluderte studier og forskningsspørsmålene de belyser

Studie	1 Forekomst	2 Utøvelse	3 Forståelse	4 Konsekvenser	5 Forebygging	6 Tilsyn
Gautun 2006 (tverrsnitt) *						
Ottosen 2014 (tverrsnitt)						
Gautun 2006 (kvalitativ) *						
Ulset 2016 (kvalitativ)						
Ulset 2012 (kvalitativ)						
Ulset 2013 (kvalitativ)						
Hauger 2017 (kvalitativ)						
de Valk 2017 (kvalitativ)						
de Valk 2016 (oversikt)						
Andersson 2018 (kvalitativ)						
Wästerfors 2009 (kvalitativ)						
Lillevik 2012 (kvalitativ)						
van Hølen 2016 (evaluering)						

* Studien av Gautun fra 2006 omfatter to undersøkelser, en tverrsnittstudie og en kvalitativ studie

Første gang studien presenteres gis en liten introduksjon, inkludert vår vurdering av studiens metodiske kvalitet/risiko for systematiske skjevheter. Vår vurdering gjentas hver gang en studie presenteres, slik at denne danner en bakteppe for lesning av resultatene.

Som beskrevet i metodekapittelet er resultatene fra studiene slik vi presenterer dem, ikke våre utsagn eller vurderinger, men utsagn og vurderinger gitt av studienes informanter eller forfattere. Våre vurderinger trer frem i oppsummeringene etter hvert underkapittel (forskningsspørsmål) samt i diskusjonskapittelet.

² Dette kom opp som et tema oppdragsgiver var interessert i underveis i prosessen. Ettersom tilsynets funksjoner er tett knyttet til bruk av tvang i institusjoner ble dette ansett som relevant for oversikten.

1. Hva er forekomsten av tvang?

Hvor ofte brukes det tvang i barnevernsinstitusjoner eller tilsvarende institusjoner? Finnes det kvantitative studier som måler omfanget i representative utvalg? En norsk og en dansk tverrsnittstudie hadde undersøkt bl.a. forekomst av tiltak som kan vurderes som tvangstiltak. Studiene sendte ut spørreskjema til alle aktuelle ungdommer i respektive settinger (den danske kun til annet hvert årskull og de yngste ble personlig intervjuet). Studiene var en type brukerundersøkelser.

Tabell 4. Beskrivelse av to studier som kan besvare forskningsspørsmål 1

Studie	Design	Utvalg	Land	Metodisk kvalitet
Gautun 2006	Tverrsnitt	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=436)	Norge	Lav-middels risiko for skjevheter
Ottosen 2014	Tverrsnitt	Ungdom hos fosterforeldre og i barnevernsinstitusjon (n=2539)	Danmark	Middels risiko for skjevheter

Ungdommer i barnevernsinstitusjoner i Norge

Gautuns studie fra 2006 undersøkte om ungdommer som var langtidsplassert i norske barnevernsinstitusjoner hadde opplevd å bli utsatt for tvang og deres forståelse av egne rettigheter og tilsynets oppgaver. Dette ble blant annet sett i lys av ansattes arbeidstidsordninger. Halvparten av totalt 916 ungdommer 13-18 år besvarte spørreskjemaet, med noe underrepresentasjon av gutter og ungdommer med alvorlige atferdsproblemer. Vi vurderte studien til å ha lav til middels risiko for systematiske skjevheter.

Det første og viktigste spørsmålet som berørte tvang lød «Har du blitt utsatt for noen av følgende overgrep fra de som jobber her?». Svaralternativene omfattet både mobbing, slag/spark og seksuelle overgrep (som er ulovlige handlinger) og holding og skjerming (som kan være helt lovlige tvangstiltak). Spørsmålet utløste reaksjoner fra noen institusjonsledere, og forskerne vurderte at spørsmålet var for upresist med hensyn til tvangstiltak til å inkluderes (svarene om mobbing m.fl. er presentert). Mange ungdommer hadde besvart spørsmålet om mulige tvangstiltak, men tallene er ikke presentert.

På spørsmål om muligheter for bruk av egen mobiltelefon svarte 59 prosent at de fikk lov til å ha telefonen hos seg hele tiden, mens 24 prosent fikk ha den hos seg til bestemte tider (n=436). Ti prosent sier de er fratatt telefonen hele tiden. Sannsynligheten for å bli fratatt telefonen hele tiden var størst for ungdom med atferdsproblemer og for gutter. Det er ikke oppgitt om begrensningene i telefonbruk var vanlig grensesetting eller formelle tvangstiltak.

Barn og unge i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem i Danmark

Ottosens studie fra 2014 undersøkte barn og unge som var plassert i danske barnevernsinstitusjon eller fosterhjem og deres opplevelser av trivsel i hverdagen. Femtifem prosent av alle aktuelle 11-17-åringer svarte (n=2539). Vi vurderte studien til å ha middels risiko for systematiske skjevheter.

I denne undersøkelsen var fratakelse av mobiltelefon brukt som eksempel på det studien omtaler som straff og sanksjoner barn og unge kan utsettes for. Ungdommer på 15 og 17 år ble spurt om ansatte på institusjonen eller fosterforeldrene hadde fratatt dem mobiltelefonen, nettbrettet, pc'en eller lignende for å straffe dem. 15 prosent svarte at dette hadde hendt én gang, mens 23 prosent svarte at dette hadde hendt flere ganger. 60 prosent hadde aldri opplevd dette. Flere unge bosatt i institusjon enn i fosterhjem hadde opplevd å bli fratatt sin mobiltelefon el.l. som straff én eller flere ganger, nesten 50 prosent mot snaue 30 prosent.

Forskerne påpekte at de ikke hadde informasjon om bakgrunnen for fratakelse av ungdommenes mobiltelefoner, om det var knyttet til ungdommens telefonpraksis eller er straff for noe helt annet. De hadde heller ikke data om aktørenes opplevelse av situasjonene eller det juridiske underlaget for fratakelsen.

Oppsummering

Kun to studier (med lav til middels risiko for skjevheter) undersøkte noe i nærheten av forekomst av tvang, og de gir oss et tynt datagrunnlag. Av mulig relevante utfallsmål hadde begge brukerundersøkelsene kartlagt om ungdommene er blitt fratatt mobiltelefonen. I begge utvalgene oppga ca. 40 prosent at dette hadde skjedd. Forekomst av andre typer tvang er ikke undersøkt.

2. Hvordan utøves bruk av tvang?

Hvordan utøves tvang hvis det brukes? Hvilke tvangsmidler beskrives i forskningen? Tre kvalitative studier hadde undersøkt hva slags type tvangsmidler eller tvangstiltak som var brukt. Vi har valgt ut de studiene der ungdom (eller barn) selv beskriver hva slags tvang de har vært utsatt for. Alle studiene var intervjustudier der informantene var ungdommer bosatt i barnevernsinstitusjoner i Norge.

Tabell 5. Beskrivelse av tre studier som kan besvare forskningsspørsmål 2

Studie	Design	Utvalg	Land	Metodisk kvalitet
Gautun 2006	Kvalitativ	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=12)	Norge	Middels metodiske begrensninger
Ulset 2012	Kvalitativ	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=11)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2016	Kvalitativ	Ungdom i barnevernsinstitusjon (6)	Norge	Små metodiske begrensninger

Intervjuer med 12 ungdommer

Gautuns studie fra 2006 undersøkte langtidsplasserte ungdommers erfaringer med ulike former for tvang. Forfatterne intervjuet 12 ungdommer i alderen 15-20 år bosatt i sju barnevernsinstitusjoner. Vi vurderte studien til å ha små til middels metodiske begrensninger.

Informantene ble spurt om de hadde opplevd tvangstiltak som holding og skjerming. Noen forsto ikke spørsmålet og måtte ha en utdypende forklaring; denne typen tvang var dermed ikke vanlig på deres institusjon. Andre hadde god kjennskap til dette. Ingen av informantene hadde opplevd å bli holdt fast av voksne, men flere hadde sett dette skje med andre. De formene for tvang som var vanligst var skjerming (isolasjon fra andre ungdommer, enten på institusjonen eller utenfor) og motivasjonstur (reise på fjellet eller hytte med en eller flere ansatte i ett eller flere døgn). Begrunnelsene for bruk av skjerming og motivasjonstur kunne variere mellom ulike institusjoner. En informant fortalte at han måtte bli med på motivasjonstur fordi det ble funnet hasj og kniv på rommet hans. Hensikten med turen var å motivere ham for endring. Han opplevde at han ikke kunne bestemme pauser eller når han skulle drikke, og han visste ikke hvor lenge han skulle være borte. Når ansatte mente han forsøkte å stikke av, ble turen forlenget med flere dager. Informanten opplevde turen som straff, selv om han kunne se at noen av aktivitetene var ment å være utviklende for ham.

En annen informant fortalte at hun fikk skjerming på rommet sitt i tre dager, fordi hun kom for sent hjem. Hun opplevde det som forferdelig å være der så lenge og at det ikke kom noe positivt ut av det. I ettertid mener hun konflikten burde vært løst på en annen måte, ved å snakke med henne.

Forfatterne av studien skrev videre at de ikke hadde noen informasjon om hvordan institusjonen oppfattet disse situasjonene, om det var ment som straff (slik ungdommene så det), som behandling eller en kombinasjon.

Intervjuer med 11 ungdommer

Ulsets studie fra 2012 undersøkte ungdommers oppfatninger og opplevelser knyttet til bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner. Forfatteren intervjuet 11 ungdommer på 16-17 år, sju jenter og fire gutter, rekruttert på bakgrunn av at de hadde erfaring med tvang. Informantene var fra tre barnevernsinstitusjoner: en akuttinstitusjon, en statlig langtidsinstitusjon og en privat langtidsinstitusjon. De fleste hadde bodd i andre institusjoner eller fosterhjem tidligere. Noen var plassert etter atferdsparagrafer, andre etter omsorgsparagrafer, noen var tvangsplassert og noen var frivillig plassert. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Ti av de 11 ungdommene hadde blitt utsatt for tvang ved opphold i barnevernsinstitusjon, enten der de bodde på intervjutidspunktet, i tidligere institusjoner eller begge deler. Omtrent halvparten av ungdommene oppga at de hadde betydelig erfaring med å være utsatt for tvang. De fleste hadde også vært vitne til mange situasjoner hvor tvang er blitt brukt overfor andre ungdommer.

Tvang i akutte faresituasjoner

I akutte faresituasjoner kunne det typisk bli brukt holding for å hindre at ungdommen skadet seg selv eller andre, eventuelt isolering av ungdommen til faren for skade hadde opphørt. Ungdommene beskrev denne typen tvang som skremmende og krenkende, flere omtalte den som «vold». Den fysiske maktbruken gjorde sterkt inntrykk på dem

og satte spor. Foruten den redsel og angst de følte inni seg, beskrev flere av ungdommene også det fysiske i situasjonene. De fortalte om det de selv erfarte rent kroppslig ved å bli lagt i bakken, holdt hardt, dratt bortover gulvet og så videre, eller det de husket av ansiktsuttrykk og kroppsbevegelser når andre ble utsatt for tvang i situasjoner som ble tolket som akutte. Noen beskrev at de hadde vært vitne til at en annen ungdom blir holdt nede på gulvet, på en slik måte at han ble knallrød i ansiktet, andre beskrev gråten, skrikingen og ropingen eller den fysiske motstanden mot tvangen som en ungdom viste ved å sparke eller sprelle med bena.

Isolasjon/skjerming

I forbindelse med tvang i akutte faresituasjoner kan institusjonen bruke isolat, dvs. isolere en ungdom fra de andre i institusjonen. Isolasjon ble også beskrevet som «skjerming». Flere av ungdommene hadde blitt satt på skjermingsrom, skjermingsleilighet eller tatt med på skjermingstur. Skjermingstiltakene kunne gi en opplevelse av overvåkning, tap av frihet og selvbestemmelse, samt utrygghet. Grunner til skjermingstiltak kunne være rømningsforsøk, sinneutbrudd og rusing. To av ungdommene beskrev skjerming som en type tvangstiltak som ble iverksatt rutinemessig, de forsto ikke egentlig hvorfor de måtte isoleres, men at de likevel bare aksepterte at «slik er det».

Tilbakeføring ved rømming

De fleste ungdommene fortalte at de hadde forsøkt å rømme eller hadde rømt og vært borte i flere timer eller døgn. Hvis en ungdom rømmer skal institusjonen forsøke å bringe han eller hun frivillig tilbake, men hvis det er en tvangsplassering kan vedkommende bringes tilbake mot hans/hennes vilje, eventuelt med hjelp av politi. Årsakene til at ungdom rømmer kan være mange og sammensatte; det kan skje som en konsekvens av at en ikke trives i institusjonen, at en savner venner og familie, at en er lei av å bo i institusjon fordi en er tvunget til det, eller er sint og lei seg fordi en opplever at de ansatte ikke hører/ikke bryr seg. Ingen sa at de hadde rømt fordi de ville ruse seg, men det var grunn til å tro at dette kunne være én av flere årsaker, ettersom flere fortalte at de hadde kommet tilbake til institusjonen i ruset tilstand. Flere hadde opplevd andre tvangsmidler i forbindelse med tilbakeføring, som ransaking, kroppsvisitasjon, skjerming eller skjermingstur.

Urinprøver

Urinprøver kan bare avkreves dersom fylkesnemnda har bestemt dette, eller at ungdommene har gitt skriftlig, informert samtykke. Dersom ungdommen er under 15 år skal det i tillegg innhentes samtykke fra de som har foreldreansvar. Ungdommenes fortellinger tydet på at prosedyrer og praksis med hensyn til urinprøvetaking hadde stor betydning mht. om situasjonen opplevdes som krenkende. En situasjon som var planlagt på forhånd og som ble gjennomført i nøytrale omgivelser av helsepersonell ungdommen ellers ikke hadde noe forhold til, opplevdes som tryggere og mer ivaretagende enn en akutt, uforberedt situasjon hvor prøvetakingen ble gjennomført under påsyn av voksne som ungdommen kjente godt og hadde befatning med i det daglige.

Begrensinger i adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område

Noen av ungdommene opplevde at institusjonen ikke alltid skilte mellom de generelle

tvangstiltakene som kan brukes overfor alle, og de reglene som kun kan brukes overfor ungdommer som er plassert etter § 4-24 og § 4-26 (tvang eller «frivillig tvang», dvs. samtykke til tilbakeholdelse). Å bli fotfulgt eller få voksenfølge, altså at en ansatt må følge ungdommen hvis han eller hun skal gå utenfor institusjonen, opplevdes av mange som tvang, som tap av frihet og kontroll i hverdagen – og som nedverdiggende.

Begrensning i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler

Ungdommene fortalte om både forståelse for og motstand mot inndragelse eller begrensninger når det gjaldt bruk av mobiltelefon, pc og internett. Noen sa at de hadde blitt vant til begrensningene, noen fortalte om en progresjon hvor institusjonen først hadde nektet bruk av pc og internett, for så å åpne opp for bruk under kontroll/overvåkning fra ansattes side. Mostanden handlet særlig om begrensninger som de ikke forsto bakgrunnen for eller når det opplevdes kun som straff for noe man hadde gjort. Én ungdom påpekte at å være uten mobil kan bli utrygt fordi man ikke får kontaktet andre ved behov, en annen pekte på hvor sosialt utenfor man blir uten mobil.

Intervjuer med seks ungdommer

Ulsets studie fra 2016 undersøkte det indre, sosiale livet på en avdeling i en barnevern-sinstitusjon som var godkjent for omsorgsplassering av barn og unge mellom 12 og 18 år. Seks ungdommer i alderen 12-16 år samt elleve ansatte (åtte fra avdelingen) ble intervjuet og observert gjennom en periode på seks måneder. Kun én av de seks bodde i huset gjennom hele feltarbeidsperioden. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Bruk av fysiske tvangstiltak

Fysiske makt- og tvangstiltak (å holde noen fast, eventuelt legge vedkommende i bakken) ble sjelden gjennomført ved institusjonsenheten, men én ungdom hadde blitt utsatt for tvang ved et par anledninger. Den aktuelle ungdommen ble ved flere anledninger ilagt begrensninger i bruken av elektroniske kommunikasjonsmidler, og bruken av makt og tvang skyldtes for en stor del konflikter nettopp i forbindelse med inndragning av pc og annet elektronisk utstyr. Ungdommen ble holdt fast og lagt ned på sengen ved ett tilfelle og dratt ut av rommet ved et annet tilfelle. Han/hun ble ikke nødvendigvis redd i disse situasjonene, det kom blant annet an på størrelse og høyde på den voksne som utøvde tvangen. Beskrivelsene av det som skjedde var likevel dramatiske: Ungdommen opplevde at det gjorde fysisk vondt – kjempet imot og reagerte med sinne og frustrasjon, noe som også kom til uttrykk rent verbalt. Ungdommen opplevde at det ikke alltid ble tatt tak i situasjonene i etterkant, men var ikke nødvendigvis interessert i at noen skulle gjøre det. For øvrig oppga ungdommen at det ikke var av noen større betydning om det ble ført tvangsprotokoller, siden de voksne uansett ble trodd og det derfor ikke var noen vits i å klage (basert på erfaring fra en tidligere institusjon). De andre ungdommene som bodde i huset, hadde ikke erfaring med denne typen fysiske tvangstiltak. Flere hadde imidlertid hørt og/eller sett en ungdom som bodde i en annen enhet bli utsatt for fysiske tvangstiltak. Det var ugreit å være vitne til slike situasjoner.

Begrensninger mht. mobiltelefon

Inndragelse av mobiltelefon på dagtid til ungdommer som ikke gikk på skolen som planlagt, var ett av tiltakene som ble diskutert i institusjonen. På et møte diskuterte personalet hvilke tiltak som var mest egnet til å få ungdommene opp om morgenen og på skolen, f.eks. inndra mobiltelefon på dagtid, friste med god frokost, eller holde det gående på rommet slik at ungdommen ikke sovnet igjen. Tiltakene skulle vurderes individuelt og informeres godt om i forkant.

Ungdommene opplevde til dels at de voksne håndhevet regler eller tiltak noe forskjellig. De voksne fortalte også dette, de kunne oppleve situasjonene forskjellig og ha ulike meninger om hva som var mest hensiktsmessig å gjøre.

Oppsummering

Tre norske kvalitative studier (med små til middels metodiske begrensninger) bidro med data. Tvangsmidlene som ble rapportert i studiene var «tvang i akutte faresituasjoner», typisk det å bli holdt fast eller lagt i bakken; skjerming eller isolering; tilbakeføring ved rømming; urinprøver ved rusmiddelbruk; begrensinger i adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område eller fotfølging av voksne; og inndragelse av mobiltelefon eller andre elektroniske kommunikasjonsmidler.

I noen tilfeller inngikk tvangstiltaket som en del av institusjonens behandlingstilnærming, som det å være skjermet eller isolert den første perioden av oppholdet.

I studiene kommer det også frem at det å være vitne til (spesielt) tvang i akutte faresituasjoner, det å se og høre at et barn eller en ungdom under stor motstand blir holdt fast eller dratt av gårde, kan i seg selv være en påkjenning og en form for tvang.

3. Hvordan forstå grensesetting og bruk av tvang?

Hvordan kan vi forstå begrepene grensesetting og tvang? Hva sier ulike aktører fra ulike settinger i ulike land om disse begrepene, eventuelt om forholdet mellom dem? Seks studier hadde undersøkt dette, men i det var i hovedsak tvang som var i fokus. En systematisk oversikt fra Nederland studerte begrepet «*repression*»³ fra et humanistisk, sosialpsykologisk og organisatorisk perspektiv. I tre kvalitative primærstudier fra Norge ble det intervjuet ungdom, ansatte/ledere i barnevernsinstitusjoner og tilsynsansatte om deres forståelser av og syn på tvang. Og to sosiologiske studier fra ungdomshjem i Sverige undersøkte hhv. situasjonelle tiltak versus institusjonelle tiltak og forståelsen av fysisk tvang som vold.

³ Artikkelen bruker begreper «*repression*» som de "definerer som følger: «*Repression literally refers to the act of using force to control a person or something (Merriam-Webster's online dictionary)* ». I vår oversikt har vi oversatt «*repression*» til «tvang/undertrykkelse eller opplevelse av å være undertrykt». I noen sammenhenger ser det ut til å legges mer vekt på «tvang», i andre «undertrykkelse».

Tabell 6. Beskrivelse av seks studier som kan besvare forskningsspørsmål 3

Studie	Design	Utvalg	Land	Metodisk kvalitet
de Valk 2016	Oversikt (kvant + kval)	Ungdom i ulike institusjoner, ulike typer studier	Nederland	Lav metodisk kvalitet
Hauger 2017	Kvalitativ	Ansatte i barnevernsinstitusjon (n=8)	Norge	Små-middels metodiske begrensninger
Ulset 2012	Kvalitativ	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=11)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2013	Kvalitativ	Ansatte (n=26) og ledere (n=8) i barnevernsinstitusjon + ansatte hos Fylkesmannen (n=3)	Norge	Små metodiske begrensninger
Wästerfors 2009	Kvalitativ	Ungdom og ansatte i åpen ungdomsinstitusjon (20 intervjuer, flere observert)	Sverige	Små metodiske begrensninger
Andersson 2018	Kvalitativ	Ansatte i lukket ungdomsinstitusjon (n=53)	Sverige	Små-middels metodiske begrensninger

En systematisk oversikt om forståelse av tvang/undertrykkelse

De Valks systematiske oversikt fra 2016 undersøkte hvordan man kan forstå «repression» – som vi har oversatt til «tvang/undertrykkelse eller opplevelse av å være undertrykt» – i ungdomsinstitusjoner, og hvilke prosesser og omstendigheter som kan føre til dette. Ungdomsinstitusjoner så i denne studien ut til å kunne omfatte barnevern, psykisk helsevern og kriminalomsorg, det vil si både åpne og lukkede institusjoner med litt ulike typer beboere. Det var en samfunnsfaglig oversikt, og forfatterne inkluderte humanistisk (filosofisk), sosialpsykologisk og organisatorisk litteratur, både empiriske og teoretiske studier. Oversikten inkluderte 141 studier, hvorav 86 omhandlet eller ble vurdert til å være overførbare til ungdomsinstitusjoner. De øvrige 55 studiene inneholdt mer generell informasjon om tematikken tvang/undertrykkelse, hentet fra filosofi, sosiologi og organisasjonspsykologi. I publikasjonen gjengis resultatene i løpende tekst med henvisning til litteraturen; her presenterer vi kun resultatene slik forfatterne presenterer dem. Vi vurderte oversikten til å ha lav metodisk kvalitet, primært på grunn av uklareheter med hensyn til metodene de har brukt for å komme frem til resultatene (manglende transparens).

I et humanistisk perspektiv ses tvang som en motsetning til frihet og selvbestemmellesrett. Basert på dette innebærer tvang at en autoritetsperson med hensikt handler på en måte som skader den unge, eller at personen urettmessig eller vilkårlig fratrar den unge frihet eller autonomi. Ved plassering i institusjon vil «ungdommens beste» noen ganger vurderes som viktigere enn ungdommens autonomi. Ansatte bør snarere søke ungdommens samtykke, motivere for å se egne utfordringer og hva de bør forvente av hjelp. Alle barn og unge bør få den friheten og autonomien de kan mestre, for å fremme læring og positiv utvikling.

Ansatte ved en institusjon kan f.eks. pålegge isolasjon på rommet for en ungdom som nekter å gå på skolen, det kan begrunnes med at å nekte å gå på skolen er galt og gis en konsekvens. Imidlertid vil f.eks. nederlandsk lov ikke gi tilgang til å bruke isolasjon hvis ikke situasjonen/atferden medfører fare for en selv eller andre. Ungdommens vegring

eller mangel på forventet atferd er ofte begynnelsen på en spiral med bruk av tvangsmidler. Bruk av tvang ser ikke ut til å ha noen positive konsekvenser. Tvang kan også svekke den terapeutiske alliansen mellom ansatt og ungdom.

Dersom den ansatte tenker at ungdommens uønskede atferd kan kontrolleres, og at den stammer fra svake ferdigheter eller en karakterbrist hos ungdommen, så minsker sannsynligheten for at den ansatte behandler ungdommen med respekt. Empati ses ofte som en forutsetning for å imøtegå dehumanisering (å oppfatte noen som mindre menneskelige enn en selv), fordi det å aktivt engasjere seg i en annens innerste tanker og følelser fordrer at man ser den andre som et menneske. Dehumanisering skjer oftere der det er liten kontakt mellom personer eller grupper. Den unges emosjonelle opplevelser og perspektiver ses som ugyldige, identiteten blir i økende grad definert av den unges tilkortkommenheter, og han eller hun blir oppfattet som underlegen eller inkompetent. Dette øker sannsynligheten for mindre oppmerksomhet fra ansatte og sosial ekskludering.

Rasjonalisering er en kognitiv forsvarsmekanisme som støtter den enkeltes eller gruppens evne til å distansere seg fra den uretten som begås. Det kan f.eks. skje i form av forskjønnende begreper eller ved passiv omtale. Et «time-out-rom» kan være en slik omskriving.

Intervjuer med ungdommer fra tre institusjoner i Norge

Ulsets studie fra 2012 undersøkte 11 ungdommer (16-17 år) bosatt i tre barnevernsinstitusjoner og deres oppfatninger og opplevelser knyttet til bruk av tvang. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

På spørsmål om hva tvang er, beskrev noen av ungdommene spesifikke tvangstiltak, for eksempel å bli satt på skjermingsrom, begrenset bevegelsesfrihet (voksenfølge, fotfølging), fysisk tvang som holding, bæring og sleping bortover gulvet, kroppsvisitasjon/ransaking, urinprøvetaking, tilbakeføring ved rømming samt inndragning eller begrenset bruk av mobiltelefon eller pc i en periode. Dette er former for tvang som er regulert i norsk lov og forskrift.

Andre viste til den generelle opplevelsen av å bli presset til noe man selv ikke vil. Enkelte av ungdommene som selv hadde vært utsatt for tvang i form av fysisk maktbruk omtalte dette konsekvent som «vold». En gutt dro paralleller til vold i en familiesituasjon og hvordan det å bli utsatt for vold eller være vitne til vold kan være skadelig.

Intervjuer med ansatte og ledere fra åtte institusjoner i Norge

Ulsets studie fra 2013 undersøkte hvordan tvang ble forstått og håndtert av ansatte og ledere i barnevernsinstitusjoner. Forfatteren intervjuet 26 ansatte i åtte barnevernsinstitusjoner (gruppeintervjuer) og åtte ledere fra samme institusjoner (individuelle intervjuer). I tillegg ble tre tilsynsansatte intervjuet. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Hva er tvang?

Informantene forholdt seg til lovverket og rettighetsforskriften, når de svarte på hva som er tvang og ikke. Det var forskjeller i synspunkter mellom institusjonsledere på den ene siden og institusjonsansatte på den andre. Ledere og ansatte i én og samme institusjon var stort sett enige mht. hva som er tvang og hva som ikke er det. Imidlertid var både ledere og ansatte i enkelte tilfeller usikre på om de skulle tolke tiltak som tvang, omsorg eller begge deler. Dette kunne være et dilemma når det skal besluttes om et tiltak bør protokollføres eller ikke.

Ledere og ansatte ved flere av institusjonene anvendte av og til andre ord eller uttrykk de kunne synes mer komfortable med enn «tvang», som «fysisk grensesetting», «omsorgsholdning», «omsorgsutøvelse», «oppdragende holdning» og «robust omsorg». Kanskje var dette et uttrykk for et dilemma som mange av informantene opplevde. Ut-sagnet «det kan ligge mye omsorg i tvangen», som én av informantene brukte, viste at det kunne være vanskelig å skille mellom omsorg og tvang. Samtidig var de fleste informantene, både lederne og de ansatte, tydelige på at tvangsbruk innbefattet én eller annen form for maktutøvelse fra de voksnes side overfor barna/ungdommene, siden de sistnevnte i utgangspunktet motsatte seg tiltaket. Dette aspektet kunne gjøre det vanskelig å få gehør for at tvang dreier seg om omsorg. Flere av lederne ga uttrykk for at det først og fremst var tiltak som settes inn i situasjoner som tolkes som akutte faresituasjoner, som burde forstås og betegnes som direkte tvang. Øvrige tiltak, som rusmiddeltesting, kroppsvisitasjon, inndragning/begrenset bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler, ble i mindre grad oppfattet og betegnet som tvang.

Når brukes tvang?

I studien fremkom det at institusjonsledere hadde til dels ulikt syn på hensiktsmessigheten og nødvendigheten ved tvangstiltak. Ansatte innenfor én og samme institusjon kunne ha ulike oppfatninger, uten at lederne oppfattet dette som et problem. Fagbakgrunn kunne ha betydning for tenkning og holdninger blant ansatte; det var ulik tradisjon for utøvelse av tvang mellom lærerutdannede, barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere, der sistnevnte hadde lært en hel del om tvangsbruk i utdannelsen. Ulike holdninger og praksis kunne gi mindre forutsigbarhet for barn og unge. Tvang ble vurdert som mindre hensiktsmessig og nødvendig dersom den ansatte kom i en posisjon til å bli kjent med det enkelte barn/ungdom. Flere informanter ga også uttrykk for at eventuell bruk av tvang gjerne skjedde hyppigere i starten av et barn/en ungdoms institusjonsopphold, før man var blitt kjent.

Et dilemma som ble pekt på var faren for «å gå for tidlig inn» med tvangstiltak etter hvert som man ble kjent med det enkelte barn/unges grenser mht. utagering. Et annet spørsmål var om det var tvang når barnet eller ungdommen selv syntes det var greit, f.eks. ved ransaker; han/hun motsatte seg ikke tiltaket, men likevel skulle dette innrapporteres som tvang. Få tenkte at tvangstiltak var hensiktsmessig i betydningen gunstig eller fordelaktig, men kunne være det i betydningen tjenlig, som noe som kunne stoppe eller forhindre en farlig situasjon. Én leder skilte seg fra de andre og mente at tvang aldri var nyttig og at bruk av tvang ødela relasjonen mellom den ansatte og barnet/ungdommen. F.eks. ville bruken av «time-out» (å måtte gå på rommet sitt til atfer-

den er endret) være en form for tvang. Lederen mente at *time-in* var bedre, og at de aller fleste situasjoner kunne løses på andre måter enn ved bruk av tvang. De tre ansatte fra denne institusjonen som deltok i gruppeintervjuet var på linje med lederen. Det ble brukt lite tvang i denne institusjonen, og tvang eller opplæring i utøvelse av tvang ble gitt lite fokus. Her så holdningen *ikke* ut til å være at tvang kan være omsorg.

Informantene ga ulike forklaringer på hvorfor de anså tvangstiltak som nødvendige: når alt annet er prøvd først, når en ungdom anses å være en fare for seg selv og/eller omgivelsene, når det er fare for liv og helse, for å beskytte/trygge. Én leder hevdet at bruk av tvang ikke var nødvendig for å få til et godt behandlingsopplegg.

Tilsynsmyndighetenes perspektiver

Tvangstiltak ble forstått som alle handlinger som gjøres mot barnet/ungdommens vilje, eller inngripende handlinger som blir gjort overfor denne og som reguleres av forskriften, både forhold som de motsetter seg og ikke motsetter seg; det være seg begrensninger i bevegelsesfriheten, nekting av besøk, fysisk holding, ransaking av rom og eisdeler og så videre. Det syntes å være en oppfatning blant informantene fra tilsynet at mange institusjoner valgte å protokollføre én gang for mye, i stedet for én gang for lite i tilfeller der de var usikre.

Intervjuer med ansatte fra én barnevernsinstitusjon i Norge

Haugers studie fra 2017 undersøkte hvordan ansatte i en norsk barnevernsinstitusjon brukte tilnærmingen *traumebevisst omsorg* til å forebygge og håndtere utageringssituasjoner – som ellers kunne ført til bruk av tvang. Hun intervjuet åtte ansatte på en privat barnevernsinstitusjon med barn og unge i alderen 12-18 år som var frivillig plassert. De ansatte hadde 3-14 års erfaring; fire hadde i sosialfaglig utdanning og fire var ufaglærte. Vi vurderte studien til å ha små til middels metodiske begrensninger.

Alle informantene mente at det var nødvendig å kunne bruke mindre inngripende eller begrenset tvang og makt for å kunne gi tilstrekkelig omsorg i hverdagen på institusjonen. Hvis ungdommene måtte beskyttes mot seg selv eller fra å skade andre, var dette en del av omsorgsutøvelsen. En av informantene meddelte at «det kan ligge mye omsorg i tvangen», noe som tydelig viser at det kan være vanskelig å skille mellom omsorg og tvang for de ansatte. Flere informanter ga uttrykk for noe av det samme. Det var delte meninger om hvorvidt det ble brukt for mye tvang.

Etnografisk studie av ungdom og ansatte i åpen ungdomsinstitusjon i Sverige

Wästerfors' studie fra 2009 undersøkte fra sosiologisk perspektiv og med etnografisk metode (deltakende observasjon, intervjuer, journaldokumenter) håndtering av konflikter, bråk og krangler i en ungdomsinstitusjon for gutter. Forfatteren studerte både konflikter mellom ansatte og ungdommer og konflikter ungdommer i mellom. Tolv ansatte og 11 ungdommer ble intervjuet, og observasjonen foregikk over en periode på tre år. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger. (Vi har dratt paralleller til våre begreper, *tvang* og *grensetting*, i parentes.)

Konflikter som utspiller seg i en institusjon vil vekke ulik grad av bekymring og vil kunne løses på mange ulike måter. Forfatteren benyttet begrepet «mikropolitikk» for å undersøke uformelle reaksjoner på mellommenneskelige problemer, men også relasjoner mellom uformelle og mer formelle reaksjonssystemer. (Dette tilsvarer henholdsvis grensesetting og tvangstiltak.)

Situasjonelle og institusjonelle tiltak

Forfatteren observerte bruk av situasjonelle eller institusjonelle tiltak fra personalets side: Om det oppstod en krangel eller en vanskelig situasjon kunne ansatte fatte en spontan beslutning og gripe direkte inn i situasjonen (situasjonelle tiltak) – eller ansatte kunne bestemme seg for å bruke tiltak og ressurser som strakk seg utover den umiddelbare situasjonen og som involverte andre personer (institusjonelle tiltak). Situasjonelle tiltak kunne være verbale ytringer som «stopp, nei, slutt» eller mer eksplisitte anvisninger, «pass på språkbruken, ta føttene ned fra bordet». Ulike ansatte kunne gjøre dette på ulike måter, for noen – og til noen ungdommer – kunne det rekke med et blikk, et «hei» eller en senkende håndbevegelse («ro deg ned»). Andre situasjonelle tiltak kunne være å lede noen bort eller ned på en stol, stoppe en arm som var på vei til et slag eller ta noen på skulderen i det de var på vei til å hisse seg opp. Denne typen situasjonelle tiltak var dagligdagse og ble opplevd som effektive av personalet, en smidig og umiddelbar måte å håndtere en situasjon på. (Dette er former for grensesetting.)

En lengre samtale mellom personal og ungdom på et eget rom kunne ses som et tiltak beliggende *mellom* situasjonelle og institusjonelle tiltak. En slik samtale kunne ta lang tid, ofte til ungdommene uttrykte at han hadde forstått hva galt han hadde gjort – selv om dette ikke alltid var genuint ment. Noen ungdommer opplevde det som å sitte på pinebenken, snarere enn som å være i en dialog.

Institusjonelle tiltak på institusjonen kunne være inndragelse av permisjon (hjemreise), inndragelse av fritidsaktiviteter utenfor institusjonen, inndragelse av ukelønn eller, i ytterste konsekvens, overflytning til annen institusjon eller annen type plassering. (Dette kan ses som former for tvangstiltak.) Institusjonelle tiltak involverte typisk flere ansatte, møtevirksomhet, formelle beslutninger og dokumentasjon.

Personalet uttrykte at de forsøkte situasjonelle tiltak først, og hvis det ikke hjalp, tok de i bruk institusjonelle tiltak. I praksis kunne disse flyte over i hverandre, som f.eks. når en ansatt truet med et institusjonelt tiltak (inndragelse av hjemreise) dersom ikke ungdommene retter seg etter tilsnakkingen. (Her ser vi en overgang mellom grensesetting og tvang.) Å legge en ungdom i bakken i en akutt situasjon, var i seg selv en situasjonell og umiddelbar reaksjon, men hendelsen ble et institusjonelt tiltak fordi den måtte journalføres som en «incident». Forfatteren observerte at i journalbeskrivelsen ble det gjerne brukt et passivt språk, ungdommen «ble nedlagt», «skoene ble tatt av», i stedet for en aktiv form med en handlende ansatt. Her ble gjerne ungdommen beskrevet som den som hadde problemet, den ansattes atferd forsvant, interaksjonen ble tapt av syne. En ungdoms handlinger kunne også få ulike konsekvenser, ikke bare fordi ansatte kunne reagere ulikt, men fordi situasjoner hadde ulike foranledninger og forhistorier

som gjorde at reaksjonene kunne variere. Det skjedde også forhandlinger mellom personalet om hvordan de skulle reagere, på bakgrunn av ulik vektlegging av forhistorien og av interaksjoner.

Beherskelse i interaksjoner

(Én form for grensesetting var «beherskelse».) Når ansatte ikke reagerte på et (lett) slag mot dem selv, et stygt utrop eller noe annet, kunne det kalles et behersket ikke-svar, et svar som skulle forsøke å lede interaksjonen i en annen retning og ikke eskalere situasjonen. Personalet benyttet stadig denne metoden, men også ungdommene kunne reagere med beherskelse. En annen form for beherskelse ble brukt når personalt tolket ungdommens atferd som en «liksomkonflikt». Reaksjonen da kunne være å overse en voldsom men tilsynelatende spøkefull atferd fra en ungdom. Når konflikten ble tolket som lek i stedet for alvor ble konsekvensene helt annerledes. Personalet kunne slippe å konfrontere en «vanskelig» ungdom og i stedet la episoden passere. Ungdommene kunne uttrykke kritikk eller protester og likevel unngå represalier ettersom konteksten var lek. Det var imidlertid ikke gitt hvordan situasjonen kunne utvikle seg; om det skulle bli en «lekesituasjon» var avhengig av begge partenes bidrag. Og under leken kunne det ligge et visst alvor, fra den ene eller begge part. Situasjonen kunne gå fra lek til alvor eller motsatt, og det kunne være usikkerhet knyttet til partenes intensjoner.

Intervjuer med ansatte i sikret ungdomsinstitusjon i Sverige

Anderssons studie fra 2018 hadde også et sosiologisk perspektiv da de undersøkte ansattes opplevelser med å bli utsatt for vold fra ungdommene på institusjonen og deres erfaringer med håndtering av dette. Femtitre ansatte ved tre sikrede ungdomsinstitusjoner ble intervjuet, og dataene ble analysert bl.a. i lys av teori om hvordan man opptrer og tenker «frontstage» og «backstage». Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Studien viste at ansatte hadde erfart mye vold. Volden var i hovedsak psykisk i form av trusler eller gjentatte verbale ytringer som skjellsord. Det foregikk også materiell vold og til en viss grad fysisk vold. Viktig var også den latente volden, at volden kan skje når som helst. Imidlertid definerte ikke de ansatte f.eks. psykisk vold (trusler, skjellsord) som vold, og på det måten beskyttet de (noen?) seg kanskje mot å se seg selv som «offer». På denne bakgrunn omtaler forfatteren det som et paradoks: de ansatte arbeidet i en voldelig setting, men de definerte den ikke som voldelig.

Ansatte definerte sine egne handlinger – i situasjoner med vold fra ungdommer – i lys av intensjonen med sin egen handling. Noen uttrykte at å bruke fysisk makt mot ungdommene i akutte faresituasjoner ikke er vold, så lenge intensjonen ikke er å skade men å beskytte. Forfatteren påpeker at den som blir utsatt for handlingen likevel kan oppleve det som vold. I dette lys kan det som skal begrense voldsbruk (fra ungdommer) likevel øke, som svar på voldsbruk (fra ansatte). Andre ansatte mente at det kunne tenkes at ungdommene opplevde det som vold, fysisk eller psykisk, men dette var vanskelig å vite.

I intervjuene fortalte også mange ansatte at de ikke kunne ta voldsbruken fra ungdommene personlig, at volden var rettet mot institusjonen, eventuelt noen utenfor, ikke de ansatte som personer. Informantene vektla at man som ansatt heller ikke kunne være for sensitiv, at de måtte la skjellsord og annet prelle av og ikke ta det med seg hjem. Én fremstilte likevel seg selv som dum, litt selvironisk, som frivillig utsatte seg for voldsbruk. Ansatte uttrykte videre at man ikke burde vise følelser i jobben, da kunne man bli oppfattet som svak av ungdommene. Hvis man viste at man var konfliktsky, ville man bli den som de gikk til med forespørsler om ting som egentlig ikke var lov. Å bli redd ville være det samme som å si at man ikke taklet jobben. En annen ansatt hevdet at det å være redd kunne være positivt, det behøvde ikke bety at man var en svak person, men det var en følelse som man kunne reflektere rundt for å gjøre en bedre jobb.

Et annet funn var at ansatte uttrykte at de alltid stilte opp for hverandre i en situasjon med vold fra ungdommer. Dette innebar å kommunisere godt, å kunne stole på hverandre – og dermed indirekte takle egen og andres frykt. En mindre positiv side var at kravet om å stille opp av og til kunne føre til at man ikke stilte spørsmål ved en kollegas håndtering (for mye bruk av vold/fysisk makt), selv om man var sterkt uenig i denne. Handlingen ble dermed institusjonalisert, der det var institusjonen med alle ansatte som reagerte mot ungdommen.

Ansatte beskrev at de trådte inn i en rolle, tok på seg en «rustning» når de gikk på jobb, for å kunne beskytte seg mot det de ble utsatt for. Dette oppleves som nødvendig fordi volden kunne komme når som helst. Viktige følelser ble dermed stengt av.

Forfatteren konkluderer med at å forstå ansattes frykt og ta denne på alvor er viktig, både politisk og fra institusjonens side. Utdanning av ansatte vil bedre forholdene.

Oppsummering

De seks studiene som særlig belyste spørsmålet om hvordan tvang og grensesetting forstås, var fra ulike land og type institusjoner (ingen er fra fosterhjem). (Oversikten hadde lav metodisk kvalitet; de kvalitative studiene hadde små metodiske begrensninger.)

I de tre norske studiene forholdt informantene (og forfatterne) seg både til tvang slik det er definert i lov og forskrift mht. barnevernsinstitusjoner, men også til tvang som noe man ikke vil. Noen ungdom i barnevernsinstitusjon ungdommer beskrev tvang som de tvangsmidlene som faktisk fantes på institusjonen, mens andre beskrev tvang som «noe man ikke vil». Også tilsynsansatte refererte til tvang som noe som er mot barnet/ungdommens vilje, men også noe som reguleres av lov og forskrifter. Institusjonsansatte og -ledere viste overveiende til tvang som de regulerte tvangsmidlene som fantes tilgjengelig. Noen ansatte definerte tvang som «fysisk grensetting» eller «omsorgsutøvelse». Bruk av fysisk makt, som i en akutt faresituasjon, ble omtalt av noen ungdommer som bruk av «vold». Ingen av de norske studiene hadde eksplisitt undersøkt forståelser av «grensesetting» eller forholdet mellom grensesetting og tvang.

Oversiktsstudien fra Nederland undersøkte via den gjennomgåtte litteraturen et litt videre begrep, «*repression*» som kan bety både tvang og en opplevelse av undertrykkelse eller å være undertrykt. Tvang (*repression*) ble sett som det motsatte av frihet og selvbestemmelsesrett. Ungdommens autonomi burde ikke vike for ansattes vurdering av «ungdommens beste» hvis dette innebærer tvang/undertrykkelse. Forfatterne av oversiktsstudien hevdet at omskrivninger av tvang, som «time-out-rom» i stedet for «isolasjon», kunne være en måte for ansatte å rasjonalisere egen atferd på. Oversikten inkluderte imidlertid også studier av andre typer settinger, som psykiatriske institusjoner og ungdomsfengsler – som til dels har andre rammer for bruk av tvang enn norske barnevernsinstitusjoner.

I den svenske etnografiske studien brukte forfatteren begrepet situasjonelle tiltak om det vi kan kalle grensesetting, mens institusjonelle tiltak innebar former for tvangstiltak. Det fantes imidlertid noen glidende overganger mellom grensesetting og tvang, som når det ble truet med tvangsmidler for at grensesettingen skulle få sin virkning. Grensesetting kunne også være «beherskelse», å ikke reagere, selv om ungdommens handling var et overtramp.

I sikrede ungdomsinstitusjoner, som ble undersøkt i den andre svenske studien, rapporterte ansatte mye vold fra ungdommene. Ansatte beskrev ofte egne handlinger (bruk av fysisk makt) i tråd med intensjonen med handlingen. Handlingen ble ikke voldelig hvis intensjonen var omsorg. De ansattes handlinger kunne således tolkes i spennet mellom vold, kontroll og beskyttelse. Forfatteren understreket betydningen av å ta ansattes frykt på alvor.

4. Hvilke konsekvenser har bruk av tvang?

Hvilke konsekvenser kan tvangsbruk få for barn og unge under barnevernets omsorg? Er det både positive og negative konsekvenser? Finnes ulike konsekvenser på kort og lang sikt? Fem kvalitative studier undersøkte hvilke konsekvenser tvangsbruk kan ha for barn og unge som lever i barnevernsinstitusjon. Det var fire studier fra Norge og én fra Nederland. Både ungdom, ansatte og ledere i barnevernsinstitusjoner ble intervjuet.

Tabell 7. Beskrivelse av fem studier som kan besvare forskningsspørsmål 4

Studie	Design	Utvalg	Land	Metodisk kvalitet
de Valk 2017	Kvalitativ	Ungdom i ulike institusjoner (n=32)	Nederland	Middels metodiske begrensninger
Hauger 2017	Kvalitativ	Ansatte i barnevernsinstitusjon (n=8)	Norge	Små-middels metodiske begrensninger
Ulset 2012	Kvalitativ	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=11)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2013	Kvalitativ	Ansatte (n=26) og ledere (n=8) i barnevernsinstitusjon + ansatte hos Fylkesmannen (n=3)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2016	Kvalitativ	Ungdom (n=6) + ansatte i barnevernsinstitusjon (n=11)	Norge	Små metodiske begrensninger

Ungdom i ulike institusjoner i Nederland

De Valks studie fra 2017 undersøkte institusjonsboende unges erfaringer med tvang/undertrykkelse («repression») og hvordan det å bli utsatt for tvang kan føre til en opplevelse av å være undertrykt. Forfatterne intervjuet 32 unge i alderen 13-20 år, ni jenter og 23 gutter. Ungdommene befant seg i åpne (4 informanter), sikre (15 informanter) og lukkede institusjoner, dvs. ungdomsfengsel⁴ (13 informanter). Datamaterialet var sekundæranalyser av intervjuer fra en større studie om ungdomsinstitusjoner. Vi vurderte studien til å ha middels metodiske begrensninger.

Studiens utgangspunkt var fem hovedperspektiver som rammet inn informantenes opplevelser av å bli undertrykt av ansatte i ungdomsinstitusjoner:

Avmakt

Informantene opplevde å være undertrykt når de ble utsatt for strenge regler eller et strengt regime der det ikke var noen mulighet for personlige unntak. Det samme gjaldt tilfeldig bruk av tvang, for eksempel innlåsing/isolasjon som ble foretatt av praktiske hensyn. Det oppleves også som undertrykkende når ansatte demonstrerte makt, som ved en «aksjon» i institusjonen som alle ungdommene ble eksponert for, eller når ansatte provoserte frem en reaksjon som så ble sanksjonert. Dersom sanksjonene var en del av regelverket ble det ikke opplevd som undertrykkende.

Tap av autonomi

Det å ikke ha innflytelse på egen behandling, f.eks. at behandlingsmål ble bestemt av ansatte, gjorde at informantene opplevde å være undertrykt. Å ikke ha mulighet til å forlate institusjonen, ikke lov til å spise når man vil, ringe når man vil, være på pc når man vil eller å føle seg overvåket ga tilsvarende opplevelser.

Tap av mening

Videre opplevde informantene det som undertrykkende dersom de ikke hadde kunnskap om hvorfor de var på institusjonen eller dersom de hadde manglende tillit til behandlingen. Tap av utdanning, familie, venner, fritid eller frihet kunne også bidra til meningsløshet og dermed en opplevelse av å være undertrykt. Motsatt opplevdes det ikke som å være utsatt for undertrykkelse dersom man hadde en forståelse av plasseringen i institusjon.

Dehumanisering

Det å føle seg behandlet som et mindre verdifullt menneske, å være utsatt for bruk av tvang i ikke-kritiske situasjoner eller bruk av kollektive sanksjoner kan betraktes som en form for dehumanisering og førte til en opplevelse av undertrykkelse. Fra ansattes side kan dehumanisering, i form av en manglende relasjon til ungdommen, lettere føre

⁴ Vi har i oppsummeringen av denne studien lagt mindre vekt på data om informantene fra ungdomsfengsel, der disse er tydelig skilt ut

til bruk av tvang. På den annen side ble tiltak fra ansatte med utdanning eller høyere stilling opplevd som mindre undertrykkende.

Rasjonalisering

Institusjonens skjønmalende omskrivninger, f.eks. et «inntaksprogram» som innebærer isolasjon, «hviletid» som innebærer at man må være på rommet, eller «behandling» som ble opplevd som straff, kunne gi informantene opplevelse av å være undertrykt. Hvis ungdommen derimot selv rasjonaliserte tiltaket, «det hører med til denne type institusjon» eller at noe ble en «vane», ga det mindre eller ingen opplevelse av dette.

Forfatterne konkluderte med at funnene viste at illegitim tvang (i ungdommenes øyne) førte til en opplevelse av å være undertrykt, og mangel på autonomi førte til mangel på mening. Studien viste noen kjønnsforskjeller; jenter opplevde det som mer undertrykkende dersom de ikke fikk muligheter for personlig utvikling, mens gutter opplevde det som mer undertrykkende når det ikke var åpenbart for dem hva som var påkrevd for «godkjent oppførsel» eller fullføring av et behandlingsopplegg. Det var ingen forskjeller knyttet til etnisk bakgrunn. Studien illustrerer, ifølge forfatterne, utfordringene med å finne en balanse mellom å tilby et sikkert og trygt miljø og å stimulere til selvbestemmelse, rehabilitering og en positiv vei inn i voksenlivet.

Ungdom i institusjoner i Norge

Ulsets studie fra 2012 undersøkte 11 ungdommer (16-17 år) sine oppfatninger og opplevelser knyttet til bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Når tvang blir normalt

De av ungdommene som hadde bodd i barnevernsinstitusjon over lengre tid fortalte at de oppfattet tvang, tvangssituasjoner og det å være vitne til tvang, som nærmest naturlig og normalt. Både gutter og jenter fortalte at de var blitt vant til å se at det ble brukt tvang i akutte faresituasjoner hvor ungdommer ble holdt hardt, lagt ned i bakken av flere ansatte, båret og/eller hvor det på én eller annen måte ble brukt fysisk makt for å føre en ungdom bort til et annet rom eller et skjermet sted. I slike situasjoner kunne det være høylytt krangling, skriking og hyling. Forfatteren av studien spør seg hva dette gjør med dem, når tvang blir noe alminnelig? Hvilket syn får ungdommene på det å bruke fysisk makt og «vold»?

Ansatte i langtidsinstitusjoner kunne ta i bruk tvangsmidler for å opprettholde normer og regler, og for å hegne om det som ansees som normalt i samfunnet. Det paradoksale oppsto når ungdommene opplevde tvangsbruken som en mer eller mindre naturlig del av hverdagen og oppveksten. Dette skjedde til tross for at de tvangsmidlene som ble anvendt i barnevernsinstitusjonene ikke anses som sedvanlige generelt sett, i hjemmene og oppvekstmiljøene til andre barn og unge i samfunnet vårt.

Barnevernsinstitusjonen blir ikke et hjem

Ungdommene filosoferte rundt forholdet mellom hjem, trygghet og tvang. Kan institusjonen være et trygt hjem, hvis det forekommer tvang? Svaret på dette var både ja og nei; avhengig av bl.a. hvilken type tvang det var snakk om. Utrygghet ble forårsaket

først og fremst av den type tvang som ble anvendt når personalet tolket en hendelse som en akutt faresituasjon, som var uforberedt, uoversiktlig og det ble brukt fysisk makt. Dette var også det mest utbredte tvangsmiddelet (tall fra 2010). Å bli utsatt for eller være vitne til denne type tvang påvirket ungdommenes opplevelser av hvorvidt institusjonen opplevdes som et hjem eller ikke, og det påvirket relasjonen til den voksne som utførte tvangen. Relasjonen ble endret negativt for de fleste, ikke for alle, men det kunne repareres noe dersom det ble snakket om i etterkant.

Ansatte og ledere i barnevernsinstitusjoner i Norge

Ulsets studie fra 2013 undersøkte hvordan tvang ble forstått og håndtert av 26 ansatte og åtte ledere i åtte barnevernsinstitusjoner. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Bruk av fysisk tvang og makt

De intervjuede institusjonsansatte tok ikke lett på fysisk tvangsbruk og ga uttrykk for at det ofte opplevdes som tungt å gjennomføre denne typen tiltak. Selve inngripenen og det å kjenne makten og kontrollen ble beskrevet som svært ubehagelig. Noen informanter hevdet at det var viktig at en faktisk kjente på at det var ugreit. Det betød at en var «til stede» og dermed i stand til å vurdere barnet eller ungdommens situasjon. Det kunne også bety at en tenkte at det hadde vært mulig å løse situasjonen uten tvang.

Flere ledere enn ansatte ga klart uttrykk for at tvangstiltak kunne skade og ødelegge relasjonen mellom ansatte som utøvde og barn/ungdom som ble utsatt for dette. Ingen av lederne påstod at slike tiltak alltid skader og/eller ødelegger, men mange hevdet at dette kunne skje. Der den ansatte og barnet eller ungdommen ikke hadde et godt og trygt forhold, ville dette kunne bli enda dårligere etter en tvangssituasjon.

Når barnet eller ungdommen hadde mulighet til å forutse et tvangstiltak, fordi personalet hadde brukt tid og forsøkt andre midler først, håndterte hun/han dette på en bedre måte i etterkant. Det handlet om trygghet. Hvordan institusjonen og de ansatte arbeidet overfor barnet eller ungdommen i etterkant av tvangssituasjonen kunne også være avgjørende for det videre forholdet mellom partene som var involvert. Både ledere og ansatte poengterte dette.

Følger av å være vitne til tvang

Hvorvidt en institusjon greide å beskytte andre barn og ungdom ved en tvangssituasjon ville kunne variere med faktorer som bygningsmasse, antall ansatte som er på jobb, *hvem* av personalet som er tilstede på jobb, samt institusjonens turnusordning. Noen institusjoner hadde rutiner for å ivareta barn og ungdom som hadde vært vitne til en tvangssituasjon; de forsøkte alltid å snakke med og forklare hvorfor situasjonen oppstod, og hvorfor de handlet som de gjorde. Andre sa at de ikke hadde klare rutiner for dette, men at det kom an på situasjonen, f.eks. om det var en dramatisk episode. Noen ansatte beskrev at de var «på tilbudssida», de søkte å være tilgjengelige for de barna/ungdommene som var til stede, viste interesse og kunne strekke ut en hånd om nødvendig.

Ansatte i barnevernsinstitusjoner i Norge

I Haugers studie fra 2017 ble det intervjuet åtte ansatte på en privat barnevernsinstitusjon med barn og unge i alderen 12-18 år som var frivillig plassert. Vi vurderte studien til å ha små til middels metodiske begrensninger.

De fleste informantene fryktet at fysisk tvangsbruk kunne skade relasjonen til barnet/ungdommen. Den positive effekten kunne være et roligere barn/ungdom, som kunne bli nær og sette pris på å ha blitt stoppet. Han eller hun kunne oppleve å føle seg tryggere på den ansatte etter den fysiske nedleggingen. Det negative kunne være at barnet eller ungdommen lukket seg inne, bar nag eller straffet den ansatte som utførte tvangen. En informant nevnte at om tvangen var forutsigbar og mildt utført, var det mindre sjanse for konflikter. En annen informant uttrykte: «jeg tror absolutt at det kan føre til et dårligere forhold, de kan føle det som et overgrep, det kan vekke frem traumer.»

Ungdom og ansatte i institusjoner i Norge

Ulsets studie fra 2016 undersøkte det indre, sosiale livet på en avdeling i en barnevernsinstitusjon i Norge, og intervjuet og observerte seks ungdommer i alderen 12-16 år samt elleve ansatte. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Manglende effekt av tvang

Forfatterne observerte at den stadige diskusjonen om skole påvirket samspillet og kommunikasjonen mellom ungdom og voksne, også i situasjoner som ikke handlet om skole. Det var en pågående kilde til konflikt, til rettighetsbegrensninger og av og til bruk av tvang, i form av å inndra mobiltelefonen de timene ungdommen skulle vært på skolen. Slike rettighetsbegrensninger hadde ifølge forfatteren snarere en motsatt effekt. Konsekvensen var mange timer og dager tilbragt på rommet uten skolegang. I denne studien hadde begrensninger i bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler ikke den ønskete effekten av å tilrettelegge for skolegang.

Oppsummering

Fem kvalitative studier (med små til middels metodiske begrensninger) bidro med data. I dette underkapittelet rapporteres ungdommenes opplevelser av å bo et sted der tvangsmidler blir brukt. De fortalte hvordan man kunne venne seg til at det ble utøvd fysisk tvang mot barn og ungdom, at tvangsbruk i institusjonen ble en del av «normalen». Dette gjorde det vanskeligere å se institusjonen som et «hjem», om enn et midlertidig hjem; et trygt hjem skal ikke oppleves slik. I en studie antyder forfatteren at «vold» – i form av fysisk tvang – kan avle vold. Dette gjaldt også selv om man ikke ble utsatt for tvang selv men var vitne til tvang, spesielt de fysiske, voldsomme tvangssituasjonene. Ansatte fortalte at det kunne være vanskelig å beskytte vitnene til tvang, men at de forsøkte i ulik grad å ivareta dem i etterkant.

Det er i liten grad dokumentert i hvilken grad og hvordan tvang kan ha positive effekter. Det kom likevel frem i én studie at ansatte hadde erfart at barnet/ungdommen kunne roe seg etter å ha blitt fysisk holdt fast, og i en annen studie påpekte ansatte at

tvang kunne være nødvendig i visse situasjoner. Det er ikke dokumentert hvilke negative konsekvenser som kan oppstå ved *ikke* å bruke tvang. Det kommer frem eksempler på hvordan tvang ikke har forventet effekt, som ved inndragelse av mobil ved skolevegring. Ungdommene selv sier hovedsakelig at de ikke opplever at tvang har positive effekter.

Både ungdom og ansatte påpeker hvordan bruk av tvang kan skade relasjonen mellom de involverte. Begge parter sier imidlertid også at det kan avhenge av hvordan situasjonen blir håndtert i etterkant, om man finner frem til hverandre igjen.

Den nederlandske studien, som også omfatter ungdom i sikre og lukkede institusjoner, viser til konsekvenser som avmakt, tap av autonomi og tap av mening.

5. Hvordan forebygges bruk av tvang?

Hvordan kan man forebygge eller begrense bruk av tvangstiltak overfor barn og unge i barnevernet? Finnes det forebyggende tiltak eller tilnærminger – og virker disse? Seks studier (én systematisk oversikt, én effektstudie og fire kvalitative studier) undersøkte ulike tilnærminger til å forebygge eller begrense bruk av tvang mot barn og unge i institusjon og fosterhjem. Vi presenterer først den systematiske oversikten som har oppsummert studier av tvang fra ulike samfunnsfaglige perspektiver. Deretter kommer to kvalitative studier som har undersøkt unges erfaringer med tvang i Nederland – og ungdoms, ansattes og tilsynets erfaringer med tvang i Norge. Til sist presenteres tre studier (evalueringsstudie og kvalitative studier) om effekter av og erfaringer med tvangsforebyggende tiltak.

Tabell 8. Beskrivelse av seks studier som kan besvare forskningsspørsmål 5

Studie	Design	Utvalg	Land	Metodisk kvalitet
de Valk 2016	Oversikt (kvant+kval)	Ungdom i ulike institusjoner, ulike typer studier	Nederland	Lav metodisk kvalitet
de Valk 2017	Kvalitativ	Ungdom i ulike institusjoner (n=32)	Nederland	Middels metodiske begrensninger
Hauger 2017	Kvalitativ	Ansatte i barnevernsinstitusjon (n=8)	Norge	Små-middels metodiske begrensninger
Lillevik 2012	Kvalitativ	Ansatte i barnevernsinstitusjon (n=10)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2013	Kvalitativ	Ansatte (n=26) og ledere (n=8) i barnevernsinstitusjon + ansatte hos Fylkesmannen (n=3)	Norge	Små metodiske begrensninger
van Holen 2016	Evaluering	Fosterforeldre (n=25)	Belgia	Høy risiko for skjevheter

En systematisk oversikt om forebygging av tvang/undertrykkelse

De Valks oversikt fra 2016 undersøkte hvordan man kan oppdage tvang/undertrykkelse eller opplevelse av å være undertrykt i ungdomsinstitusjoner, og hvordan dette kan forebygges. Vi vurderte studien til å ha lav metodisk kvalitet. Forfatterne tar utgangspunkt i de ulike perspektivene tidligere beskrevet.

Det er blitt utviklet ulike programmer som kan tas i bruk for å endre en organisasjon og skape mindre tvang / opplevelse av å være undertrykt. Fellestrekk ved disse programmene er tettere kontakt med ungdommene, å forebygge eskalering i en konfliktsituasjon, fokus på ungdommenes vekst og myndiggjøring, å gi ansatte kunnskap om de negative konsekvensene av tvang, samt en felles tilnærming med støtte fra hele organisasjonen. Å bli bevisst på hvilke teorier eller prinsipper som ligger bak ens handlinger er en viktig del av refleksjon og eventuell endring.

Å forebygge er lettere enn å helbrede, også når det gjelder tvang/undertrykkelse. Erfarne ansatte og ledere kan fungere som rollemodeller, og veiledning kan forebygges at man handler på negative følelser som frykt eller sinne. Nyansettelser bør legge vekt på kandidatens kunnskap om ungdom og psykiske problemer. Et bredt sammensatt team (alder, erfaring, kjønn, kultur) kan hindre at det utvikler seg en fagkultur der man ikke stiller spørsmål ved praksis, som tvangsbruk.

Ansatte bør få opplæring i tiltak eller programmer som kan gi alternativer til tvang i en presset situasjon, f.eks.: de-eskaleringsprogrammer, *Non-Violent Resistance* eller *Positive Behavioral Intervention and Support* (til dels støttet av evalueringsstudier referert i oversikten). Jevnlig kartlegging av tilbakemeldinger fra ungdommer og ansatte, samt evalueringsstudier, kan bidra til ønsket endring. Konstruktiv og ikke-truende feedback er vesentlig, og teamledere og psykologer kan stimulere til refleksjon, f.eks. diskutere alternative handlingsmåter i en situasjon der det ble brukt tvang.

Erfaringer blant ungdom i ulike institusjoner i Nederland

De Valks studie fra 2017 undersøkte institusjonsboende unges erfaringer med tvang/undertrykkelse («*repression*») og når og hvordan det å bli utsatt for tvang kan føre til en opplevelse av å bli undertrykt. Vi vurderte studien til å ha middels metodiske begrensninger.

Forfatterne anbefalte å se ungdommenes behov for selvbestemmelse og autonomi som et insentiv til økt bruk av «*shared decision making*» (SDM). Videre bør ubevisst eller bevisst misbruk av makt fra ansattes side føre til økt veiledning av ansatte på dette området. Veiledningen kan ta utgangspunkt i konkrete alternativer til maktmisbruk; som SDM, de-eskaleringsprogrammer og «*non-violent resistance*» (ikke-voldelig grensesetting).

Erfaringer fra ansatte og ledere i barnevernsinstitusjon i Norge

Ulsets studie fra 2013 undersøkte hvordan tvang ble forstått og håndtert av 26 ansatte og åtte ledere i åtte barnevernsinstitusjoner samt tilsynsmyndigheter. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Når ansatte og ledere ble spurt om hvordan tvang kunne forebygges ble det nevnt en rekke (bakenforliggende) faktorer, men mange av dem syntes å virke sammen: barneverntjenestenes informasjonsarbeid, samhandling og tydelighet overfor barn/unge som plasseres i barnevernsinstitusjon, det daglige miljøterapeutiske arbeidet, relasjonsarbeid og medvirkning – å være sammen med barna og ungdommene, snakke med dem og høre på dem, samarbeid med sentrale instanser, skole, nettverk og familie, felles kursing og faglig utviklingsarbeid, ledelsens kompetanse, fokus og perspektiv, personalets forståelse av og holdninger til bruk av tvang, at personalet har kompetanse på metoder som lærer barn og unge sinnekontroll, impulskontroll, sosiale ferdigheter, kognitiv tilnærming/atferdsterapi, tydeliggjøring av regler, grenser, rettigheter, forventninger og konsekvenser, arbeidstidsordning/turnus, nok tid og personalressurser i arbeidshverdagen og ressurser til aktiviteter og turer som bidrar til mestring.

Barn og unges involvering i det forebyggende arbeidet så ikke ut til å vært oppe til diskusjon og refleksjon blant ledere og ansatte i alle institusjoner. At svarene som ble gitt ofte viste til generell brukermedvirkning i institusjonshverdagen, og ikke spesifikt knyttet til forebygging av tvang, kunne støtte opp om en slik tolkning. Informanter fra enkelte institusjoner, de fleste godkjente for plasseringer etter omsorgshjemler, ga imidlertid konkrete eksempler på hvordan de søkte å involvere barn og ungdom i arbeidet med å forebygge tvang. Noen arrangerte ukentlige husmøter hvor barn og unge ble oppfordret til å si sine meninger og ønsker om blant annet miljøet i institusjonen; hvordan løse konkrete situasjoner som for eksempel bråk og kranling rundt middagsbordet. Én institusjon gjennomførte jevnlig skriftlige brukerundersøkelser blant alle som bodde der.

På spørsmål om institusjonens rolle i fremtidig forebygging av tvang, viste flere til beskrivelser av myndighetenes ønske om differensierte målgrupper og inndeling av institusjoner med ulik målsetting og funksjon (7). Dette kunne ifølge informantene være utfordrende på flere vis. Å plassere ungdom med samme type vansker på samme institusjon, kan føre til at det blir vanskeligere å drive en god barneverninstitusjon og å yte god omsorg. Det er heller ikke gitt at en slik differensiering vil fungere etter hensikten, det finnes få rene kategorier blant ungdommene, de fleste har en sammensatt problematikk som ikke nødvendigvis fremkommer av plasseringsgrunnen. I tillegg kommer det at stor fysisk avstand til hjemmet/hjemmemiljøet kan gjøre det vanskeligere for barnet/ungdommen og opprette relasjoner til hjemmemiljøet, som igjen kan føre til større motstand fra barnet/ungdommen og mulig økt bruk av tvang. Informantene hevdet at små institusjoner er hensiktsmessige fordi det skaper større ro for det enkelte barn/ungdom.

Ved noen institusjoner ga enkelte informanter uttrykk for at tvang ikke alltid skal eller kan forebygges. En leder redegjorde for dette på følgende måte: «Vi jobber så faglig her. Vi har et enormt faglig fokus. Og det er dette fokuset som er fasiten. Men, det kan faktisk utløse tvangsbruk også, men vi er nødt til å gjøre det for å få dem til å endre atferd. Hvis vi ignorerer alvorlige ting eller trekker oss unna, så kan det få katastrofale følger. I hvert fall sånn som vi er bygd opp. Det har jo vært en massiv kritikk den senere tid på at institusjoner har unnlatt å gå inn, gjøre ting. Derfor kom også en tydeliggjøring av

forskriften. Vi har gjort det vi skal gjøre hele veien vi!» Forfatteren mente det var mulig å tolke informanten dithen at han forsvarte all den tvang institusjonen har brukt og bruker. Lederen henviste til deres faglighet, og at de hadde forstått rettighetsforskriftens reguleringer med hensyn til bruk av tvang, slik de skal forstås. I tillegg fremmet han et syn som synes å innbefatte at tvangstiltak kan bidra til å endre barn eller ungdommers atferd.

Faglighet, relasjon, mestring og nærhet ble fremhevet blant de ansatte ved en omsorgsinstitusjon. Betydningen av nærhet ble kommentert av to ansatte på følgende måte: «Hvis man får relasjon som profesjon, så tror jeg vi er kommet langt», og «hvis vi ikke gir 'hjertekontakt' – vi er jo 'foreldrene'; hvordan skal de noen gang kunne gi hjertekontakt med noen, dersom vi ikke gjør det?» I motsetning til lederen ved en annen omsorgsinstitusjon trodde ikke denne informanten at de ansatte ble mer opptatt av tvang ved å fokusere og trene på utøvelse av tvang og makt. Derimot trodde lederen at de ble trygget. Informanten anså det som lite gunstig dersom ansatte gikk rundt og var redde for å komme i situasjoner hvor de måtte utøve tvang, og stilte seg i den forbindelse noe tvilende til de institusjoner som svært sjelden eller aldri gjorde bruk av tvangstiltak.

For å forebygge tvang i fremtiden mente en del informanter at det også var behov for (ytterligere) kompetanseheving blant ansatte i barnevernsinstitusjoner, og ikke minst, nok personalressurser/nok "antall hoder" på jobb til enhver tid. Når det gjaldt akutthinstitusjonen som deltok i studien ble det spesielt vist til at antall oppholds døgn blant barn og unge burde gå ned for å kunne forebygge og redusere bruk av tvang. Informanter ved denne institusjonen fortalte at barna ble urolige av de altfor lange oppholdene.

Tilsynsmyndighetenes perspektiver i Ulsets studie fra 2013

Tilsynsmyndigheten i de tre fylkene mente at institusjonene måtte arbeide for å forhindre tvang generelt, samtidig som de måtte arbeide spesielt med å forebygge akutte faresituasjoner som medfører fysisk tvangsbruk. Videre mente tilsynet at det miljøterapeutiske arbeidet skulle være proaktivt gjennom planlegging, informering og medvirkning. Tvangsprotokollene kunne av og til gi inntrykk av at det var personavhengig hvordan en vanskelig (konflikt)situasjon ble håndtert. Personalet burde dessuten ha kompetanse på løsning og håndtering av konflikter, og barn/ungdom burde tilbys å lære f.eks. sinnemestring.

Tilsynet mente at barn og ungdom burde delta i det forebyggende arbeidet, men fokuset var ulikt. Én informant viste til det arbeidet som gjøres i institusjonene med å få barn og unge til å kontrollere seg selv/sinnemestring, var en del av det forebyggende arbeidet. En annen var opptatt av og understreket viktigheten av at barn og ungdom på et generelt grunnlag burde involveres, når en skal arbeide med å forbygge bruk av tvang, f.eks. ved å komme med forslag til hvordan man kan unngå at de utagerer.

To av informantene var tydelige på at tilsynet både kunne og burde involveres og at dette også ble gjort, fortrinnsvis gjennom råd og veiledning. Informanten fra det tredje tilsynet oppfattet det imidlertid slik at Fylkesmannen ikke hadde et veiledningsansvar overfor institusjonene.

På spørsmål om hva som eventuelt kan gjøres annerledes med institusjonsvirksomheten i Norge, for å redusere og hindre bruk av tvang i fremtiden, la tilsynet vekt på økt bruk av tverrfaglig samarbeid, å ta felles etisk ansvar, å heve kompetansen blant ledere og ansatte, å gi god opplæring av nytilsatte og å skreddersy tiltakene. En av informantene viste også til et økende og positivt samarbeid mellom barnevernsinstitusjonene og Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), hvor BUP ga veiledning til institusjonene.

Effekt av tvangsforebyggende tiltak i fosterhjem

Van Holens studie fra 2016 i Belgia evaluerte et forebyggende program for fosterforeldre der fosterbarna har problematisk (utagerende, voldelig) atferd. Tiltaket er basert på *Non-Violent Resistance* som kan oversettes til ikke-voldelig motstand/grensesetting. Vi vurderte studien til å ha høy risiko for systematiske skjevheter, hovedsakelig fordi studien manglet kontrollgruppe og fordi oppfølgingstiden var svært kort.

Non-Violent Resistance (NVR) var her tilpasset til å hjelpe foreldre med å håndtere voldelig og selvdestruktiv atferd hos barn og ungdommer. Problematferden kunne være vold, men også kontrollerende eller manipulerende atferd, lyving eller lignende. I fokus for NVR er de eskalerende prosessene, der maktkamper og foreldrenes tilkortkommenhet er gjensidig forsterkende og negative følelser fra begge parter gjør at det spinner videre. Foreldrene skal (ensidig) bidra med handlinger for å skape endringer, ikke bare hos barnet men også i relasjonen dem imellom. Se beskrivelse av tiltak i boks 1.

Boks 1. Programmet *Non-Violent Resistance*⁵

Non-Violent Resistance fokuserer på fire tiltaksområder:

1) Motstand/grensesetting ved tilstedeværelse

Foreldrenes mål er å motstå i stedet for å kontrollere barnets negative atferd ved å gi uttrykk for (demonstrere) foreldrenærvær, f.eks. ved å:

- Gi barnet en skriftlig erklæring der det står at foreldrene har bestemt seg for å motstå (sette grenser for) bestemte typer uakseptabel atferd
- Foreldrene viser at de har bestemt seg for å endre på situasjonen ved å gå inn på barnets rom, sette seg ned og si at de blir der til barnet kommer med et forslag til hvordan atferden som førte til "sit-in" kan endres
- Dokumentere voldelige og aggressive episoder og fortelle om disse til sitt støttenettverk
- Ringe barnets venner og foreldrene deres rundt som en reaksjon på at barnet nekter å komme hjem til avtalt tidspunkt og be dem gi beskjed om at barnet er ventet hjemme

2) Forebygge eskalering

Foreldrene skal forebygge og stanse eskalerende situasjoner på ulike måter. De hjelpes til å oppdage når de er i slike situasjoner og identifisere sine egne og barnets typiske reaksjoner og bakenforliggende tanker og følelser. De lærer alternative måter å respondere på slik at situasjonen ikke eskalerer

3) Skape et støttende nettverk

Foreldrene får hjelp til å finne frem til mulig støttende personer i sitt nære og litt mer fjerne, nettverk. Dette kan være familie, venner, bekjente eller andre som kan gi støtte (f.eks. fagpersoner, skoleansatte, osv.).

4) Forsonende handlinger

Foreldrene oppfordres til å ta initiativ til positiv samhandling med barnet, ved å systematisk og i økende grad vise forsonende atferd, f.eks. tegn på takknemlighet overfor barnet, forslag til felles aktiviteter eller symbolske gaver. Disse handlingene skal skje helt uavhengig av barnets atferd

Områdene og teknikkene må tilpasses barnet, foreldrene og kulturelle føringer.

⁵ Se flere detaljer om programmet *Non-Violent Resistance* (og studien) i vedlegg 2 under Van Holen, i originalartikkelen eller f.eks. i Omer 2016.

Programmet ble tilpasset fosterforeldrene i studien. Tiltaket ble gitt som en kombinasjon av 10 individuelle ukentlige hjemmebesøk á 75 min og tre månedlige gruppesamlinger á 120 min. Tiltaket ble tilbudt fosterforeldre med fosterbarn i alderen 6-18 år med utagerende problematferd. 25 familier deltok. Totalt var varigheten på tiltaket ca. 18,5 timer over fire måneder.

Evalueringen inneholdt målinger to uker før og rett etter tiltaket, av atferd hos barn/ungdom og av foreldrenes opplevelser av stress og mestring. Målt med *Child Behavior Checklist* (CBCL) viste studien signifikante endringer hos barna på gruppenivå, både på subskalaen Internaliserende problemer (medium effekt), på Eksternaliserende problemer (stor effekt) og på Totalskåren (stor effekt). Målt med et spørreskjema viste studien signifikante endringer i foreldrenes Opplevelse av mestring (medium effekt), Foreldreskap er en byrde (liten effekt) og Ønsker endring (medium effekt). Det var en ikke-signifikant endring på Opplevelse av problemer (liten effekt).

Erfaringer med traumebevisst omsorg som tvangsforebyggende tiltak

Haugers studie fra 2017 undersøkte hvordan ansatte i en norsk barnevernsinstitusjon brukte tilnærmingen traumebevisst omsorg til å forebygge og håndtere utageringssituasjoner – som ellers kunne ført til bruk av tvang. Hun intervjuet åtte ansatte på en privat barnevernsinstitusjon med barn og unge i alderen 12-18 år som var frivillig plasserte. De ansatte hadde 3-14 års erfaring; fire hadde i sosialfaglig utdanning og fire var ufaglærte. Vi vurderte studien til å ha små til middels metodiske begrensninger.

Forfatteren beskrev hvordan traumebevisst omsorg (TBO) er en tilnærming som gir konkrete verktøy til miljøpersonale og fosterforeldre som står ovenfor barn med utfordrende og krevende atferd. Dette kan bidra til å avverge eller tone ned konflikter og kan gi omsorgspersoner en bedre forståelse for hva atferden betyr og dermed også mulighet til å møte krenkede barn med anerkjennelse og respekt. Se beskrivelse av tiltak i boks 2 (flere detaljer finnes i vedlegg 3).

Boks 2. Tilnærmingen traumebevisst omsorg

Traumebevisstomsorg har tre hovedpilarer:

- 1) Trygghet (traumatiserte barn har ofte et hypersensitivt nervesystem som er i konstant alarmberedskap, og når «alarmen går» tar stresshormonene tar over og barnet mister kontakten med den delen i hjernen som er reflekterende og fornuftig – det oppleves som utrygt)
- 2) Relasjon (forutsetter trygghet, fordrer at man som omsorgsperson er oppmerksom og reflekterende i forhold til egne reaksjoner ovenfor barnet, møte barnet med respekt, anerkjennelse og sensitivitet fremfor reflekser som å bli sint tilbake)
- 3) Affektregulering, samregulering (samregulering av barnets følelser, trøst og beroligelse gjennom stemmeleie, kroppsholdning og berøring når barnet for eksempel er redd eller sint, hjelper til med å regulere de følelsesreaksjonene barnet har; barn som ikke har lært affektregulering i sin oppvekst kan lære dette gjennom omsorgspersoner senere i barndommen)

Trygghetspilaren blir viktig i begynnelsen av institusjonsoppholdet, da ungdommen gjerne føler seg utrygg og som en konsekvens av dette er i beredskap for fare. Som annen ungdom må unge i institusjon oppleve sitt bosted og dagligliv som trygt for å kunne ha en god utvikling.

Relasjonspilaren er viktig for å lære ungdommen nye alternative reaksjonsmønstre, gjennom modellæring. I tilfeller hvor ungdommen og personalet har etablert en god relasjon, kan personalet bli en slik modell for ungdommen.

Affektregulering som den siste grunnpilaren blir viktig for å styrke ungdommens evne til å regulere følelser. Endringsarbeid på institusjonen handler om å endre ungdommens atferdsmønster, og i utageringssituasjoner hvor ungdommene ikke klarer å styre seg slik informantene beskriver, blir det viktig å styrke ungdommens evne til affektregulering.

Andre viktige begreper fra traumebevisst omsorg er:

- Toleransevidu (det stedet hvor barnet verken er overaktivert eller underaktivert og hvor det er mulig å til-egne seg læring)

- Den tredelte hjernen («sansehjernen, følelseshjernen og den tenkende hjernen»); et lite barns utvikling går fra andre-regulering [den voksne roer], via samregulering til egenregulering; god mental helse kjennetegnes ved at ulike deler av hjernen er integrert men dette kan være hemmet hos traumatiserte barn og unge)

Når et barnet uttrykker f.eks. sjalusi på en aggressiv og utagerende måte vil samregulering innebære å møte barnet med anerkjennelse av følelsene. Det motsatte av samregulering vil være å straffe eller korrigere barnet fordi det formidler sine følelser på en urimelig måte.

«Time-out» innebærer at barnet blir tatt ut av situasjonen, og må f.eks. være på rommet sitt alene en liten periode, som straff eller korrigerende. I TBO vil man snarere anbefale «time-in», dvs. at omsorgspersonen tar en pause sammen med barnet. Budskapet fra den voksne blir å vise at man ser barnets frustrasjon over manglende mestring og forstår nederlagsopplevelsen. Man blir «sammen om følelsen» og hjelper barnet til å regulere den.

Alle informantene mente at tvang ikke var en effektiv måte å redusere negativ atferd på. For å minimalisere bruk av tvang og makt brukte informantene metoder som hadde til hensikt å roe ned eller avvæpne situasjonene. Teknikkene eller metodene informantene oppga å bruke var å bygge på gode relasjoner, humor og trygghet.

Informantene mente det var ulike oppfatninger blant personalet om hvordan en bør håndtere en konfliktsituasjon i tvangssituasjoner og situasjoner som kan lede til tvang. Dette ble forklart med at det er ulike oppfatninger i personalgruppen, da man ser an situasjonen og vurderer om man skal gå inn tidligere eller seinere. I følge informantene kunne noen mene at man skal gå tidlig inn for å hindre at situasjoner eskalerer, mens andre mente at man skal ha litt «is i magen», vente og se an situasjonen før man eventuelt griper inn. Det kunne være ulike oppfatninger og tolkninger av rettighetsforskriften, og i gitte situasjoner kunne man oppfatte ulikt hvor stor trusselen var.

Grensesettingssituasjoner var ofte utløsende faktorer for tvangsbruk. Informantene fortalte om akutte faresituasjoner der det var mye hærverk og vold mot personal. Noe som gikk igjen var inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler, ransakelse av person og rom, vedtak om fotfølging etter rømminger og aggressiv atferd mot personal fra barn eller ungdom som måtte stoppes.

Alle informantene mente mer kunnskap om traumebevisst omsorg kunne føre til mindre bruk av tvang. De savnet generelt mer forståelse for hvorfor barn og ungdom agerer som de gjør i ulike situasjoner, i tråd med en oppfatning av at de fleste som blir plassert har opplevd en form for traume. Forfatteren fant at ingen av informantene følte de hadde tilstrekkelig kompetanse om traumebevisst omsorg og alle ønsket å lære mer om temaet.

Forfatteren konkluderte med at bruken av TBO var noe begrenset, det var ikke nok fokus på bruk av prinsippene i det daglige miljøterapeutiske arbeidet. Enkelte pilarer og prinsipper i TBO ble praktisert, men det fremkom at de viktigste prinsippene ble praktisert i en begrenset grad. De faglærte informantene virket å ha mer kjennskap til TBOs

prinsipper og begreper enn de ufaglærte. De faglærte var i tillegg mer nysgjerrige på hvordan traumeopplevelser påvirket ungdommen i hverdagen og hvordan man ved å tilrettelegge kunne få til et forandringsarbeid. Hos de ufaglærte var det ikke like mye nysgjerrighet, men mer en aksept og forståelse for at ungdommen hadde vært utsatt for et traume. I sammenheng med at informantene ikke følte de hadde nok kunnskap om TBO og ønsket å lære mer om temaet, tenkte de også at større kunnskap kunne føre til mindre brukt av tvang. Det fremkommer av studien at prinsippene i TBO brukes ulikt av informantene, at anvendelsen ikke er en gjennomgående traumebevisst tilnærming.

Det som, ifølge forfatteren, utgjør forskjellen mellom generell miljøterapi og TBO er affektregulering, den aller viktigste pilaren i TBO. Forståelsen for affektregulering var noe begrenset blant informantene. Dette kan ha en sammenheng med at utageringssituasjoner ble sett på som noe av det mest krevende å jobbe med på institusjonen.

TBO forstått som prinsipper, kunnskap om traumer og forklaringsmodeller fra hjerneforskning var ikke tilstrekkelig for å forebygge og håndtere utageringssituasjoner alene. Dette blir for begrenset og forståelsen for snever. I en videre og utvidet forstand skal TBO inkludere profesjonsutøverens egen selvregulering, ifølge forfatteren.

Erfaringer med miljøterapeutisk praksis som tvangsforebyggende tiltak

Lillevik 2012 undersøkte hvordan særlige former for miljøterapeutisk praksis kan bidra til å forebygge vold i barnevernsinstitusjoner. Det var forebygging av vold som var studiens egentlige anliggende, men situasjoner som innebærer vold barna/ungdommenes side, vil i de fleste tilfeller kunne føre til tvangstiltak fra de ansatte; det er én av foranledningene til bruk av tvang fra ansatte.

Forfatterne satte fokus på makt og avmakt i barnevernsinstitusjoner: Én viktig årsak til frustrasjon og aggresjon er opplevelsen av avmakt (referanser til empiriske studier av pasienter i psykiatrien, elever i skolen og ungdom i barnevernsinstitusjoner). Et asymmetrisk maktforhold mellom hjelper og klient er en betydelig faktor når det gjelder aggresjon og vold fra klienter. Avmakt kan betegnes som en mangeltilstand og kan handle om mangel på forutsigbarhet, oversikt, kontroll, innflytelse, det å bli sett, det å bli hørt og mangel på alternativer. I en slik situasjon ser en få eller ingen utveier eller muligheter til å endre situasjonen. Makt og avmakt trenger ikke å være eksplisitt og synlig i samhandlingen mellom terapeut og ungdom. Richard Emerson (36) har vist til at makt ligger nedfelt i rutiner og institusjonelle strukturer, og dette legger igjen føringer for våre tanker og handlinger. Makten finnes dermed ikke bare i handlingene, men den kan også ligge der som en mulighet. I barnevernsinstitusjonen vil for eksempel muligheten til å bruke tvang ligge der som en maktfaktor i seg selv.

Forfatterne intervjuet ti ansatte (seks individuelt og fire i en gruppe) fra fem barnevernsinstitusjoner i Norge. Intervjupersonene ble opplevd av sin leder og kolleger som noen som var gode til å forebygge utagering i situasjoner der ungdommene i institusjonen opptrådte truende og aggressivt. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Basert på intervjuene utviklet forfatterne tre begreper for å fange opp og sette ord på informantenes voldsforebyggende praksis. Informantene selv var i intervjuene ikke eksplisitt bevisste på hvorfor deres tilnærming var voldsforebyggende.

(1) Miljøsensitivitet

Miljøsensitivitet handler om den ansattes sensitivitet når det gjelder det som skjer i miljøet. Informantene hadde en bevisst oppmerksomhet rettet mot det som skjedde i avdelingen. Bevisstheten var rettet mot kvaliteten i samspillet personalet imellom, ungdommer imellom og mellom personalet og ungdommer.

(2) Valgveiledning

Valgveiledning viser til personalets bidrag til ulike valgalternativer til aggresjon og utagering og å synliggjøre disse for ungdommen. Det handlet om å hjelpe ungdommen til å finne veier ut av den situasjonen han eller hun hadde satt seg i.

(3) Situasjonsvalidering

Situasjonsvalidering refererer til hvordan miljøterapeuten arbeider sammen med ungdommen etter en situasjon som har vært truende eller voldelig. De brukte det som hadde skjedd til noe meningsfylt, noe som kunne gi læring for både ungdommen og den ansatte.

Forfatterne konkluderte med at miljøsensitivitet, valgveiledning og situasjonsvaliditet kunne anvendes i ulike faser av frustrasjons- og aggresjonsaktivering hos ungdommen, og at disse var viktige miljøterapeutiske virkemiddel for å forebygge vold. Miljøterapeutene var oppmerksomme på tidlige tegn på uro og frustrasjon som synliggjøres i samhandlingen i avdelingen, og de gikk aktivt inn og hjalp ungdom til å finne en vei ut av vanskelige situasjoner de stod i. De brukte, sammen med ungdommen, både gode og dårlige erfaringer til å etablere og styrke god mestring.

Myndiggjøring ble en holdning i møte med ungdommen, mer enn en metodisk tilnærming. Informantene arbeidet med myndiggjøring innenfor rammer som i seg selv fratok ungdommene autonomi. Rammene kunne fortone seg som både rigide og strenge, særlig for de som lever under dem. Det var en miljøterapeutisk utfordring å arbeide med myndiggjøring innenfor rammen av umyndiggjøring.

Oppsummering

Disse seks studiene beskrev forebygging av tvang fra ulike vinkler. (Oversikten hadde lav metodisk kvalitet, evalueringsstudien hadde høy risiko for systematiske skjevheter, mens de kvalitative studiene hadde små til middels metodiske begrensninger.)

Ansatte i en norsk barnevernsinstitusjon fremla mange og til dels interagerende faktorer som kan bidra til å forebygge bruk av tvang i institusjon. Faktorene lå på flere nivåer: barnevernstjenesten, organiseringen av den enkelte institusjon, personalets kompetanse, samarbeid med andre instanser, det daglige miljøterapeutiske arbeidet og opplæring og behandling av barna og ungdommene.

Felles for flere studier var fokus på betydningen av å skape gode relasjoner til barna og ungdommene. «Snakk med oss!» sa noen ungdommer. Det løftes frem at «time-in» kunne være bedre enn «time-out»; det å være sammen med ungdommen i det vanskelige kunne fungere bedre enn isolasjon. Barn og ungdom kan inviteres inn i institusjonens arbeid med forebygging av tvang, f.eks. ved å ta det opp på husmøter eller måle det i brukerundersøkelser.

Å skape gode relasjoner til barn/ungdom opplevdes som lettere hvis institusjonen var mindre, hvis den var godt bemannet (også på kveld og helg), og hvis gruppen av ungdommer var variert med hensyn til problemer og utfordrende atferd. Ungdommer kunne også i større grad tilbys opplæring eller behandling for ulike vansker, for eksempel sinnemestring og impuls kontroll.

Det andre hovedtemaet som gikk igjen var veiledning av ansatte. Gruppeveiledning ble løftet frem, i form av refleksjon over eget arbeid og etisk refleksjon. Ansattes egenrefleksjon knyttet til egen følelsesregulering kunne være vesentlig i utfordrende og konfronterende situasjoner. Verdien av reflekterte medarbeidere kunne også gjenspeiles ved nyansettelser; på den ene siden vekt på utdanning (f.eks. med henblikk på utviklingspsykologi, psykiatri, traumer) og på den annen side vekt på variasjon mht. ansatte (erfaring, alder, kjønn, kultur).

Ansatte brukte tvangsmidler i ulik grad, og «team» eller «par» av ansatte som jobbet sammen kunne også bruke tvangsmidler mer eller mindre enn et annet team/par.

Det ble presentert flere tvangsforebyggende tilnærminger eller programmer: f.eks. «shared decision making», de-eskaleringsprogrammer, «non-violent resistance», traumebevisst omsorg og voldsforebyggende miljøterapi. De tre siste ble eksplisitt beskrevet. Programmet *Non-Violent Resistance* ble det målt positive effekter av i en før-og-etter-evaluering. Voldsforebyggende (tvangsforebyggende) miljøterapi og traumebevisst omsorg ble også beskrevet konkret men ikke evaluert.

6. Hva er erfaringer med kontroll og tilsyn?

Hvordan fungerer tilsynsordningene, spesielt i Norge? Er kontrollen god nok? Har barn og unge kunnskap om sine rettigheter? Fire studier fra Norge undersøkte ulike sider ved kontrollen med tvangsbruk i institusjoner og tilsynets roller og funksjoner, sett fra både ungdom, ansatte og tilsynet selv. Én studie kartla barn og unge som var langtids-plasserte i barnevernsinstitusjoner og deres opplevelser med tilsynet. Samme studie undersøkte også kvalitativt noen barn/ungdoms erfaringer. Tre kvalitative studier undersøkte ungdoms, ansattes og lederes, samt tilsynets egne erfaringer.

Tabell 9. Beskrivelse av fire studier som kan besvare forskningsspørsmål 6

Studie	Design	Utvalg	Land	Metodisk kvalitet
Gautun 2006	Tverrsnitt	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=436)	Norge	Lav-middels risiko for skjevheter
Ulset 2012	Kvalitativ	Ungdom i barnevernsinstitusjon (n=11)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2013	Kvalitativ	Ansatte (n=26) og ledere (n=8) i barnevernsinstitusjon + ansatte hos Fylkesmannen (n=3)	Norge	Små metodiske begrensninger
Ulset 2016	Kvalitativ	Ungdom (n=6) + ansatte i barnevernsinstitusjon (n=11)	Norge	Små metodiske begrensninger

Brukerundersøkelse fra barnevernsinstitusjoner

Gautuns studie fra 2006 undersøkte om ungdommer som var langtids plassert i norske barnevernsinstitusjoner hadde hatt kontakt med tilsynet (n=436). Vi vurderte denne delen av studien til å ha lav til middels risiko for systematiske skjevheter.

På spørsmål om ungdommene var blitt fortalt om sine rettigheter med hensyn til lovverket, svarte 30 prosent at de hadde blitt fortalt om de fleste eller alle rettighetene på institusjonen. 21 prosent hadde blitt fortalt om noen rettigheter, 19 prosent om svært få, 19 prosent om ingen, og 10 prosent visste ikke om de var blitt informert. Det var flest ungdommer i institusjoner med de lengste medleverordningene (der de ansatte bodde på institusjonen i kortere eller lenger tid) som svarte at de hadde blitt fortalt om sine rettigheter når det gjaldt lovverket på institusjonen – fem av ti, mot tre av ti på institusjoner med tredelt turnus og korte medleverordninger.

Sekstisju prosent fortalte at de hadde hatt besøk av tilsynet i den perioden de hadde vært på institusjonen. 59 prosent svarte at de hadde blitt spurt om de vil snakke med tilsynet, men få (22 prosent) visste hvem som hadde ansvaret for tilsyn. Førstiseks prosent sa de har fått informasjon om hvordan de kunne kontakte dem. Det var få ungdommer som svarte ja på spørsmålet om de selv noen gang hadde tatt kontakt med tilsynet (prosentandel ikke oppgitt).

I den kvalitative delen av Gautuns studie intervjuet forfatteren 12 ungdommer om deres erfaringer med tilsynet. Vi vurderte denne delen av studien til å ha små til middels metodiske begrensninger. Flere fortalte at tilsynet ofte kom på dagtid når ungdommene ikke var tilstede, når de var på skolen og ikke kunne/ville være der. Noen mente det var blitt litt bedre. Ungdommene var usikre på om tilsynet kunne hjelpe dem når det har behov for det. De er ikke avvisende til at tilsynet kan hjelpe dem, og utelukket ikke at de ville forsøkt å snakke med dem dersom de hadde noe å klage på. Mange visste likevel ikke hvordan tilsynet ville gå frem for å hjelpe dem.

Flere informanter fortalte om mangel på kunnskap om tilsynets rolle. De visste at tilsynet fantes og hvordan de skulle få tak i dem, men de visste ikke nok om hvordan de jobbet og hvordan de kunne hjelpe dersom det var nødvendig. Informantene fortalte at det ikke var tilstrekkelig at de visste at tilsynet finnes og hvilket telefonnummer de kunne

nås på. De trengte også informasjon om hvordan de ville gå frem dersom de mottok klager. Ungdommenes usikkerhet overfor tilsynets rolle tydet på at de i liten grad hadde opplevd at tilsynet løser problemer på institusjonen. Trolig ville slike opplevelser gi ungdommen innblikk i hva tilsynet gjør og dermed den informasjonen de manglet.

Ungdom i barnevernsinstitusjoner

Ulsets studie fra 2012 intervjuet 11 ungdommer om deres erfaringer med tvang. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Ungdommenes kunnskap om egne rettigheter og institusjonenes rett til å bruke tvang overfor dem varierte og kunne synes tilfeldig. Noen hadde fått skriftlig og muntlig informasjon i det de ankom institusjonen, og noen av disse hadde fått denne gjentatt ved senere anledninger. De som hadde bodd lengst i institusjon hadde størst kjennskap til sine rettigheter. En del av ungdommene visste ikke hvilken paragraf de var plassert etter, og dermed visste de heller ikke hvilke tvangsmidler institusjonen hadde mulighet for å bruke. Ungdommene med lengst institusjonserfaring og som også hadde mye erfaring med tvangsbruk, hadde også best kjennskap til prosedyren for protokollføring. Ikke alle visste hvorfor protokoll skrives og hvem som leser/kontrollerer den. De fleste visste at de har rett til å klage på tvangstiltak, men ikke alle var sikker på til hvem.

De fleste ungdommene hadde hørt om og møtt tilsynet og visste at det var til dem de skulle henvende seg med klager. Flere sa imidlertid at tilsynet kun hadde besøkt deres institusjon på dagtid, når de var på skolen, eller at de ikke hadde tatt kontakt med ungdommene når de var på besøk.

Ansatte og ledere i barnevernsinstitusjoner

Ulsets studie fra 2013 intervjuet 26 ansatte og åtte ledere – og tre tilsynsansatte – om deres erfaringer med tvang. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Prosedyrer og rutiner

Mye tyder på at institusjonene fokuserte på de formelle prosedyrene som skal følges i forbindelse med rettighetsbegrensninger og bruk av tvang. De fleste informantene, både ledere og ansatte, snakket om føring av tvangsprotokoll når de ble stilt spørsmål om rutiner i forbindelse med bruk av tvang. Ungdommene opplevdes å være mindre opptatt av protokollen. I de fleste institusjonene var det den/de ansatte som hadde vært i situasjonen og utøvet tvang som førte tvangsprotokoll. Dette arbeidet ble forsøkt gjort så raskt som mulig i etterkant av tiltaket. Når det gjaldt dialog med det aktuelle barn/ungdom og gjennomgang av protokoll med ham/henne i etterkant, så søkte samtlige institusjoner å få til dette. Mye tyder altså på at også barnets alder hadde betydning for hvordan institusjonene håndterte samtale og gjennomgangen av tvangsprotokollen i etterkant. Institusjonene forsøkte å gjennomføre de oppgaver som var påkrevet, men de tilrettela og utøvde skjønn i hver enkelt situasjon og til det enkelte barns modenhet, alder, behov og ønsker.

Regler for tvang

Institusjonenes egen praksis med hensyn til å holde ansatte oppdaterte på rettighetsforskriften og regelverket rundt bruk av tvang, syntes ikke å avvike i betydelig grad mellom de statlige og de private. Det så ikke ut til å være forskjell mellom statlige og private mht. kunnskap og kompetanse om rettighetsforskriften, ei heller mellom omsorgsinstitusjoner og atferdsinstitusjoner.

Samtlige institusjoner opplyste barna og ungdommene om deres rettigheter, bruk av tvang og klageadgang. Dette ble som regel gjort både skriftlig og muntlig samt individuelt. Utover dette syntes det å foreligge litt ulike metoder mht. hvilke tidspunkt dette ble gjort. Noen hadde helt klare rutiner for informasjon som en del av inntaksprosedyren, og det ble som regel gjort av barnets primærkontakt og/eller ansatte som var spesielt drillet i dette. Noen få institusjoner praktiserte en inntaksprosedyre hvor to ansatte reiste på hyttetur med den nyankomne. Andre institusjoner understreket at de hadde rutiner, men at de forsøkte å vurdere hva som var den mest hensiktsmessige fremgangsmåten i hvert enkelt tilfelle.

Fylkesmannens rolle

De fleste institusjonene ga uttrykk for at de var fornøyde med fylkesmannens arbeid med hensyn til informasjon, veiledning og oppfølging overfor institusjonene på rettigheter og bruk av tvang. I to av de tre fylkenes opplevde institusjonene at fylkesmannens tilsyn fungerte som både et kontrollorgan og et rådgivende organ. I det tredje fylket opplevde institusjonen at fylkesmannens tilsyn fungerte kun som et kontrollorgan. Det syntes i tillegg å være et noe anspent forhold mellom institusjonen og tilsynet.

Informantene formidlet mye likt, men også noe ulikt, når de beskrev hvordan tilsynet var i kontakt med barna/ungdommene. Noen erfarte at det alltid ble utført tilsyn på tidspunkter hvor de visste at barn og ungdom var til stede, og at de som regel søkte kontakt med den enkelte. Andre erfarte at de i for mange tilfeller kom på tilsynsbesøk når mange var på ulike aktiviteter utenfor institusjonen. Tilsynet fikk dermed ikke anledning til å treffe og eventuelt snakke med hvert enkelt barn.

Tilsynsmyndighetenes perspektiver

Generelt sett syntes tilsynet å være opptatt av å få etablert en mest mulig riktig forståelse av regelverket i institusjonene, slik at de også fikk riktig dokumentasjon på bordet. Med andre ord; at det som er et inngrep i den personlige integritet og å forstå som et tvangstiltak faktisk ble protokollført, og at det som var å anse som en naturlig begrensning for å ivareta omsorgen for barnet og/eller av hensyn til fellesskapet ikke ble protokollført.

Én informant stilte spørsmål ved om dette kunne svekke barn og unges rettsikkerhet. Vedkommende påpekte at barn/ungdom i utgangspunktet ikke er så flinke til å klage, og at hvis man da heller ikke hadde en konkret tvangsprotokoll å påklage, ville dette føre til enda færre klager i fremtiden.

Tilsynets funksjon

Hvis det viste seg at et barn/ungdom hadde noe å klage på, ble det først snakket med barnet og deretter med institusjonspersonalet. Én av informantene beskrev tilsynets

veilederfunksjon som primært å være rettet mot barneverntjenestene, men at de i tillegg kunne gi noe veiledning til institusjonene. En annen informant beskrev veiledningsfunksjon slik: Vår oppgave er å veilede institusjonene sånn at de utfører jobben sin riktig, og ivaretar ungdommene så de ikke blir utsatt for ting de ikke skal bli mens de bor på en institusjon. En tredje informant vektla, i noe større grad enn de to andre, tilsynets rolle som kontrollør.

Kunnskap i institusjonene

Det var variasjoner i personalets kunnskap og innsikt både innad i og mellom institusjoner. Forskjeller innad kunne for eksempel gjelde mellom ledelse og ansatte og/eller i kunnskapsnivået ansatte i mellom. Én årsak kunne være stor utskifting av personal, en annen kunne være variert fagkompetanse.

Også barn og ungdoms kunnskap om egne rettigheter under opphold i barnevernsinstitusjon og institusjonenes adgang til bruk av tvang overfor dem, varierte, bl.a. på bakgrunn av erfaring med å bo i barnevernsinstitusjon. Det var forbedringspotensial i en del institusjoner med hensyn til innarbeiding av rutiner, vedlikehold og opprettholdelse av når det gjaldt å informere barna og ungdommene om deres rettigheter og om begrensinger og bruk av tvang.

De tre tilsynene vektla ansvaret for opplæring overfor institusjonen noe ulikt. Én fremhevet at dette primært er Bufetats ansvar, én fremhevet at dette ikke lenger er fylkesmannens ansvar i det hele tatt, mens én sier de tilbød opplæring (f.eks. i rettighetsforskriften) til alle institusjoner i deres fylke.

Tvangsprotokoll

Å få styrket kompetansen på utfylling av tvangsprotokoller ble nevnt som et ytterligere behov. På spørsmål om institusjonene fikk opplæring i hvordan de skulle føre den nye standardmalen, viste samtlige tilsynsinformanter til Bufdir sitt ansvar på dette området. Ett tilsyn fremhevet at de ville ta tak i det som en del av systemrevisjonen i og med at dårlig utfylte tvangsprotokoller betraktes som et risikoområde. Faktorer som her ble trukket frem var manglende avkryssing for om barnet/ungdommen ønsker å klage, og at beskrivelse av situasjonen kunne være altfor kortfattet og stikkordsmessig.

Alle avgjørelser om bruk av tvang og andre inngrep i den personlige integritet skal protokollføres og forelegges tilsynsmyndigheten. De fleste avgjørelsene regnes også som enkeltvedtak etter forvaltningsloven, jf. rettighetsforskriften § 26. En ny standardmal for enkeltvedtak og tvangsprotokoll er mer omfattende og vektlegger bl.a. barnets/ungdommens oppfatning av tvangsbruken. De økte kravene ble av én opplevd som «så krevende at den kan være en trussel mot rettsikkerheten, nettopp fordi at den blir så uoversiktlig og voldsom å forholde seg til.» De to andre vektla at man gjennom den nye malen søker likhet (mellom institusjonene) og bevisstgjøring av personalet på hva som faktisk skal være med, derfor inneholder den mange sjekkpunkter.

Det var en gjengs oppfatning at tvangsbruken påklages for sjelden av barn og unge på institusjon. Svært ofte hadde de krysset av i protokollen for at de ikke ønsket å klage. Imidlertid kunne klageadgangen fungert bedre og mer etter hensikten dersom de fikk

litt tid på seg til å kjenne etter hvordan hun/han oppfattet situasjonen. I tillegg var det mulig at barn/ungdom ikke følte noe eierskap til protokollen, at det var institusjonenes ansatte og ledere som rådde over den. Dersom barnet eller ungdommen faktisk klagde, var det viktig at dette ble fulgt opp skikkelig vis av tilsynsmyndigheten og at de ga vedkommende et personlig svar på klagen, kommunisert på en forståelig og hensiktsmessig måte.

Det har vært en økning i antall i protokollerte tvangstiltak som er registrert i barnevernsinstitusjonene på landsbasis de siste årene. To mulige hovedforklaringer var: den ene at det har vært en reell økning, den andre at økt kunnskap og bevissthet har ført til at flere tvangstiltak blir protokollert. Tilsynene vektla den siste forklaringen. I tillegg ble det vist til barn/unges sammensatte problematikk og til behovet for dokumentasjon ved eventuelle erstatningskrav.

Ulik grad av tvangsbruk

Tilsynsmyndighetene nevnte flere faktorer som de mente kunne bidra til å forklare grad av tvangsbruk i den enkelte institusjon: rammebetingelser, kunnskap og kompetanse (blant ledere og ansatte), gruppesammensetning og målgruppe. Det syntes å være tilsynsinformantenes inntrykk at tvangsbruken generelt sett hadde vært nedadgående de senere årene, men én viste til en mulig reell økning i institusjoner hvor det var mange atferdsplasserte ungdommer som bodde sammen.

Faglig og etisk refleksjon

Tilsynet fremhevet viktigheten av kontinuerlig faglig og etisk refleksjon rundt bruk av tvang i institusjonene, men opplevde at denne var varierende. Kanskje skyldtes det kompetanse? Ett eksempel i denne forbindelse var når institusjonen brukte uttrykk som «han valgte å gjøre», og «han fikk beskjed om sånn og sånn, men han valgte likevel å gjøre det». Spørsmålet som tilsynet stilte seg (i en del tilfeller) var om barnet eller ungdommen, i den faktiske situasjonen, hadde et reelt valg?

I studien fremkom det ikke at tilsynet hadde erfaring med at eierskap eller type institusjon (statlig/privat/ideell eller omsorg/atferd/akutt) var avgjørende for hvor aktivt det ble arbeidet med holdninger, avveininger og etisk refleksjon vedrørende bruk av tvang.

Ungdom og ansatte i barnevernsinstitusjoner

Ulsets studie fra 2016 intervjuet seks ungdommer og elleve ansatte om deres erfaringer med tvang. Vi vurderte studien til å ha små metodiske begrensninger.

Ungdommene som bodde i huset syntes mer eller mindre kjent med – og interessert i – tilsynets rolle og oppgaver. Noen ga uttrykk for at det var greit å snakke med dem dersom de ønsket det. Andre ga uttrykk for at de ikke ville ha noe med tilsynet å gjøre, at de ikke hadde noe å si til dem, eller at det heller ikke var noen vits hverken å snakke med dem eller å klage på ulike forhold.

Under studien kom det frem at institusjonen også brukte tilsynet som støttespiller og veileder, i dette tilfellet for å få hjelp til å informere/veilede ungdommene om rettigheter og krav med hensyn til skolegang. Tilsynet avla et besøk, men siden de av ungdommene som strevde mest når det gjaldt skole og fravær, ikke ønsket å snakke med tilsynet, kom det ikke mye ut av møtet.

Oppsummering

Det var store ulikheter med hensyn til hvor godt ungdommene kjente egne rettigheter. I den norske brukerundersøkelsen fra 2005 svarte halvparten at de var blitt fortalt om alle, de fleste eller noen rettigheter. Rettighetene vedrørende tvang er til dels avhengig av plasseringsgrunnlag og ikke alle kjente dette. Samme undersøkelse fant at majoriteten har hørt om fylkesmannens tilsyn og har hatt besøk av dem. Flere var riktignok fraværende under besøket, f.eks. på skolen. Få rapporterte at de hadde selv benyttet tilsynet, mange syntes å ha liten tiltro til at de kunne få hjelp. Barn og ungdommer med lenger botid i institusjon hadde gjennomgående bedre kunnskap om rettigheter og tilsyn. Både ungdom, ansatte, ledere og tilsyn mente ungdommene for sjelden klager til fylkesmannen.

Både ansatte, ledere og tilsyn rapporterte at tvangsprotokoller skrives ved tvangssituasjoner. Det var usikkert hvor delaktige ungdommene var i dette, bl.a. fordi ungdommene ikke brydde seg, ikke trodde på det eller ikke hadde ro nok i situasjonen til faktisk å ta stilling til både beskrivelsen av tvangssituasjonen og om de hadde tenkt til å klage.

Ansatte (og ledere) hadde gjennomgående god kunnskap om lover og regler knyttet til tvang og tilsyn, men ansatte hos fylkesmannen opplevde likevel at det var forskjeller, bl.a. på grunn av utskifting av personale og lav utdanning.

Det var store variasjoner med hensyn til hvorvidt fylkesmannen også drev opplæring og veiledning av institusjonene, ikke kun kontroll.

Diskusjon

Hovedfunn

Forekomst av tvang i barnevernsinstitusjoner får vi lite informasjon om i de inkluderte studiene. Kun fratakelse av mobil ble kartlagt i brukerundersøkelser fra Norge og Danmark. Helsetilsynets rapport fra 2019 omfattet data om antall tvangstiltak som var innrapportert, fordelt på fylker mm (12). Hvor mange barn og ungdom som var blitt utsatt for tvang i løpet av et år, et institusjonsopphold eller i løpet av tiden i barnevernets omsorg, og hvor hyppig, ble ikke rapportert.

Både helsetilsynets siste rapport, fylkesmennenes innrapporteringer og kvalitative studier i denne oversikten berettet at innrapportert bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner har økt de siste årene. Det kan være flere grunner til det, men intervjuede ansatte og tilsynsrepresentanter mente det primært skyldes bedrede rutiner for rapportering.

Typen tvang som var brukt hadde heller ingen inkluderte studier undersøkt kvantitativt, men flere kvalitative studier fra Norge hadde beskrevet tvangsmidlene som brukes: holding, skjerming, tilbakeføring, urinprøver, begrensinger i adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område samt inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler. Også her presenterte Helsetilsynets rapport kun samlet antall tvangstiltak av de ulike typene (12). Kvalitative intervjuer har detaljerte skildringer av både ungdommers og ansattes opplevelser med de ulike tvangsmidlene.

Det var ingen inkluderte studier som undersøkte grensesetting eller bruk av tvang i fosterhjem. Særlig aktuelt er grensesetting som i betydelig grad griper inn i barnets eller ungdommens privatliv, som begrensinger i adgangen til å bevege seg innenfor og utenfor institusjonens område, ransaking/undersøkelse av rom og eiendeler eller inndragelse av elektroniske kommunikasjonsmidler. I denne oversikten har vi verken funnet studier som måler omfang av dette, erfaringer med dette eller konsekvenser av dette. Vi vet ikke om det kan skyldes manglende forskningsinteresse, utfordringer med å studere dette, eller annet.

Forståelse av tvang – og til dels grensesetting – var det flere av de inkluderte studiene som hadde beskrivelser av, sett fra ulike aktører. Ansatte i barnevernsinstitusjoner og hos fylkesmannen forsto i hovedsak tvang som regulert i lov og forskrift, som noe som i visse tilfeller kunne være nødvendig å anvende. Ungdommer i studiene, samt en internasjonal samfunnsfaglig litteraturoversikt, la større vekt på tvang som noe «mot min vilje». Ungdommene forsto tvang som sjeldent nyttig og primært problematisk.

Den nederlandske oversiktsstudien gikk utover det vanligste tvangsbegrepet i vår oversikt; det engelske «repression» rommer både tvang og undertrykkelse eller en opplevelse av å være undertrykt. Forfatterne hevdet at tvang kan føre til en opplevelse av å være undertrykt og dermed tap av autonomi. I Nederland er også organiseringen av plasserte barn og unge noe annerledes enn i Norge, med større vekt på lukkede institusjoner, også innenfor «barnevern» (14). I tillegg inkluderer oversikten studier av institusjoner for kriminalomsorg og psykisk helsevern.

Både norske, svenske og nederlandske studier diskuterer hvilke begreper ulike aktører anvender om tvangsbruk. Det trekkes frem eksempler på hvordan tvangstiltak kan omtales i termer som «fysisk grensetting», «robust omsorg» for fysiske tvangstiltak (norsk studie) eller «time-out-rom» for isolasjon (nederlandsk studie). Slike eksempler kan peke på mulige forskjønnende omskrivninger og/eller at grensen mellom omsorg og kontroll er glidende. I en norsk og en svensk studie ble det løftet frem hvordan fysisk tvang også kunne oppleves og betegnes som «vold» av dem som ble utsatt for eller betvitnet tvangsbruken.

I en annen svensk studie ble det anvendt andre innfallsvinkler for å undersøke tvang og grensesetting. Dette var en sosiologisk studie, med mulig større distanse til den sosialfaglige hverdagen. En analyse av konflikter på en ungdomsinstitusjon viste hvordan situasjonelle (grensesetting) og institusjonelle (tvang) tiltak kunne ta ulike uttrykk og gli over i hverandre, men også hvordan konflikter ble tilskrevet egenskaper ved personene i konflikten, snarere enn egenskaper ved situasjonen eller institusjonen.

Konsekvenser av tvangsbruk kunne være mange og på flere nivåer. I tillegg til de umiddelbare konsekvensene fortalte ungdommer om hvordan tvangsbruken kunne bli «normal» i betydningen noe man ikke lenger lot seg sjokkere av, noe man nesten forventet skal skje, en del av hverdagen på i en barnevernsinstitusjon. Samtidig ble det påpekt det at dette nettopp *ikke* er «normalt», dette burde ikke forekomme i det som var ungdommenes (midlertidige) hjem. I hjem-situasjonen skal man ikke måtte oppleve «vold», som noen ungdommer omtalte den fysiske (av og til voldsomme) tvangen som kunne utspille seg særlig i akutte faresituasjoner.

Erfaringer med å være vitne til tvang ble løftet frem i flere studier. Det har i senere år vært et økende fokus på negative konsekvenser av det å være vitne til vold (se f.eks. (37)). I intervjuer med både ungdommer og voksne inkludert i denne oversikten ble det understreket hvordan det å se og høre en annen bli holdt fast i en voldsom situasjon skapte utrygghet. Graden av negative konsekvenser og utrygghet kunne påvirkes av når, hvordan og hvem det ble tatt opp med og snakket om i etterkant.

Det var likevel slik at både ungdommer og ansatte – men ikke alle – mente at bruk av tvangsmidler vil måtte forekomme i enkelte situasjoner, for å hindre skade på vedkommende eller andre. Noen ansatte mente også derfor at det er viktig med god opplæring i bruk av tvangsteknikker, slik at man er forberedt og ikke må anvende mer tvang enn nødvendig. Andre ansatte mente at opplæring i tvangsteknikker og jevnlig trening på dette, i seg selv kunne føre til hyppigere bruk av tvang.

Ungdommer som ble intervjuet i de inkluderte studiene bodde på tidspunktet i barnevernsinstitusjon. Disse var relativt tydelige på sine dårlige erfaringer med tvang og manglende positiv nytte. Imidlertid har vi ingen inkluderte studier der *tidligere* barnevernsbarn er intervjuet om sine erfaringer, om hvorvidt tvangstiltak også kan ha bidratt til en positiv utvikling for den enkelte, sett i etterkant.

Å forebygge tvang kan også foregå på flere plan. Ungdommenes og mange ansattes anbefaling var å fokusere på gode relasjoner. Hvis ansatte bestreber seg på å bli godt kjent, på å forstå ungdommene og deres reaksjonsmønstre og hva som kan utløse problematisk atferd, ville behovet for bruk av tvangsmidler dempes. De presenterte tiltakene eller tilnærmingene som har som mål å forebygge bruk av tvang, la også vekt på dette. Spesielt traumebevisst omsorg og voldsforebyggende miljøterapi fordrer kunnskap om hvorfor mange barn og ungdommer i barnevernsinstitusjon, generelt og individuelt, kan reagere som de gjør. Traumebevisst omsorg vektlegger ansattes forståelse for den traumeutsattes vansker med følelsesregulering, men også inkludere forståelse for egne følelsesmessige reaksjoner i pressede situasjoner – fordi dette kan bidra til å minske behovet for å bruke tvang. Voldsforebyggende miljøterapi kan også virke tvangsforebyggende, i det ansatte har økt oppmerksomhet rettet mot samhandling og stemninger i miljøet, hjelper ungdommen til å se handlingsmuligheter i en vanskelig eller presset situasjon, og i etterkant samtaler om og bekrefter det som skjedde sammen med ungdommen.

Å tilby – eller kreve – at ansatte har tilstrekkelig utdanning, at de deltar i etisk refleksjon i gruppe samt egenrefleksjon, ble løftet frem som anbefalinger for å forebygge tvangsbruk. Hvorfor ulike arbeidsteam/par bruker ulik grad av tvang kan kanskje undersøkes?

Når det gjelder kontroll og tilsyn rapporterte de inkluderte studiene om store variasjoner, særlig hva angikk barn og unges kunnskaper der mange manglet mye. Også blant ansatte var det variasjon men jevnt over en god del kunnskap. Det var også ulikheter med hensyn til hvorvidt man mener fylkesmannen skal drive opplæring og veiledning eller bare kontroll. Disse studiene var fra 2006-2016, så kunnskap blant ansatte og barn/ungdom kan ha bedret seg siden den tid.

Tillit til forskningsresultatene og overførbarhet

Den metodiske kvaliteten, inkludert risiko for systematiske skjevheter, varierte i gruppen av inkluderte studier. Jevnt over var de høyere metodisk kvalitet på de kvalitative studiene (vi kan stole mer på resultatene) sammenlignet med de kvantitative studiene. Imidlertid må vi ta med i betraktning at de kvalitative studiene ikke kan besvare spørsmål om for eksempel forekomst eller effekt. Vi kan si at studiene *belyser* forskningsspørsmålene mer enn de *besvarer* dem. Det betyr at vi på bakgrunn av denne kartleggingsoversikten kan si noe om fenomener som eksisterer og om opplevelser hos barn, ungdom, ansatte, ledere og tilsynsansatte om disse. Det største problemet er mangelen på studier som kan besvare flere av spørsmålene.

I denne oversikten har vi inkludert studier fra land vi mener Norge kan sammenligne seg med på barnevernsfeltet. Likevel er det noen relevante forskjeller. Norge er det mest restriktive landet når det gjelder adgang til bruk av tvang i institusjon. Videre er det i, i hvert fall i Sverige og Nederland, langt flere ungdommer som er plassert i lukkede og sikre institusjoner med utgangspunkt i atferdsproblemer, kriminalitet og rusproblemer. Definisjoner og forståelser av tvang i Norge synes i de inkluderte studiene tett knyttet opp til bestemmelsene i rettighetsforskriften fra 2011.

Sterke og svake sider ved kartleggingsoversikten

Denne kartleggingsoversikten har systematisk og grundig gått gjennom forskningslitteraturen som finnes om tvang og grensesetting i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem i en gruppe land Norge kan sammenligne seg med. Vi har identifisert en gruppe varierte studier som i ulik grad belyser forskningsspørsmålene. De kvalitative studiene har gitt mest informative beskrivelser av de studerte fenomenene.

Oversikten har ikke kunnet besvare alle forskningsspørsmål like godt; dette skyldes til dels mangelen på kvantitative studier (om forekomst og konsekvenser/effekter). Samtidig er det vanskelig å tenke seg studier som skal vise klare effekter av bruk av tvang – der ikke andre variabler påvirker resultatet. Det er en svakhet at oversikten ikke inkluderer flere studier av effekter av tvangsforebyggende tiltak.

Vi har inkludert kun to studier som berører fosterhjem og disse bidrar med relativt lite data. Vi har identifisert kun én studie som i noen grad undersøker grensesetting og grenselandet mellom tvang og alminnelig grensesetting.

Ettersom litteratursøket er geografisk avgrenset, er det en mulighet for at det finnes studier gjennomført i aktuelle land som ikke er fanget opp av søket. Det er også mulig at å inkludere studier fra andre land kunne bidratt med nyttig kunnskap, men det er et valg som ble gjort i samarbeid med oppdragsgiver.

Det kan ses som en ulempe at vi har inkludert tre studier fra samme norske forskergruppe og to studier fra samme nederlandske forskergruppe. Det kan tyde på at noen miljøer har interessert seg ekstra mye for bruk av tvang, men det kan føre til at helt andre perspektiver kanskje ikke kommer frem.

At oversikten er en kartlegging vil si at vi ikke har gjort grundige analyser på tvers av studiene (syntese) eller vurdert tilliten til resultatene på tvers («gradet»). En full systematisk oversikt ville inneholdt en grundigere diskusjon av syntetiserte data.

Overensstemmelse med andre oversikter

En systematisk oversikt fra 2019 undersøkte bruk av tvang («*restraint and seclusion*») i institusjoner for barn og ungdom under 21 år (38). Oversikten inkluderte 23 studier,

20 fra USA, de resterende fra Canada, Skottland og Australia. I disse landene defineres tvang ofte smalere enn i Norge, og refererer til holding og annen fysisk maktbruk, skjerming og isolasjon. Settingen var barn og ungdom primært i barnevernsinstitusjoner, men også psykisk helsevern og ungdomsfengsel. Det var 17 kvantitative studier, fire kvalitative og to som kombinerte kvantitative og kvalitative metoder. Målet med oversikten var å identifisere faktorer som var assosiert med bruk av tvang samt å evaluere tiltak som skulle påvirke bruken av tvang. Resultatene viste at det var en lang rekke faktorer (63 variabler) ved ungdommene, de ansatte, omgivelsene/institusjonen og eventuelle tiltak som samlet hadde innvirkning på bruken av tvang. Oversikten kombinerer disse i en konseptuell modell (konfunderende faktorer ble ikke analysert). De fleste tiltakene som var evaluert viste reduksjon i omfang av tvang.

Det er gjennomført relativt nylig to norske litteraturstudier, av god omsorg i barnevernsinstitusjoner (6) og barn og unge i fosterhjem (39). Ingen av disse har imidlertid oppsummert forskning om bruk av tvang eller grensesetting.

Resultatenes betydning for praksis

Denne kartleggingsoversikten har ikke syntetisert resultatene fra de inkluderte studiene og heller ikke vurdert tilliten til dokumentasjonen av syntetiserte resultater. Dette gjør at vi er tilbakeholdne med å vurdere resultatenes betydning for praksis. Basert på hva de inkluderte studienes forfattere hevder, kan vi likevel løfte frem noen punkter:

- Tilstedeværelse av voksne, både fysisk og mentalt, bidrar til å begrense behovet for bruk av tvang
- Å være vitne til tvang, i likhet med å være utsatt for tvang, bør medføre at situasjonen snakkes om i etterkant med barn/unge som var til stede
- Barn/ungdom som blir utsatt for tvang bør få en reell mulighet til å klage på tvangsbruken
- Det finnes tiltak for forebygging av tvangsbruk i institusjoner og eventuelt fosterhjem, disse kan prøves ut – og der de allerede er i bruk bør de evalueres

Kunnskapshull

På bakgrunn av forskningsspørsmålene vi har søkt å besvare/belyse i denne kartleggingsoversikten ser vi flere områder hvor det er behov for mer forskning. Det er et stort behov for flere studier om bruk av og erfaringer med grensesetting i fosterhjem. Grenseflater mellom tvang og grensesetting bør også undersøkes. Videre er det behov for flere og nyere kvantitative studier av forekomst av ulike typer tvang (ikke kun Helseilsynets oppsummering av innrapportert tvang), som kan gi muligheter for å identifisere eventuelle mønstre. Studier av konsekvenser av tvang og grensesetting på lengre sikt er også ønskelig (longitudinelle kvantitative og kvalitative studier), for å kunne utdype og nyansere kunnskap og forståelse. Mulige positive konsekvenser av bruk av tvang, eventuelt negative konsekvenser av å ikke bruke tvang bør undersøkes. Det er

også behov for studier av ulike typer tvangsforebyggende tiltak, med forskningsdesign som kan vise om tiltaket gir effekt.

Feltet kan også ha nytte av brukerstyrte og brukerdrevne forskningsmetoder. Forskningsdeltakerne i institusjoner kan ofte være mer tilbakeholdende med det de sier – og ikke minst kan dette gjelde barn og ungdom. Forskningsmetoder utviklet i samarbeid med målgruppen kan bidra til at forskningsprosjekter som vil undersøke barn og ungdoms forståelser av tvang eller opplevde konsekvenser, klarer å tilrettelegge prosjektet på best mulig måte for barn og ungdom å si deres meninger og få mulighet til å ha medvirkning.

Konklusjon

Formålet med denne oversikten har vært å kartlegge forskningskunnskap om bruk av tvang og grensesetting overfor barn og unge i barnevernsinstitusjoner og fosterhjem. Gjennomgangen har vist at det finnes relativt få studier, og de som er inkludert har til dels sprikende fokus, slik at vi ikke har kunnet besvare eller belyse alle forskningsspørsmålene.

Spørsmål 1 om forekomst av tvang kunne ikke besvares med data fra to inkluderte studier fra Norge og Danmark. Helsetilsynets rapport fra 2019 presenterer innrapporterte tilfeller av bruk av tvang i norske barnevernsinstitusjoner. Spørsmål 2 om hvordan tvang utøves ble belyst av tre kvalitative norske studier. Studiene beskriver bruk av ulike typer tvangsmidler og situasjoner de brukes i. Tvangsmidlene er kjente fra norsk lov og forskrift, men det fremkommer også nyanser knyttet til situasjonen tvang skjer i samt betydningen av å være vitne til tvang. Spørsmål 3 om hvordan grensesetting og bruk av tvang forstås, belyses av seks studier: en systematisk oversikt fra Nederland og fem kvalitative studier, hvorav tre norske og to svenske. Ungdom i institusjon, ansatte fra institusjoner og tilsynsansatte intervjues og rapporterer til dels litt ulike forståelser. Oversiktsstudien fra Nederland har et perspektiv som omfatter opplevelsen av å bli undertrykt. Studiene gir ikke tilstrekkelige data for en grundigere analyse av begrepene tvang og grensesetting. Spørsmål 4 om konsekvenser ved bruk av tvang belyses av fem kvalitative studier hvorav en fra Nederland og fire fra Norge. Ungdom i institusjon forteller om hva tvangsbruk kan gjøre med trygghet og fremtidstro dersom (særlig fysisk) tvang blir en del av hverdagen. Bruk av tvang kan skade relasjonen mellom ungdom og ansatt, men denne kan delvis repareres dersom det samtales om situasjonen i etterkant. Vi har ingen kvantitative studier eller longitudinelle studier som kunne gitt mer utfyllende data. Spørsmål 5 om forebyggende tiltak belyses av seks studier (tre fra Norge, to fra Nederland, og én fra Belgia), som på ulikt vis beskriver tilnærminger og tiltak som kan forebygge eller begrense tvangsbruk. Kun én av studiene omhandlet fosterhjem. Tiltakene er bare til en viss grad evaluert. Spørsmål 6 om kontroll og tilsyn belyses av fire norske studier. Studiene viser store variasjoner i barn og unges kjennskap til og bruk av kontrollfunksjonene, mens ansatte hadde jevnt over god kunnskap. Det var ulikheter mht. forståelsen av tilsynets oppgave knyttet til opplæring og veiledning

Vi ser klare behov for forskning på flere områder: kvantitative studier av forekomst av ulike typer tvang, undersøkelser av grensesetting i fosterhjem samt forholdet mellom grensesetting og tvangsbruk, og evalueringer av tvangsforebyggende tiltak. Barn og unges liv i fosterhjem er særlig lite undersøkt og kan prioriteres.

Referanser

1. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. Årsrapport. 2019.
2. Barneombudet. "De tror vi er shitkids". Rapport om barn som bor på barnevernsinstitusjon. 2020.
3. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. Oppsummert status i tall for barnevernet https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Oppsummert_status_i_tall_for_barnevernet/; Bufdir [lest 12. august 2020].
4. Falch-Eriksen A. Stabilitet i fosterhjem. Internasjonal forskning om barnets behov for trygghet og forutsigbarhet. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Høgskolen i Oslo og Akershus; 2018. Rapport nr 4/18.
5. Barne- likestillings og inkluderingsdepartementet. Trygghet og omsorg. Fosterhjem til barns beste. Stortingsmelding 17 (2015-2016). 2016.
6. Backe-Hansen E (red), Løvgren M, Basberg-Neuman C, Storø J. God omsorg i barnevernsinstitusjoner. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Rapport 12/2017.
7. Barn- ungdoms- og familiedirektoratet. Kvalitet i barnevernsinstitusjoner. 2010. Rapport fra Barne- og ungdoms- og familiedirektoratets arbeidsgruppe.
8. Johansen TB, Jardim PSJ, Blaasvær N, et al. Gode barnevernsinstitusjoner: en systematisk kartleggingsoversikt. Folkehelseinstituttet; 2020. Rapport.
9. Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children. <https://endcorporalpunishment.org/> [lest 2. august 2020].
10. NOU 2016: 16. Ny barnevernslov — Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse, kapittel 15.5.3. . Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2016-16/id2512881/sec1>.
11. Barneombudet. Grenseløs omsorg. Barneombudets fagrapport. 2015.
12. Helsetilsynet. Tvangsbruk i barnevernsinstitusjoner. Forekomsten av tvangsbruk og fylkesmannens klagebehandling av tvangsbruk i barnevernsinstitusjoner. Rapport fra Helsetilsynet, 10/2019.
13. Berger LM, KS. S. Child Protection and Child Well-Being. I: Ben-Arieh A, et al, red. Handbook of Child Well-Being. Dordrecht: Springer Science+Business Media; 2014.
14. Deloitte. Kartlegging av institusjonstilbud i Norge og utvalgte europeiske land. 2019. Rapport.
15. Cochrane Collaboration. Cochrane Handbook for Systematic Reviews of Interventions <https://training.cochrane.org/handbook/current> [lest 31. juli 2020].
16. Folkehelseinstituttet. Slik oppsummerer vi forskning. Tilgjengelig fra: <https://www.fhi.no/kk/oppsummert-forskning-for-helsetjenesten/slik-oppsummerer-vi-forskning/>; 2014.
17. Arksey H, O'Malley L. Scoping studies: towards a methodological framework. International Journal of Social Research Methodology 2005;8(1):19-32.
18. Levac D, Colquhoun H, O'Brien K. Scoping studies: advancing the methodology. Implement Sci 2010;69(5).
19. Thomas J, Brunton J, Graziosi S. EPPI-Reviewer 4: software for research synthesis. EPPI-Centre Software. London: Social Science Research Unit, UCL Institute of Education; 2010.

20. Shea BJ, Grimshaw JM, Wells GA, Boers M, Andersson N, Hamel C, et al. Development of AMSTAR: a measurement tool to assess the methodological quality of systematic reviews. *BMC Med Res Methodol* 2007;7(10).
21. Shea BJ, Hamel C, Wells GA, Bouter LM, Kristjansson E, Grimshaw J, et al. AMSTAR is a reliable and valid measurement tool to assess the methodological quality of systematic reviews. *J Clin Epidemiol* 2009 62(10):1013-20.
22. NICE National Institute for Health and Care Excellence. *Methods for the development of NICE public health guidance (third edition)*. NICE; 2012.
23. JBI Joanna Briggs Institute. *Checklist for Analytical Cross Sectional Studies*. The Joanna Briggs Institute Critical Appraisal tools for use in JBI Systematic Reviews. JBI; 2017.
24. Ulset G, Tjelflaat T. *Tvang i barnevernsinstitusjoner. Ungdommenes perspektiver*. Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge. Rapport 20/2012.
25. Ulset G, Melheim S. *Håndtering av tvang i barnevernsinstitusjoner. Ansattes, ledes og tilsynets perspektiver*. Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge. Rapport 25/2013.
26. Ulset G. *Tett på livet i barnevernsinstitusjon – en eksempelstudie*. Regionalt kunnskapscenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern (RKBU Midt-Norge) Rapport 6/2016.
27. De Valk SC, Kuiper GHP, van der Helm AJJA, Maas GJJ, Stams M. *Repression in Residential Youth Care: A Scoping Review*. *Adolescent Res Rev* 2016;1:195–216
28. De Valk SC, Kuiper GHP, van der Helm AJJA, Maas GJJ, Stams M. *Repression in Residential Youth Care: A Qualitative Study Examining the Experiences of Adolescents in Open, Secure, and Forensic Institutions*. *Journal of Adolescent Research* 2017.
29. Van Holen F, Vanderfaeillie J, Omer H. *Adaption and evaluation of a nonviolent resistance intervention for foster parents: A progress report*. *Journal of Marital and Family Therapy* 2016;42(2):256–71
30. Gautun H, Sasaoka K, Gjerustad C. *Brukerundersøkelse i barnevernsinstitusjonene*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). Rapport 9/2006.
31. Ottosen MH, Lausten M, Fredriksen S, D A. *Anbragte børn og unges trivsel*. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, Danmark; 2014. Rapport, SFI.
32. Hauger AS. *Traumebevisst omsorg i barnevernsinstitusjoner*. Masteroppgave: Avdeling for helse- og sosialfag, Høgskolen i Innlandet; 2017.
33. Lillevik OG, Øien L. *Miljøterapeutisk praksis i forebygging av vold*. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid* 2012;9(3).
34. Wästerfors D. *Konflikthantering i ungdomsvård ur ett sociologiskt perspektiv*. Statens institutionsstyrelse SiS. *Forskningsrapport nr 3* 2009.
35. Andersson P, Överlien C. *'If you take it personally you break'*. *Neglected voices on violence in secure units for adolescents*. *Social Work & Social Sciences Review* 2018;19(3):61-80.
36. Emerson RM. *(Power – Dependence Relations*. *American Sociological Review* 1962;27(1):11.
37. Kitzmann KM, Gaylord NK, Holt AR, Kenny ED. *Child Witnesses to Domestic Violence: A Meta-Analytic Review*. *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 2003;71(2):339-52.
38. Roy C, Castonguay A, Fortin M, Drolet C, Franche-Choquette G, Dumais A, et al. *The Use of Restraint and Seclusion in Residential Treatment Care for Youth: A Systematic Review of Related Factors and Interventions*. *Trauma, Violence & Abuse* 2019:1-21.
39. Backe-Hansen E, Egelund T, Havik T. *Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA); 2010. Nettrapport.

Vedlegg 1. Søkestrategi

Bibliografiske databaser

Kilde/database	Antall treff
APA PsycINFO (Ovid) 1806 to March Week 2 2020	195
CINAHL (EBSCO)	231
Cochrane Central Register of Controlled Trials: Issue 3 of 12, March 2020 (Wiley)	49
Ovid MEDLINE® and Epub Ahead of Print, In-Process & Other Non-Indexed Citations, Daily and Versions® 1946 to March 17, 2020	192
Scopus (Elsevier)	477
Sociological Abstracts, inkl. Social Services Abstracts (ProQuest)	160
SveMed+ (Karolinska Institutet)	66
Totalt til EndNote	1370
Totalt etter dublettkontroll	991

APA PsycINFO & MEDLINE

Søkegrensesnitt: Advanced search		
Søkedato: 2020-03-18		
1	(Adolescent/ OR Adolescent, Institutionalized/ OR Child/ OR Child, Abandoned/ OR Child, Institutionalized/ OR Child, Orphaned/ OR Child, Preschool/ OR Child, Unwanted/ OR Minors/ OR Homeless Youth/ OR Young Adult/) use ppezv	3343756
2	(Orphans/ OR ("100" OR "160" OR "180" OR "200" OR "320").ag.) use psyh	1149391
3	(adolescen* OR child? OR childhood OR children? OR boy? OR girl? OR juvenile? OR kid? OR minor? OR orphan? OR preschooler? OR pre-schooler? OR pubescent? OR teen? OR teenager? OR underage* OR school age* OR schoolage* OR schooler? OR youngster? OR youth? OR (young ADJ (adult? OR m?n OR wom?n OR people OR person?))).tw,kf,id.	3050470
4	(Child Protective Services/ OR Custodial Care/ OR Foster Home Care/ OR Group Homes/ OR Halfway Houses/ OR Orphanages/ OR Residential Facilities/ OR Residential Treatment/) use ppezv	14455
5	(Child Custody/ OR Foster Care/ OR Group Homes/ OR Halfway Houses/ OR Orphanages/ OR Residential Care Institutions/) use psyh	20360
6	((adolescen* OR child? OR children? OR juvenile? OR youth?) ADJ (casework OR custod* OR protect* OR support OR welfare)).tw,kf,id.	25373
7	(placement* ADJ1 (adolescen* OR child* OR decision* OR emergency OR out-of-home OR program* OR temporary OR youth)).tw,kf,id.	3462
8	((((care OR childcare OR crisis OR youth) ADJ cent*) OR (child* ADJ house?)).tw,kf,id.	36268

9	((("family and friends" OR kinship) ADJ care) OR (foster ADJ (care OR famil* OR home? OR parent?)) OR "private fostering").tw,kf,id	11546
10	(halfway house? OR half-way house? OR group home?).tw,kf,id.	3420
11	(residential ADJ3 (care OR childcare OR client? OR facilit* OR home* OR program* OR service* OR treatment*)).tw,kf,id.	25768
12	(custod* ADJ3 (care OR facilit* OR home* OR program* OR setting*)).tw,kf,id.	1247
13	((out-of-home OR public OR substitute) ADJ (care OR childcare)) OR "being in care".tw,kf,id.	2362
14	((behavio?ral OR care OR childcare OR custod* OR residential) ADJ institu-tion*).tw,kf,id.	7162
15	((boy? OR girl? OR orphan?) ADJ home?) OR orphanage*).tw,kf,id.	1622
16	(Coercion/ OR Persuasive Communication/ OR "Power (Psychology)"/ OR Restraint, Physical/ OR Substance Abuse Detection/) use ppezv	41367
17	(Censorship/ OR Coercion/ OR Drug Usage Screening/ OR Interpersonal Control/ OR Persuasive Communication/ OR Physical Restraint/) use psych	22089
18	((aversive OR restrictive) ADJ2 (intervention? OR procedure?)) OR constrain* OR im-mobili* OR restrain*).tw,kf,id	371585
19	((being ADJ (followed OR monitored OR tracked)) OR monitoring OR surveill* OR track-ing).tw,kf,id	812435
20	(body-search* OR bodysearch* OR pat-down?).tw,kf,id	59
21	((boundar* OR limit?) ADJ setting) OR house rule* OR interpersonal control OR power relation* OR sanction?).tw,kf,id	14502
22	(censor* OR ((correspondence OR mail) ADJ3 read*)).tw,kf,id	12556
23	(coercion OR coercive OR force OR forced OR forcibl* OR persuasion OR persuasive communication OR (power ADJ2 "use")).tw,kf,id	404607
24	(confinement OR containment OR (depriv* ADJ2 (freedom OR libert*)) OR detention OR dismissal OR exclusion* OR expulsion* OR (freedom ADJ3 (action OR movement)) OR grounded OR grounding OR house arrest* OR imprisonment OR isolation OR (lock* ADJ (in* OR up*)) OR seclusion* OR ((send* OR sent) ADJ off) OR social distanc* OR suspen-sion*).tw,kf,id	635599
25	(confiscat* OR ransack* OR ((destruction OR destroying OR inspect* OR seizure) ADJ2 (asset? OR belonging? OR cell phone* OR mobile phone* OR property OR posses-sion?))).tw,kf,id	1200
26	((drug? OR substance?) ADJ3 (detect* OR screen* OR test*)).tw,kf,id	70587
27	((held OR hold*) ADJ3 (down OR secure OR tight)) OR (put* ADJ down).tw,kf,id	1278
28	(infringement* OR intrusion* OR intrusive OR (privacy ADJ2 violat*) OR (room* ADJ3 inspect*)).tw,kf,id	24798
29	(Belgium/ OR Netherlands/ OR exp "Scandinavian and Nordic Countries"/) use ppezv OR (Scandinavia? OR Nordic OR Belgium? OR Belgian? OR Denmark? OR Danish OR Fin-land? OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway? OR Norwegian? OR Sweden? OR Swedish).tw,kf,id,ia,in.	1856125
30	OR/1-3	5652192
31	OR/4-15	122214
32	OR/16-28	2281558
33	29 AND 30 AND 31 AND 32	437

34	limit 33 to yr="2000 -Current" [MEDLINE: 192; APA PsycINFO: 195]	387
----	--	-----

CINAHL

Søkegrensesnitt: Advanced search Søkedato: 2020-03-18		
S1	((MH "Child+") OR (MH "Minors (Legal)") OR (MH "Adolescence+") OR (MH "Young Adult"))	1122447
S2	TX(adolescen* OR child# OR childhood OR children# OR boy# OR girl# OR juvenile# OR kid# OR minor# OR orphan# OR preschooler# OR pre-schooler# OR pubescent# OR "school age*" OR schoolage* OR schooler# OR teen# OR teenager# OR underage# OR youngster# OR youth# OR (young N0 (adult# OR m#n OR wom#n OR people OR person#)))	1430567
S3	((MH "Foster Home Care") OR (MH "Halfway Houses") OR (MH "Orphans and Orphanages") OR (MH "Residential Care") OR (MH "Residential Facilities"))	17268
S4	TX((adolescen* OR child# OR children# OR juvenile# OR youth#) N0 (casework OR custod* OR protect* OR support OR welfare))	25032
S5	TX(placement# N0 (adolescen* OR child* OR decision# OR emergency OR out-of-home OR program* OR temporary OR youth))	903
S6	TX(((care OR childcare OR crisis OR youth) N0 cent*) OR (child* N0 house#))	68969
S7	TX(("family and friends" OR kinship) N0 care) OR (foster N0 (care OR famil* OR home# OR parent#)) OR "private fostering")	6977
S8	TX("halfway house#" OR "half-way house#" OR "group home#")	1118
S9	TX(residential N2 (care OR childcare OR client# OR facilit* OR home# OR program* OR service# OR treatment#))	21724
S10	TX(custod* N2 (care OR facilit* OR home# OR program* OR setting#))	374
S11	TX(((out-of-home OR public OR substitute) N0 (care OR childcare)) OR "being in care")	2169
S12	TX((behavioral OR care OR childcare OR custod* OR residential) N0 institution#)	2994
S13	TX(((boy# OR girl# OR orphan#) N0 home#) OR orphanage#)	1621
S14	(MH "Censorship") OR (MH "Coercion") OR (MH "Involuntary Treatment") OR (MH "Patient Seclusion") OR (MH "Persuasive Communication") OR (MH "Restraint, Physical") OR (MH "Social Isolation") OR (MH "Substance Abuse Detection+") OR (MH "Treatment Refusal")	28533
S15	TX(((aversive OR restrictive) N1 (intervention# OR procedure#)) OR constrain* OR immobili* OR restrain*)	46282
S16	TX((being N0 (followed OR monitored OR tracked)) OR monitoring OR surveill* OR tracking)	233577
S17	TX(body-search* OR bodysearch* OR pat-down#)	12
S18	TX(((boundar* OR limit#) N0 setting) OR "house rule#" OR "interpersonal control" OR "power relation*" OR sanction#)	3837
S19	TX(censor* OR ((correspondence OR mail) N2 read*))	3839

S20	TX(coercion OR coercive OR force OR forced OR forcibl* OR persuasion OR "persuasive communication" OR (power N1 use))	102012
S21	TX(confinement OR containment OR (depriv* N1 (freedom OR libert*)) OR detention OR dismissal OR exclusion* OR expulsion* OR (freedom N2 (action OR movement)) OR grounded OR grounding OR "house arrest*" OR imprisonment OR isolation OR (lock* N0 (in* OR up*)) OR seclusion* OR ((send* OR sent) N0 off) OR "social distanc*" OR suspension*)	103930
S22	TX(confiscat* OR ransack*) OR ((destruction OR destroying OR inspect* OR seizure) N1 (asset# OR belonging# OR "cell phone#" OR "mobile phone#" OR property OR possession#))	246
S23	TX((drug# OR substance#) N2 (detect* OR screen* OR test*))	14728
S24	TX(((held OR hold*) N2 (down OR secure OR tight)) OR (put* N0 down))	449
S25	TX(infringement* OR intrusion* OR intrusive OR (privacy NEAR/1 violat*) OR (room* N2 inspect*))	4007
S26	(MH "Belgium") OR (MH "Netherlands") OR (MH "Scandinavia+") OR TI(Scandinavia# OR Nordic OR Belgium# OR Belgian# OR Denmark# OR Danish OR Finland# OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway# OR Norwegian# OR Sweden# OR Swedish) OR AB(Scandinavia# OR Nordic OR Belgium# OR Belgian# OR Denmark# OR Danish OR Finland# OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway# OR Norwegian# OR Sweden# OR Swedish) OR AF(Scandinavia# OR Nordic OR Belgium# OR Belgian# OR Denmark# OR Danish OR Finland# OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway# OR Norwegian# OR Sweden# OR Swedish) OR CA(Scandinavia# OR Nordic OR Belgium# OR Belgian# OR Denmark# OR Danish OR Finland# OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway# OR Norwegian# OR Sweden# OR Swedish)	366940
S27	S1 OR S2	1435618
S28	S3 OR S4 OR S5 OR S6 OR S7 OR S8 OR S9 OR S10 OR S11 OR S12 OR S13	123557
S29	S14 OR S15 OR S16 OR S17 OR S18 OR S19 OR S20 OR S21 OR S22 OR S23 OR S24 OR S25	491691
S30	S26 AND S27 AND S28 AND S29 Limiters - Published Date: 20000101-; Exclude MEDLINE records	231

Cochrane Central Register of Controlled Trials

Søkegrensesnitt: Advanced search - Search manager Søkedato: 2020-03-18		
1	[mh ^Adolescent] OR [mh ^"Adolescent, Institutionalized"] OR [mh ^Child] OR [mh ^"Child, Abandoned"] OR [mh ^"Child, Institutionalized"] OR [mh ^"Child, Orphaned"] OR [mh ^"Child, Preschool"] OR [mh ^"Child, Unwanted"] OR [mh ^Minors] OR [mh ^"Homeless Youth"] OR [mh ^"Young Adult"]	101575
2	(adolescen* OR child? OR childhood OR children? OR boy? OR girl? OR juvenile? OR kid? OR minor? OR orphan? OR preschooler? OR pre-schooler? OR pubescent? OR teen? OR teenager? OR underage* OR school age* OR schoolage* OR schooler? OR youngster? OR youth? OR (young NEXT (adult? OR m?n OR wom?n OR people OR person?)))	350266
3	[mh "Child Protective Services"] OR [mh ^"Custodial Care"] OR [mh ^"Foster Home Care"] OR [mh ^"Group Homes"] OR [mh ^"Halfway Houses"] OR [mh ^"Orphanages"] OR [mh ^"Residential Facilities"] OR [mh ^"Residential Treatment"]	522

4	((adolescen* OR child? OR children? OR juvenile? OR youth?) NEXT (casework OR custod* OR protect* OR support OR welfare))	780
5	(placement* NEAR/1 (adolescen* OR child* OR decision* OR emergency OR out-of-home OR "out of home" OR program* OR temporary OR youth))	124
6	((care OR childcare OR crisis OR youth) NEXT cent*) OR (child* NEXT house))	6456
7	((("family and friends" OR kinship) NEXT care) OR (foster NEXT (care OR famil* OR home? OR parent?)) OR "private fostering")	417
8	(halfway NEXT house? OR half-way NEXT house? OR group NEXT home?)	283
9	(residential NEAR/3 (care OR childcare OR client? OR facilit* OR home* OR program* OR service* OR treatment*))	1814
10	(custod* NEAR/3 (care OR facilit* OR home* OR program* OR setting*))	85
11	((out-of-home OR "out of home" OR public OR substitute) NEXT (care OR childcare)) OR "being in care")	72
12	((behavio?ral OR care OR childcare OR custod* OR residential) NEXT institution*)	397
13	((boy? OR girl? OR orphan?) NEXT home?) OR orphanage*)	72
14	[mh ^Coercion] OR [mh ^"Persuasive Communication"] OR [mh ^"Power (Psychology)"] OR [mh ^"Restraint, Physical"] OR [mh ^"Substance Abuse Detection"]	1317
15	((aversive OR restrictive) NEAR/2 (intervention? OR procedure?)) OR constrain* OR immobili* OR restrain*)	9594
16	((being NEXT (followed OR monitored OR tracked)) OR monitoring OR surveill* OR tracking)	72186
17	(body NEXT search* OR bodysearch* OR pat NEXT down?)	3
18	((boundar* OR limit?) NEXT setting) OR house NEXT rule* OR interpersonal NEXT control OR power NEXT relation* OR sanction?)	206
19	(censor* OR ((correspondence OR mail) NEAR/3 read*))	3009
20	(coercion OR coercive OR force OR forced OR forcibl* OR persuasion OR persuasive NEXT communication OR (power NEAR/2 use))	28795
21	(confinement OR containment OR (depriv* NEAR/2 (freedom OR libert*)) OR detention OR dismissal OR exclusion* OR expulsion* OR (freedom NEAR/3 (action OR movement)) OR grounded OR grounding OR house arrest* OR imprisonment OR isolation OR (lock* NEXT (in* OR up*)) OR seclusion* OR ((send* OR sent) NEXT off) OR social NEXT distanc* OR suspension*)	60484
22	(confiscat* OR ransack* OR ((destruction OR destroying OR inspect* OR seizure) NEAR/2 (asset? OR belonging? OR ((cell OR mobile) NEXT phone*) OR property OR possession?))	23
23	((drug? OR substance?) NEAR/3 (detect* OR screen* OR test*))	13681
24	((held OR hold*) NEAR/3 (down OR secure OR tight)) OR (put* NEXT down))	47
25	(infringement* OR intrusion* OR intrusive OR (privacy NEAR/2 violat*) OR (room* NEAR/3 inspect*))	1006
26	[mh ^Belgium] OR [mh ^Netherlands] OR [mh "Scandinavian and Nordic Countries"] OR (Scandinavia? OR Nordic OR Belgium? OR Belgian? OR Denmark? OR Danish OR Finland? OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway? OR Norwegian? OR Sweden? OR Swedish)	111818
27	(#1 OR #2)	350266

28	(#3 OR #4 OR #5 OR #6 OR #7 OR #8 OR #9 OR #10 OR #11 OR #12 OR #13)	10063
29	(#14 OR #15 OR #16 OR #17 OR #18 OR #19 OR #20 OR #21 OR #22 OR #23 OR #24 OR #25)	173526
30	(#26 AND #27 AND #28 AND #29) with Publication Year from 2000 to present , in Trials	49

Scopus

Søkegrensesnitt: Advanced search Søkedato: 2020-03-18		
1	TITLE-ABS-KEY(adolescen* OR child* OR childhood OR children* OR boy* OR girl* OR juvenile* OR kid* OR minor* OR orphan* OR preschooler* OR pre-schooler* OR pubescent* OR "school age*" OR schoolage* OR schooler* OR teen* OR teenager* OR underage* OR youngster* OR youth* OR (young W/0 (adult* OR man OR men OR woman OR women OR people OR person*)))	6772754
2	TITLE-ABS-KEY((adolescen* OR child* OR juvenile* OR youth*) W/0 (casework OR custod* OR protect* OR support OR welfare))	48916
3	TITLE-ABS-KEY(placement* W/0 (adolescent* OR child* OR decision* OR emergency OR out-of-home OR "out of home" OR program* OR temporary OR youth))	2803
4	TITLE-ABS-KEY(((care OR childcare OR crisis OR youth) W/0 cent*) OR (child* W/0 house*))	97209
5	TITLE-ABS-KEY(("family and friends" OR kinship) W/0 care) OR (foster W/0 (care OR famil* OR home* OR parent*)) OR "private fostering"	10928
6	TITLE-ABS-KEY("halfway house*" OR "half-way house*" OR "group home*")	4317
7	TITLE-ABS-KEY(residential W/2 (care OR childcare OR client* OR facilit* OR home* OR program* OR service* OR treatment*))	36121
8	TITLE-ABS-KEY(custod* W/2 (care OR facilit* OR home* OR program* OR setting*))	1479
9	TITLE-ABS-KEY(("out-of-home" OR "out of home" OR public OR substitute) W/0 (care OR childcare)) OR "being in care"	3069
10	TITLE-ABS-KEY((behavioral OR behavioural OR care OR childcare OR custod* OR residential) W/0 institution*)	15198
11	TITLE-ABS-KEY(((boy* OR girl* OR orphan*) W/0 home*) OR orphanage*)	2211
12	TITLE-ABS-KEY(((aversive OR restrict*) W/1 (intervention* OR procedure*)) OR constrain* OR immobili* OR restrain*)	1501531
13	TITLE-ABS-KEY((being W/0 (followed OR monitored OR tracked)) OR monitoring OR surveill* OR tracking)	4473956
14	TITLE-ABS-KEY(body-search* OR bodysearch* OR pat-down*)	131
15	TITLE-ABS-KEY(((boundar* OR limit*) W/0 setting) OR "house rule*" OR "interpersonal control" OR "power relation*" OR sanction*)	52716
16	TITLE-ABS-KEY(censor* OR ((correspondence OR mail) W/2 read*))	32952
17	TITLE-ABS-KEY(coercion OR coercive OR force OR forced OR forcibl* OR persuasion OR "persuasive communication" OR (power W/1 use))	4911112
18	TITLE-ABS-KEY(confinement OR containment OR (depriv* W/1 (freedom OR libert*)) OR detention OR dismissal OR exclusion* OR expulsion* OR (freedom W/2 (action OR movement)))	411608

19	TITLE-ABS-KEY(grounded OR grounding OR "house arrest*" OR imprisonment OR isolation OR (lock* W/0 (in* OR up*)) OR seclusion* OR ((send* OR sent) W/0 off) OR "social distanc*" OR suspension*)	1660959
20	TITLE-ABS-KEY(confiscat* OR ransack* OR ((destruction OR destroying OR inspect* OR seizure*) W/1 (asset* OR belonging* OR "cell phone*" OR "mobile phone*" OR property OR possession*))	3881
21	TITLE-ABS-KEY((drug* OR substance*) W/2 (detect* OR screen* OR test*))	299829
22	TITLE-ABS-KEY(((held OR hold*) W/2 (down OR secure OR tight*)) OR (put* W/0 down))	4783
23	TITLE-ABS-KEY(infringement* OR intrusion* OR intrusive OR (privacy W/1 violat*) OR (room* W/2 inspect*))	133651
24	(TITLE-ABS-KEY(Scandinavia* OR Nordic OR Belgium* OR Belgian* OR Denmark* OR Danish OR Finland* OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway* OR Norwegian* OR Sweden* OR Swedish) OR AFFIL(Scandinavia* OR Nordic OR Belgium* OR Belgian* OR Denmark* OR Danish OR Finland* OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway* OR Norwegian* OR Sweden* OR Swedish) AND NOT INDEX(medline))	2643563
25	(#2 OR #3 OR #4 OR #5 OR #6 OR #7 OR #8 OR #9 OR #10 OR #11)	209665
26	(#12 OR #13 OR #14 OR #15 OR #16 OR #17 OR #18 OR #19 OR #20 OR #21 OR #22 OR #23)	12353416
27	(#1 AND #24 AND #25 AND #26)	534
	[filterert på publikasjonsår > 2000 i resultatvisning – redusert fra 534 til 477]	477

Sociological Abstracts (inkl. Social Services Abstracts)

Søkegrensesnitt: Advanced Search Søkedato: 2020-03-18		
1	SUBJECT.EXACT("Children") OR SUBJECT.EXACT("Adolescents") OR SUBJECT.EXACT("Foster Children") OR SUBJECT.EXACT("Orphans") OR SUBJECT.EXACT("Junior High School Students") OR SUBJECT.EXACT("Adopted Children") OR SUBJECT.EXACT("Elementary School Students") OR TI,AB(adolescent? OR child? OR children? OR "young adult" OR "young adults" OR youth?)	284574
2	SUBJECT.EXACT("Child Custody") OR SUBJECT.EXACT("Child Support") OR SUBJECT.EXACT("Child Welfare Services") OR TI,AB(custody OR custodial OR foster OR "out of home care" OR placement? OR protection OR protective OR "residential care" OR "residential treatment" OR "residential treatments")	82689
3	SUBJECT.EXACT("Censorship") OR SUBJECT.EXACT("Coercion") OR SUBJECT.EXACT("Boundaries") OR SUBJECT.EXACT("Constraints") OR SUBJECT.EXACT("Drug Use Screening") OR SUBJECT.EXACT("Persuasion") OR SUBJECT.EXACT("Sanctions") OR SUBJECT.EXACT("Social Distance") OR SUBJECT.EXACT("Social Isolation")	17895
4	TI,AB(((aversive OR restrictive) NEAR/1 (intervention? OR procedure?)) OR constrain* OR immobili* OR restrain*)	33880
5	TI,AB((being NEAR/0 (followed OR monitored OR tracked)) OR monitoring OR surveill* OR tracking)	21442
6	TI,AB(body-search* OR bodysearch* OR pat-down?)	11
7	TI,AB(((boundar* OR limit?) NEAR/0 setting) OR "house rule" OR "house rules" OR "interpersonal control" OR "power relation" OR "power relations" OR sanction?)	13514
8	TI,AB(censor* OR ((correspondence OR mail) NEAR/2 read*))	2500
9	TI,AB(coercion OR coercive OR force OR forced OR forcibl* OR persuasion OR "persuasive communication" OR (power NEAR/1 use))	82979
10	TI,AB(confinement OR containment OR (depriv* NEAR/1 (freedom OR libert*)) OR detention OR dismissal OR exclusion* OR expulsion* OR (freedom NEAR/2 (action OR movement)) OR grounded OR grounding OR "house arrest" OR "house arrests")	67143

	OR imprisonment OR isolation OR (lock* NEAR/0 (in* OR up*)) OR seclusion* OR ((send* OR sent) NEAR/0 off) OR "social distance" OR "social distancing" OR suspension*)	
11	TI,AB(confiscat* OR ransack* OR ((destruction OR destroying OR inspect* OR seizure) NEAR/1 (asset? OR belonging? OR "cell phone" OR "cell phones" OR "mobile phone" OR "mobile phones" OR property OR possession?)))	501
12	TI,AB((drug? OR substance?) NEAR/2 (detect* OR screen* OR test*))	1239
13	TI,AB(((held OR hold*) NEAR/2 (down OR secure OR tight)) OR (put* NEAR/0 down))	314
14	TI,AB(infringement* OR intrusion* OR intrusive OR (privacy NEAR/1 violat*) OR (room* NEAR/3 inspect*))	2914
15	TI,AB,AF(Scandinavia? OR Nordic OR Belgium? OR Belgian? OR Denmark? OR Danish OR Finland? OR Finnish OR Iceland* OR Netherlands OR Dutch OR Norway? OR Norwegian? OR Sweden? OR Swedish)	89881
16	(3 OR 4 OR 5 OR 6 OR 7 OR 8 OR 9 OR 10 OR 11 OR 12 OR 13 OR 14)	220778
17	(1 AND 2 AND 15 AND 16)	191
	(Additional limits - Date: After January 01 2000 - før avgrensning på år: 191 etter avgrensning: 160)	160

SveMed+

Søkegrensesnitt: Enkel søkning Søkedato: 2020-03-10		
#1	((noexp:"Adolescent" OR noexp:"Adolescent, Institutionalized" OR noexp:"Child" OR noexp:"Child, Abandoned" OR noexp:"Child, Institutionalized" OR noexp:"Child, Orphaned" OR noexp:"Child, Preschool" OR noexp:"Child, Unwanted" OR noexp:"Minors" OR noexp:"Homeless Youth" OR noexp:"Young Adult") AND (noexp:"Coercion" OR noexp:"Persuasive Communication" OR noexp:"Restraint, Physical" OR noexp:"Substance Abuse Detection"))	58
#2	((noexp:"Child Protective Services" OR exp:"Child Welfare" OR noexp:"Custodial Care" OR noexp:"Foster Home Care" OR noexp:"Group Homes" OR noexp:"Halfway Houses" OR noexp:"Orphanages" OR noexp:"Residential Facilities" OR noexp:"Residential Treatment") AND (noexp:"Coercion" OR noexp:"Persuasive Communication" OR noexp:"Restraint, Physical" OR noexp:"Substance Abuse Detection"))	11
#3	#1 OR #2	66

Grå litteratur

Google (norsk språk)	Søk 1: filetype:pdf barnevernsinstitusjon barnevernsinstitusjoner barnevernsinstitusjon barnevernsinstitusjoner fosterhjem fosterbarn fosterfamilie fosterfamilier fosterforeldre atferdsinstitusjon adferdsinstitusjon akutt plassering tvang tvangsbruk tvangsmiddel tvangsmidler kroppsvisering kroppsvisitasjon frihetsbegrensning ransaking "undersøkelse av eiendeler" husarrest frihetsberøvelse beslaglegging konfiskering grensesetting	Søkt av: HN Søkedato: 18.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN og LG
Google (dansk språk)	filetype:pdf familiehjem familiepleje plejefamilie plejefamilier plejeforældre "anbragte børn" "anbragte unge" "socialpædagogisk institution" "børnehjem plejebørn" "anbragt på institution" tvang tvangsmidler tvangsmiddel magtanvendelse kropsvisitation kropsvisitering selvbestemmelsesret frihedsberøvelse indespærring «spærre inde» «spærret inde» beslaglægning beslaglægge konfiskere konfiskation	Søkt av: HN Søkedato: 24.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN og LG
Google (svensk språk)	filetype:pdf familjehem familjehemsvård "placerade barn" "placerade ungdomar" "HVB-hem" "fosterhem fosterbarn barnhem ungdomsinstitution ungdomsinstitutioner "barn i samhällsvård" tvång tvångsmedel kroppsvisering kroppsvisitation frihetsbegrensning frihetsberövning frihetsberöva ransaka ransaking "stänga in" "instängd" konfiskera konfiskering	Søkt av: HN Søkedato: 25.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN og LG

Campbell Collaboration (se emne: Social welfare)	Søkt av: HN Søkedato: 25.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN
Nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern (Bufdir)	Søkt av: HN Søkedato: 25.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN
Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)	Søkt av: HN Søkedato: 26.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN
Socialstyrelsen	Søkt av: HN Søkedato: 26.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN
Stiftelsen Allmänna Barnhuset	Søkt av: HN Søkedato: 26.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN
Det nasjonale forsknings- og analysecenter for velfærd (VIVE)	Søkt av: HN Søkedato: 26.03.2020 Resultater gjennomgått på skjerm av HN

Vedlegg 2. Ekskluderte studier

Liste over 48 publikasjoner som ble lest i fulltekst, med begrunnelse for eksklusjon.

Publikasjon	Begrunnelse
Andersson P. Handling fear among staff: violence and emotion in secure units for adolescents. <i>Nordic Social Work Research</i> 2020;10(2):158-172	Ikke om tvang/grensesetting
Angel Bjorn O, Blekesaune M. Placement characteristics and stability: A longitudinal analysis of Norwegian children in foster homes. <i>Child & Family Social Work</i> 2017;22(1):236-45	Ikke om tvang/grensesetting
Ankestyrelsen. Supplerende støtte til barn og unge anbragt i familiepleje. 2017.	Ikke om tvang/grensesetting
Armeliuss BA, Andreassen TH 2007. Cognitive-Behavioral Treatment for Antisocial Behavior in Youth in Residential Treatment <i>Campbell Systematic Reviews</i> 2007:8	Ikke om tvang/grensesetting
Backe Hansen A, Egelund T, Havik T. Barn og unge i fosterhjem – en kunnskapsstatus. 2010.	Ikke om tvang/grensesetting
Backe-Hansen E (red), Løvgren M, Basberg-Neuman C, Storø J (2017) God omsorg i barnevernsinstitusjoner. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 12/2017	Ikke om tvang/grensesetting
Bastiaanssen ILW, Delsing MJMH, Kroes G, Engels RCME, Veerman JW. Group care worker interventions and child problem behavior in residential youth care: Course and bidirectional associations. <i>Children and Youth Services Review</i> 2014;39:48-56.	Ikke om tvang/grensesetting
Bengtsson, TT. 2012. Youth behind bars. An ethnographic study of youth confined in secure care institutions in Denmark. PhD thesis, Department of Sociology, University of Copenhagen	Om ungdommenes meningsdannelse og identitet, lite om bruk av tvang eller grensetting
Barneombudet. Grenseløs omsorg. Om bruk av tvang mot barn i barnevern og psykisk helsevern. Rapport Barneombudet 2015	Ikke forskningsstudie
Christiansen J, Lorås L. Adolescents Frustration Behaviour in Child Welfare Institutions: A Qualitative Study. <i>Contemporary Family Therapy</i> 2019.	Ikke om tvang/grensesetting
de Valk, S., van der Helm, G. H. P., Beld, M., Schaftenaar, P., Kuiper, C. and Stams. G. J. J.M. (2015) Does punishment in secure residential youth care work? An overview of the evidence. <i>Journal of Children's Services</i> , 10, 1, 3-16	Inkluderte studier er hentet fra sikrede institusjoner i psykiatri og kriminalomsorg
De Valk SC, Kuiper GHP, van der Helm AJJA, Maas GJJ, Stams M. Measuring Repression in Residential Youth Care: Conceptualization, Development and Validation of the Institutional Repression Questionnaire. <i>Adolescent Research Review</i> 2019;4:357-68	Ikke om forebyggende tiltak, kun måleinstrument
Docherty C, Kendrick A, Sloan P, Lerpiniere J. Designing with care - interior design and residential child care final report. 2006. Tilgjengelig fra: internal-pdf://1284861255/Designing_with_care_-_interior_design_and_resi.pdf	Ikke om tvang/grensesetting
Forandringfabrikken. Hvis jeg var ditt barn - om tvang i barnevernsinstitusjon. 2019.	Ikke forskningsstudie
Gjerde A, Viljugrein T, Lindboe A. The Ombudsman's report "Boundless care - about the use of coercion against children within child welfare and mental health care". <i>Tidsskrift for Psykisk Helsearbeid</i> 2016;13(1):153-8.	Ikke forskningsstudie
Harder Annemiek T, Knorth Erik J, Kalverboer Margrite E. A secure base? The adolescent-staff relationship in secure residential youth care. <i>Child & Family Social Work</i> 2013;18(3):305-17.	Ikke om tvang/grensesetting
Helmerhorst KOW, Riksen-Walraven JMA, Fukink RG, Tavecchio LWC, Gevers D-S, Mijm. Effects of the Caregiver Interaction Profile Training on Caregiver-Child Interactions in Dutch Child Care Centers: A Randomized Controlled Trial. <i>Child & Youth Care Forum</i> 2017;46(3):413-36.	Ikke om tvang/grensesetting, fra barnehager

Henriksen A, Degner J, Oscarsson L. Youths in coercive residential care: Attitudes towards key staff members' personal involvement, from a therapeutic alliance perspective. <i>European Journal of Social Work</i> 2008;11(2):145-59.	Ikke om tvang/grensesetting men om tillit til kontaktpersonen i institusjonen
Hermenau K, Goessmann K, Rygaard NP, Landolt MA, Hecker T. Fostering Child Development by Improving Care Quality: A Systematic Review of the Effectiveness of Structural Interventions and Caregiver Trainings in Institutional Care. <i>Trauma Violence & Abuse</i> 2017;18(5):544-61.	Ikke riktig land (fra hele verden)
Husby ISD, Slettebø T, Juul R. Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support. <i>Child and Family Social Work</i> 2018;23(3):443-50.	Ikke om tvang/grensesetting
Kendrick A. Beyond the new horizon: Trends and issues in.	Ikke om tvang/grensesetting
Kendrick A, Steckley L, Lerpiniere J. Ethical issues, research and vulnerability: Gaining the views of children and young people in residential care. <i>Children's Geographies</i> 2008;6(1):79-93.	Ikke riktig studiedesign
Keymolen E, Broeders D. Innocence Lost: Care and Control in Dutch Digital Youth Care. <i>British Journal of Social Work</i> 2013;43(1):41-63.	Ikke om tvang/grensesetting
Kjellin L, Engström I. Lack of a unified, national practice for compulsory care of children and adolescents. A questionnaire reveals notable regional variations. <i>Läkartidningen</i> 2006;103(42):3162-4.	Ikke om tvang/grensesetting
Levrouw D, Roose R, van der H, Peer, Strijbosch E, Vandevelde S. Developing a positive living group climate in residential youth care: A single case study. <i>Child & Family Social Work</i> 2018;23(4):709-16.	Ikke riktig studiedesign, focus på gruppeklima
Lindahl R, Bruhn A. Professional dilemmas and occupational constraints in child welfare workers' relationships with children and youth in foster care. <i>Children and Youth Services Review</i> 2018;88:333-40.	Ikke riktig populasjon
Lurie J. Evaluering av «Akutten i Nord-Trøndelag». 2017.	Ikke om tvang/grensesetting
Nyman Johan och Katrin Stefansdottir. 2007. Uppväxt i familjehem. En kvalitativ studie om hur unga vuxna ser på sin barndom inom familjehemsvården. Socionomprogrammet C-uppsats. Göteborgs universitet	Ikke om tvang/grensesetting
Omer H, Lebowitz ER (2016) Non-Violent Resistance: Helping caregivers reduce problematic behaviors in children and adolescents. <i>Journal of Marital and Family Therapy</i> . 42(4): 688-700. doi:10.1111/jmft.12168.	Om relevant tiltak men ikke riktig populasjon eller studiedesign
Proba. Barn med minoritetsbakgrunn i fosterhjem. 2017.	Ikke om tvang/grensesetting
Rambøll. Brukerundersøkelse blant barn i statlige og private barneverntiltak. 2011.	Ikke om tvang/grensesetting
Román S. Coercive measures more common in girls and young women. <i>Läkartidningen</i> 2016;113(14):640.	Ikke riktig populasjon
Roy C, Castonguay A, Fortin M, Drolet C, Franche-Choquette G, Dumais A, et al. The Use of Restraint and Seclusion in Residential Treatment Care for Youth: A Systematic Review of Related Factors and Interventions. <i>Trauma, Violence & Abuse</i> 2019:1-21.	Kun studier fra land vi har ekskludert (USA, Canada, Australia, Skottland)
Scholte Evert M, van der P, Jan D. Exploring factors governing successful residential treatment of youngsters with serious behavioural difficulties: Findings from a longitudinal study in Holland. <i>Childhood: A Global Journal of Child Research</i> 2000;7(2):129-53.	Ikke om tvang/grensesetting men om faktorer for "vellykket opphold" i institusjon
Sallnäs, Marie. 2003. Som en familj? Om små privata institutioner för barn och ungdomar. <i>SOCIONOMEN</i> 4• 2003	Ikke om tvang/grensesetting
Sinclair I, Wilson K. 2003. Matches and mismatches: The contributions of carer and children to the success of foster placements. <i>British Journal of Social Work</i> 33, 871-884	Ikke om tvang/grensesetting
Sintef. Følgforskning av etablering og drift av nytt institusjonstilbud for barn og unge med behov for langvarig omsorg utenfor hjemmet og samtidig stort behov for psykisk helsehjelp. 2019.	Ikke om tvang/grensesetting
Steckley L, Kendrick A. 2007. Young People's Experiences of Physical Restraint in Residential Care: Subtlety and Complexity in Policy and Practice. I: Nunno M, Bullard L, Day DM, red. For our own safety: Examining the safety of high-risk interventions for children and young people. Washington, D.C.: Child Welfare League of America.	Ikke riktig land
Strijbosch ELL, Wissink IB, van der H, G HP, Stams GJJM. Building a positive group climate together: How monitoring instruments are part of an improvement process in residential care for children. <i>Children and Youth Services Review</i> 2019;96:266-77.	Ikke om tvang/grensesetting, mer om medbestemmelse og gruppeklima i institusjon

Vinnerljung Bo, Tore Andreassen, 2015. Forskning i korthet: Barn och unga i samhällets vård – Forskning om den sociala dygnsvården.	Ikke om tvang/grensesetting
William Turner, Geraldine M. Macdonald, Jane A. Dennis. 2007. Behavioural and Cognitive Behavioural Training Interventions for Assisting Foster Carers in the Management of Difficult Behaviour. Campbell Systematic Reviews 2007:3	Ikke om tvang/grensesetting
Vanderfaeillie J, Van H, Frank, Carlier E, Franssen H. Breakdown of foster care placements in Flanders: incidence and associated factors. European Child & Adolescent Psychiatry 2018;27(2):209-20.	Ikke om tvang/grensesetting
Vanschoonlandt F, Van H, Frank, Vanderfaeillie J, De M, Skrallan, et al. Flemish foster mothers' perceptions of support needs regarding difficult behaviors of their foster child and their own parental approach. Child & Adolescent Social Work Journal 2014;31(1):71-86.	Ikke om tvang/grensesetting
Vinnerljung B, Sallnäs M, Berlin M. Placement breakdowns in long-term foster care – a regional Swedish study. Child and Family Social Work 2017;22(1):15-25.	Ikke om tvang/grensesetting
Visser KM, van Gink K, Thissen F, Visser TA, Rimehaug T, Jansen LCM, et al. Development and Preliminary Evaluation of the Reaction to Unacceptable Behavior Inventory: A Questionnaire to Measure Progress in Implementation of Non-violent Resistance. Child & Youth Care Forum 2019;49:43–57.	Ikke om forebyggende tiltak, kun måleinstrument
Warming H. Messing with the emotions of the other exploring ambiguous youth-adult relations in a residential care institution. Emotion, Space and Society 2019;32.	Ikke om tvang/grensesetting
Åström T, Bergström M, Håkansson K, Jonsson AK, Munthe C, Wirtberg I, et al. Treatment Foster Care Oregon for Delinquent Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis. Research on Social Work Practice 2019.	Ikke om tvang/grensesetting

Vedlegg 3. Inkluderte studier

Her følger tabeller med beskrivelse av de 12 inkluderte studiene, sortert etter studiedesign og deretter alfabetisk etter førsteforfatter. Én studie inkluderer to typer design, denne er beskrevet begge steder (Gautun 2006). Beskrivelsene inneholder informasjon om referansen til artikkelen, relevante detaljer om studien samt vår vurdering av metodisk kvalitet/risiko for systematiske skjevheter.

Systematisk kartleggingsoversikt

De Valk 2016

Generelle data og metode		
Referanse	De Valk et al (2016) <i>Repression in Residential Youth Care: A Scoping Review</i>	
Studiedesign	Systematisk kartleggingsoversikt, <i>scoping review</i>	
Forsknings-spørsmål	Hva er tvang/undertrykkelse i ungdomsinstitusjoner, og hvilke prosesser og omstendigheter kan føre til tvang/undertrykkelse eller opplevelse av å bli undertrykt?	
Land	Forskerne er nederlandske men de inkluderte studiene er fra «vestlige kulturer»	
Setting/kontekst	Ungdomsinstitusjoner, men også institusjoner for voksne. Dette inkluderer bl.a. behandlingssinstitusjoner, utdanningsinstitusjoner, psykiatriske institusjoner og fengsel.	
Populasjon	Ungdom i ulike institusjoner. I de 86 studiene som omhandler eller er overførbare til ungdomsinstitusjoner er 33 studier av ungdom (47 er studier av voksne og 6 er ikke spesifisert). Ulike typer studier	
Oversiktens metode	<p>Dette er primært en samfunnsfaglig systematisk kartleggingsoversikt.</p> <p>For å beskrive undertrykkelse/tvang i ungdomsinstitusjoner, ville forfatterne studere litteraturen fra et humanistisk perspektiv, ettersom undertrykkelse/tvang truer menneskerettigheter, menneskelige relasjoner og individets autonomi. Når det gjelder de prosesser og omstendigheter som fører til undertrykkelse/tvang, så ville forfatterne bruke sosialpsykologisk og organisasjonsrelatert litteratur for å belyse aspekter ved undertrykkelse/tvang som ansatte, avdelingsledere og organisasjoner kan påvirke i større eller mindre grad. Diskusjonen skulle belyse hvordan resultatene kan brukes i institusjoner til å oppdage, forebygge eller minske undertrykkelse/tvang.</p> <p>Oversikten inkluderte 141 studier, hvorav 86 omhandlet eller ble vurdert til å være overførbare til ungdomsinstitusjoner. De øvrige 55 studiene inneholdt mer generelle informasjon om tematikken, hentet fra filosofi, sosiologi og organisasjonspsykologi.</p>	
Hva er undersøkt?	Artikkelen definerer "repression" som følger: "Repression literally refers to the act of using force to control a person or something (Merriam-Webster's online dictionary)." I vår oversikt har vi oversatt "repression" til "tvang/undertrykkelse". Forfatterne av oversikten har undersøkt hva litteraturen sier om tvang/undertrykkelse i ungdomsinstitusjoner er, og hvilke prosesser som kan føre til dette. De har også sett på hva litteraturen sier om hvordan man kan oppdage tvang/undertrykkelse, hvordan man kan endre en organisasjon der dette skjer og hvordan man kan forebygge og imøtegå tvang/undertrykkelse.	
Oversiktens kvalitet		
Spørsmål (AMSTAR)	Vår vurdering	Begrunnelse
1 Was an "a priori" design provided?	Ja	Forskningsspørsmålet tydelig men inklusjonskriteriene er noe uklare
2 Was there duplicate study selection and data extraction?	Uklart	Ikke beskrevet
3 Was a comprehensive literature search performed?	Ja	Det er systematiske databasesøk og andre søk; årstall ikke oppgitt

4 Was the status of publication (i.e., grey literature) used as an inclusion criterion?	Ja	Forfatterne ekskluderte artikler basert på årstall, relevans, land/kultur, språk og fagfellevurdering
5 Was a list of studies (included and excluded) provided?	Ja	Et flytdiagram er presentert. Lister over inkluderte og ekskluderte studier er ikke inkludert, men oversikten inkluderer 141 studier
6 Were the characteristics of the included studies provided?	Uklart	Studiene er ikke presentert med kjennetegn, men en tabell med sortering av 86 studier i enkle kategorier
7 Was the scientific quality of the included studies assessed and documented?	Nei	Det er en samfunnsfaglig oversikt og har således ikke foretatt noen kvalitetsvurdering av de inkluderte studiene, men den kunne inneholdt en presentasjon av primærforfatterens posisjoner el.l
8 Was the scientific quality of the included studies used appropriately in formulating conclusions?	Ikke aktuelt	(se punkt 7)
9 Were the methods used to combine the findings of studies appropriate?	Uklart / nei	Det er gjort en kvalitativ, tematisk analyse (av både teoretiske, kvantitative og kvalitative studier), men det er ikke beskrevet hvordan. Ingen beskrivelse av tillit til inkluderte studier.
10 Was the likelihood of publication bias assessed?	Ikke aktuelt	
11 Was conflict of interest reported?	Nei	Eventuelle interessekonflikter er ikke beskrevet, men dette er mindre vanlig i samfunnsfaglig oversikter
3, 6 AND 7 apply?	Uklart / nei	
Overall Score (0-11)	4	
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Lav metodisk kvalitet

Før-og-etter-evaluering

Van Holen 2016

Generelle data og metode	
Referanse	Van Holen et al (2016) <i>Adaptation and Evaluation of a Nonviolent Resistance Intervention for Foster Parents: A Progress Report</i>
Studiedesign	Før- og-etter-evaluering (ingen kontrollgruppe). Etter-målingen er foretatt rett etter tiltaket
Forskningsspørsmål	Hva er effekten av et tiltak for å forebygge bruk av tvang? Studien evaluerer et forebyggende program for fosterforeldre, basert på "non-violent resistance (NVR)" (kan oversettes til ikke-voldelig motstand/grensesetting) der fosterbarna har problematisk (utagrende, voldelig) atferd.
Land	Belgia
Setting/kontekst	Fosterhjem
Populasjon	Fosterforeldre, de første 25 familiene som startet opp mellom okt 2010 og sept 2011. Alle nye fosterhjem med en langsiktig plassering (>1 år) med barn 6-18 år. Aktuelle familier var de der fosterbarnet skåret nesten eller over en klinisk grense på CBCL på eksternaliserende problemer. Alle deltakerne var belgiske; gjennomsnittsalder for barna (15 jenter og 10 gutter) var 12,5 år (6,3-17,4) og gjennomsnittlig tid i fosterhjemmet var tre år. 14 av barna hadde vært plassert 1-5 ganger tidligere. Av de 25 fosterfamiliene var fem aleneforeldre. 14 av familiene var slekt av de biologiske foreldrene (ni var besteforeldre). Gjennomsnittsalder for forstermødrene var 49 år, for fosterfedrene 51 år. Fem fostermødre og seks fosterfedre hadde høyere utdanning.
Tiltak	(tiltaket ble gitt i tillegg til ordinær støtte for fosterfamilier) Non-Violent Resistance (NVR) = Ikke-voldelig motstand/grensesetting Opprinnelig ble NVR utviklet på den sosiopolitiske arenaen der grupper som opplevde avmakt brukte ikke-voldelige metoder i sine protester. Etterhvert ble metoden tilpasset til å hjelpe foreldre med å håndtere voldelig og selvdestruktiv atferd hos sine barn og ungdommer. Problemstaforden trenger ikke være vold, men f.eks. kontrollerende eller manipulerende atferd, llying el.l NVR fokuserer på fire tiltaksområder: 1) Motstand/grensesetting ved tilstedeværelse

	<p>Foreldrenes mål er å motstå i stedet for å kontrollere barnets negative atferd ved å gi uttrykk for (demonstrere) foreldrenærvær. I tråd med barnets problematferd og risikosituasjonen er det utviklet teknikker for å øke foreldres tilstedeværelse på en respektfull og ikke-voldelig måte. Eksempel på teknikker:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gi barnet en skriftlig erklæring der det står at foreldrene har bestemt seg for å motstå (sette grenser for) bestemte typer uakseptabel atferd - Gjennomføre "sit-ins" ved at foreldrene viser at de har bestemt seg for å endre på situasjonen ved å gå inn på barnets rom, sette seg ned og si at der vil de sitte helt til barnet kommer med et forslag til hvordan atferden som førte til "sit-in" kan endres. Foreldrene skal forholde seg rolig og ikke gå inn i krangler, og de skal være forberedt på hvordan de skal motstå ulike reaksjoner og hvordan de skal avslutte "sit-in"-situasjonen. - Dokumentere voldelige og aggressive episoder og fortelle om disse til sitt støttenettverk (definert på forhånd). - Ringe rundt som en reaksjon på at barnet nekter å komme hjem til avtalt tidspunkt. Foreldrene oppfordres til å ringe barnets venner og foreldrene deres og be dem gi beskjed om at barnet er ventet hjemme, og be barnets venner si fra om at de har ringt. Foreldrene er strengt instruert til ikke å eskalere situasjonen når barnet kommer hjem. <p>2) Forebygge eskalering</p> <p>Foreldrene blir hjulpet til å forebygge og stanse eskalerende situasjoner på ulike måter. De trenes i selvkontroll og følelsesregulering. De hjelpes til å oppdage når de er i eskalerende situasjoner og identifisere sine egne og barnets typiske reaksjoner og bakenforliggende tanker og følelser. De lærer alternative måter å respondere på slik at situasjonen ikke eskalerer. Å vente med å reagere er et viktig prinsipp, med vekt på å "smi mens jernet er kaldt" og "du trenger ikke vinne, bare holde ut".</p> <p>3) Skape et støttende nettverk</p> <p>Foreldrene får hjelp til å finne frem til mulig støttende personer i sitt nære og litt mer fjerne, nettverk. Dette kan være familie, venner, bekjente eller andre som kan gi støtte (f.eks. fagpersoner, skoleansatte, osv). Når det er mulig arrangeres et møte med de støttende personene for å forklare målet med og prinsippene i behandlingen og for å diskutere hvordan de kan bidra. Bidrag kan være rettet mot barnet, fosterforeldrene eller alle.</p> <p>4) Forsonende handlinger</p> <p>Foreldrene oppfordres til å ta initiativ til positiv samhandling med barnet, ved å systematisk og i økende grad vise forsonende atferd, f.eks. tegn på takknemlighet overfor barnet, forslag til felles aktiviteter eller symbolske gaver. Disse handlingene skal skje helt uavhengig av barnets atferd og skal styrke de positive sidene ved relasjonen mellom foreldrene og barnet. Dette kan vise barnet at det er atferden som mislikes, ikke barnet.</p> <p>I fokus for NVR er de eskalerende prosessene, der maktkamper og foreldrenes tilkortkommenhet er gjensidig forsterkende og negative følelser fra begge parter gjør at det spinner videre. Foreldrene skal (ensidig) bidra med handlinger for å skape endringer, ikke bare hos barnet men også i den gjensidige relasjonen.</p> <p>Områdene og teknikkene må tilpasses barnet, foreldrene og kulturelle føringer.</p>
Hva er undersøkt?	<p>En tilpasning av dette programmet ble tilpasset fosterforeldrene i studien. Det ble laget en håndbok som beskriver tiltakets teoretiske bakgrunn, gir retningslinjer for bruk og beskriver innhold i sesjonene. I tillegg ble det utviklet handouts, oppgaveark og arbeidsbok for fosterforeldre, DVDer som gjennom rollespill viste hvordan man utfører de mest uvanlig teknikkene samt erfaringer fra fosterforeldre som allerede hadde gått gjennom programmet. De viktigste endringene fra det originale programmet var bruk av hjemmebesøk, gruppesamlinger ble lagt til, bruk av erfarne fosterhjemsveldere som terapeuter, samt å involvere barnevernets sakbehandler og biologisk familie.</p> <p>Tiltaket som evalueres i denne studien ble gitt som en kombinasjon av 10 individuelle hjemmebesøk og tre gruppesamlinger. Gruppesamlingene ble holdt månedlig og omfattet erfaringsdeling, diskusjoner om implementering av tiltaket samt problemløsning. For å gjøre det lettere for fosterforeldrene å delta på gruppesamlingene ble reisekostnader og utgifter til barnevakt dekket.</p> <p>Tiltaket ble tilbudt fosterforeldre med fosterbarn i alderen 6-18 år med utagerende problematferd. (Til vanlig har en fosterhjemsvileder i Flanders distrikt ansvar for 25 fosterhjem med gjennomsnittlig 11,5 direkte møter (ansikt til ansikt) fordelt mellom fosterforeldre, fosterbarn og biologiske</p>

	<p>foreldre. Rundt 60 prosent av fosterforeldrene rapporterer at de ser veilederen sjeldnere enn en gang per måned.)</p> <p>De individuelle hjemmebesøkene ble gitt ukentlig, hvis mulig, og varte maksimalt 75 minutter per gang. Gruppesamlingene varte maksimalt 120 minutter per gang. Totalt er varigheten på tiltaket ca fire måneder.</p> <p>På inntaksmøtet (sesjonen) deltar en fosterhjemveileder/kontakt, i tillegg til fosterforeldrene og terapeuten. Hun eller han kan bidra med informasjon om barnet og problematferden samt tydeliggjøre terapeutens og veilederens rolle i tiltaket, henholdsvis å styrke foreldrenes ferdigheter og å bidra med andre aspekter vedrørende fosterhjemmet, som besøksrettigheter og biologiske foreldre. Det kan være aktuelt å ikke rette tiltaket inn all problematferd, men velge seg ut en eller to typer. I det siste møtet deltar saksbehandler hos barnevernet, og tiltaket og eventuelle endringer diskuteres. En plan for veien videre legges.</p> <p>Dersom fosterforeldrene mener det vil være nyttig kan også biologiske foreldre/familiemedlemmer delta i tiltaket. Egne retningslinjer beskriver hvordan dette best kan gjøres.</p>
--	--

Oversiktens kvalitet		
<i>Spørsmål (NICE quant. interv.)</i>	<i>Vår vurdering</i>	<i>Begrunnelse</i>
1.1 Is the source population or source area well described?	++ Minimal risk of bias	
1.2 Is the eligible population or area representative of the source population or area?	++ Minimal risk of bias	
1.3 Do the selected participants or areas represent the eligible population or area?	+ Possible risk of bias	
2.1 Allocation to intervention (or comparison). How was selection bias minimised?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
2.2 Were interventions (and comparisons) well described and appropriate?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
2.3 Was the allocation concealed?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
2.4 Were participants or investigators blind to exposure and comparison?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
2.5 Was the exposure to the intervention and comparison adequate?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
2.6 Was contamination acceptably low?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
2.7 Were other interventions similar in both groups?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
2.8 Were all participants accounted for at study conclusion?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
2.9 Did the setting reflect usual UK practice?	Ikke vurdert	
2.10 Did the intervention or control comparison reflect usual UK practice?	Ikke vurdert	
3.1 Were outcome measures reliable?	+ Possible risk of bias	
3.2 Were all outcome measurements complete?	++ Minimal risk of bias	
3.3 Were all important outcomes assessed?	+ Possible risk of bias	
3.4 Were outcomes relevant?	++ Minimal risk of bias	
3.5 Were there similar follow-up times in exposure and comparison groups?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
3.6 Was follow-up time meaningful?	+ Possible risk of bias	
4.1 Were exposure and comparison groups similar at baseline? If not, were these adjusted?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
4.2 Was intention to treat (ITT) analysis conducted?	NA Not applicable	Ingen kontrollgruppe
4.3 Was the study sufficiently powered to detect an intervention effect (if one exists)?	+ Possible risk of bias	Skulle vært n=34, ble n=25, dvs. lav n
4.4 Were the estimates of effect size given or calculable?	++ Minimal risk of bias	
4.5 Were the analytical methods appropriate?	NA Not applicable	
4.6 Was the precision of intervention effects given or calculable? Were they meaningful?	++ Minimal risk of bias	
5.1 Are the study results internally valid (i.e. unbiased)?	- Significant risk of bias	
5.2 Are the findings generalisable to the source population (i.e. externally valid)?	+ Possible risk of bias	Ingen kontrollgruppe, kort oppfølgingstid
VÅR OVERORDNEDE VURDERING	Høy risiko for systematiske skjevheter	

Tverrsnittstudier

Gautun 2006⁶

Generelle data og metode	
Referanse	Gautun (2006) <i>Brukerundersøkelse i barnevernsinstitusjonene</i>
Studiedesign	Tverrsnittstudie. Brukerundersøkelse blant ungdom fra 13 år og eldre (n=436) langtidsplassert i 114 barnevernsinstitusjoner. Totalt antallet ungdom var 916, det gir svarprosent på 48. Spørreskjemaet ble utdelt for selvutfylling.
Forskningsspørsmål	Forskningsspørsmålene i rapporten som helhet (den kvalitative delen presenteres i egen tabell): 1) I hvilken grad ivaretas ungdommenes rettigheter mens de er på institusjon? 2) Utsettes ungdom for ulike former for overgrep i barnevernsinstitusjonene? 3) Hvordan beskriver ungdom det sosiale livet i og utenfor institusjonene? 4) Er det en sammenheng mellom kvaliteten på oppholdet og ulike arbeidstidsordninger?
Land	Norge
Setting/kontekst	Barnevernsinstitusjon
Populasjon	436 ungdommer, 13 år og eldre (av 916 ungdommer totalt) med opphold over 14 dager. Av de 766 ungdommene som var på de 114 institusjonene som svarte, gir dette 57 prosent av de tilgjengelig ungdommene. Utvalget har 55% jenter og 45% gutter, noe overrepresentasjon av jenter sammenlignet med det reelle antallet. Ukjent om utvalget er representativt for fordelingen mellom omsorgs- og atferdsinstitusjoner, men trolig er ungdom med alvorlige atferdsproblemer underrepresentert. (Institusjonslederne på 114 institusjoner besvarte også et spørreskjema, men dette omfattet kun administrative data.)
Hva er undersøkt?	Fra spørreskjema Spm 5) Har du blitt utsatt for noen av følgende overgrep fra de som jobber her? [<i>gjernede flere svar</i>] - Mobbing - Seksuelle overgrep - Slag/spark - Holdt fast - Skjerming - Annet - Nei, har ikke blitt utsatt for overgrep - Vet ikke Spm 15) Har du blitt fortalt om dine rettigheter her på institusjonen i forhold til lover og regler? [<i>ett svar</i>] - Ja, de fleste/alle - Ja, noen - Ja, men svært få - Nei, ingen - Vet ikke Spm 20) Hva synes du om reglene her? Synes du de er...? [<i>ett svar</i>] - For strenge - Passelig strenge - For lite strenge - Vet ikke Spm 21) Får du lov til å ha mobiltelefonen hos deg? [<i>ett svar</i>] - Hele tiden - Bare til bestemte tider - Den er tatt fra meg hele tiden - Uaktuelt, jeg har ikke mobiltelefon - Annet

⁶ Denne studien har også en kvalitativ del

	<p>- Vet ikke</p> <p>Spm 33) Har du fått vite hvordan du kan kontakte dem [tilsynet]? [ett svar]</p> <p>- Ja</p> <p>- Nei</p> <p>- Vet ikke</p> <p>Spm 34) Har du selv noen gang tatt kontakt med tilsynet? [ett svar]</p> <p>- Ja</p> <p>- Nei</p> <p>Spm 35) Har tilsynet vært på besøk i den perioden du har vært på insitusjonen? [ett svar]</p> <p>- Ja</p> <p>- Nei</p> <p>- Vet ikke</p> <p>Spm 36) Har du blitt spurt om du vil snakke med tilsynet? [ett svar]</p> <p>- Ja</p> <p>- Nei</p>
--	--

Oversiktens kvalitet

Spørsmål (JBI Cross-sectional, Prevalence)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Was the sample frame appropriate to address the target population?	Ja	Studien har sendt invitasjonsbrev med spørreskjema til alle ungdom over 13 år i barnevernsinstitusjon på et gitt tidspunkt. Dette er hele den aktuelle populasjonen
2. Were study participants sampled in an appropriate way?	Ja	I utgangspunktet har studien forsøkt å nå hele den aktuelle populasjonen
3. Was the sample size adequate?	Ja	Det er et stort utvalg (N=436) selv om frafallet var rundt 50 prosent
4. Were the study subjects and the setting described in detail?	Ja	Ungdommene som har svart er godt beskrevet (kjønn, alder, oppholdslengde, plasseringsgrunn, tvang/frivillighet, paragraf for plassering (juridisk), tidligere opphold i institusjon/fosterhjem, opplevelse av eventuelle flyttinger Noen av variablene har en del frafall
5. Was the data analysis conducted with sufficient coverage of the identified sample?	Uklart	Antall besvarte for hvert spørsmål er oppgitt, men ikke hvorvidt et evt frafall er skjevt.
6. Were valid methods used for the identification of the condition?	Uklart	Når det gjelder spørsmål 5, som kunne avdekket f.eks. bruk av holding og skjerming, så gav dette spørsmålet så mange negative reaksjoner (primært fra ansatte, se side 56) at svaret på bruk av holding og skjerming ikke ble tatt med i analysen. Sannsynligvis var det sammenstillingen av dette med svar som er faktiske overgrep
7. Was the condition measured in a standard, reliable way for all participants?	Ja	Alle selv-rapporterte
8. Was there appropriate statistical analysis?	Nei	Det er i hovedsak enkle statistiske analyser som er gjennomført. Det er imidlertid ikke oppgitt konfidensintervaller ved det multivariate analysene (utregning av odds ratio) og ingen bevissthet rundt dette
9. Was the response rate adequate, and if not, was the low response rate managed appropriately?	Ja	Svarprosenten var som forventet av forskerne (48-57 prosent). Frafallet er noe skjevt, en lavere andel gutter har svart, og trolig en lavere andel av ungdom med alvorlige atferdsproblemer
Overall appraisal (Include, Exclude or Seek further info)	Include	
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Lav-middels risiko for systematiske skjevheter

Ottosen 2014

Generelle data og metode		
Referanse	Ottosen et al (2014) Anbragte barn og unges trivsel 2014	
Studiedesign	Tverrsnittstudie.	
Forsknings spørsmål	Spørreundersøkelse blant barn og unge i barnevernsinst eller fosterhjem. Prevalens av ulike karakteristika knyttet til anbringelsessted (institusjon el fosterhjem), kontakt med biologisk familie, skole, helse, fritid, vennskap, subjektiv trivsel, kjennskap til egne rettigheter. 11- og 13-åringene er intervjuet med spørreskjema, så er også en tredjedel av 15- og 17-åringene, resten har fylt ut spørreskjemaet på nett.	
Land	Danmark	
Setting/kontekst	Fosterhjem (60%), døgningstitusjon eller et «sosialpedagogisk oppholdssted» (31%), eget rom eller en «etterskole» (9%).	
Populasjon	1404 plasserte barn og unge i alderen 11, 13, 15 og 17 år, etter frafallsanalyse fremstår dette som et representativt utvalg av totalen (n=2539)	
Hva er undersøkt?	Grad av konfliktnivå i institusjonen/fosterhjemmet, bli fratatt mobiltelefonen e.l.	
Oversiktens kvalitet		
Spørsmål (JBI Cross-sectional, Prevalence)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Was the sample frame appropriate to address the target population?	Ja	Alle anbragte barn og unge (11, 13, 15 og 17 år) våren 2014 i bv-institusjoner og fosterhjem i Danmark. Det er regnet ut prevalens, eventuelle signifikante sammenhenger med bakgrunnsfaktorer, samt eventuelle forskjeller til ikke-anbragte barn og unge
2. Were study participants sampled in an appropriate way?	Ja	Tilfeldig uttrekk av 650 barn i de fire årskullene, gav et utvalg 2539 barn og unge
3. Was the sample size adequate?	Uklart	2539 av 4577 i de fire årskullene. Det var økende antall i de fire gruppene, men utvalget bestod av like mange fra hver. Dette er vektet i den endelige analysen. Hvordan forfatterne har kommet frem til dette antallet i utvalget er ikke beskrevet
4. Were the study subjects and the setting described in detail?	Ja	Mors og fars sosioøkonomiske bakgrunn er detaljert beskrevet for utvalget, samt om mor/far er død eller innvandrer (første eller annen ledd). Det beskrives at de opererer med fire bakgrunnsfaktorer i analysen, kjønn, alder, plasseringssted og plasseringstid. Plasseringsgrunn er ikke oppgitt
5. Was the data analysis conducted with sufficient coverage of the identified sample?	Ja	Det er gjort en frafallsanalyse hvor det vises til tre typer frafall: 1. handikap eller ikke lenger anbragt 2. avslått deltakelse 3. ikke truffet, flyttet eller språkvanskeligheter For første gruppe finner man signifikante forskjeller (ikke for de andre to)
6. Were valid methods used for the identification of the condition?	Uklart	Det er ikke diagnoser som skal settes her men forekomst av ulike hendelser eller opplevelser. Hvorvidt spørsmålene slik de er stilt er godt nok egnet til dette er ikke diskutert. Intervjuguide eller heller ikke lagt ved
7. Was the condition measured in a standard, reliable way for all participants?	Uklart	(se punkt 6)
8. Was there appropriate statistical analysis?	Uklart	Anvendte statistiske metoder er beskrevet, men det ser ut til å være feil tolkning av p-verdi og uklart om data var normalfordelt og dermed egnet for t-tester
9. Was the response rate adequate, and if not, was the low response rate managed appropriately?	Ja	Svarprosenten er 64 for totalen (mellom 60 og 70 for de ulike årskullene). Frafallsanalyse er gjort rede for på et tidligere punkt
Overall appraisal (Include, Exclude or Seek further info)	Include	
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Middels risiko for systematiske skjevheter

Kvalitative studier

Andersson 2018

Generelle data og metode	
Referanse	Andersson (2018) 'If you take it personally you break'. Neglected voices on violence in secure units for adolescents
Studiedesign	Kvalitativ studie, individuelle intervjuer
Forskningsspørsmål	1) Hvilke former for vold og mishandling møter ansatte i hverdagen på en sikret institusjon for ungdom, og hvordan håndterer de det? 2) Hvordan kan de ansattes opplevelser av vold og deres reaksjoner på dette forstås i lys av Goffmans (1959) teori om «frontstage» og «backstage»?
Land	Sverige
Setting/kontekst	Tre sikrede institusjoner for ungdom 15-21 år, der ungdom er plassert pga kriminell atferd, rus-middelmisbruk eller annen sosialt destruktiv atferd. To institusjoner for gutter og én for jenter. De fleste ungdom var plassert etter «Lagen med særskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)», dvs. uten samtykke
Populasjon	53 ansatte på tre sikrede institusjon for ungdom, 34 menn og 19 kvinner. Gjennomsnittsalder rundt 38-40. Rundt halvparten hadde høyere utdanning. På institusjonen for jenter var det færre ungdommer, færre som ble intervjuet, lengre arbeidserfaring og høyere utdanning.
Hva er undersøkt?	Studien undersøker ansattes erfaringer med vold fra ungdommene (verbal/psykisk vold, materiell vold, fysisk vold) og hvordan de håndterer dette. I intervjuene ble det lagt vekt på erfaringer fra avdelingen (rollen som ansatt, <i>frontstage</i>) og erfaringer fra hva som skjedde inne i den ansatte eller utenfor institusjonen (<i>privatperson</i> , <i>backstage</i>)

Metodisk sterke og svake sider

Spørsmål (NICE qualitative)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Det er erfaringer med å møte voldelige handlinger som undersøkes
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Målet er å undersøke de ansattes erfaringer med å bli utsatt for ulike typer vold og hvordan de tolker dette, samt erfaringer med egen atferd ved bruk av fysisk makt og hvordan de tolker dette
3. How defensible/rigorous is the research design/ methodology?	Forsvarlig	Svært mange intervjuer er foretatt (53 stk), vi vet ikke hvor lange de var, men måten intervjuene er blitt gjennomført på (fremgangsmåten med å først spørre lede mot frontstage, deretter mot backstage) virker ok
4. How well was the data collection carried out?	Uklart	Semistrukturerte intervjuer. Beskrivelse av intervjuformen (se pkt 3). Uklart hvem som intervjuet, litt kort om faktiske spørsmål/tema, uklart om intervjuene ble transkribert
5. Is the role of the researcher clearly described?	Nei	Ikke beskrevet/problematisert (men nevnt én gang at han tidligere hadde jobbet et tilsvarende sted?)
6. Is the context clearly described?	Ja	Tre sikrede institusjoner, litt om de ansattes bakgrunn, litt om ungdommene
7. Were the methods reliable?	Ja	Ingen metodetriangulering, og litt uklart hvordan den store mengden intervjuer ble håndtert, men spørsmålene i studien besvares
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Ja / uklart	Analysen er beskrevet, men ikke i detalj. Dataene er analysert både deduktivt og induktivt
9. Is the data 'rich'?	Ja	Det er lange sitater inkludert, og disse er koblet til (fiktivt) navn og institusjon. Nyanser og kontraster løftes frem
10. Is the analysis reliable?	Uklart	Det er ikke beskrevet hvordan to forfatterne (eller andre) samarbeidet om og diskuterte analysen. Samtidig er det teoretiske perspektivet grundig beskrevet
11. Are the findings convincing?	Ja	Funnene virker overbevisende, de er klart presentert og nyanserte. Goffmans teori var utgangspunkt for analysen, så de preger resultatene.
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	
13. Conclusions	Adekvat	Kort konklusjon som primært peker på hva som bør være (de faglige/politiske og institusjonelle) følgende av studiens funn
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Klart	Samtykke fra etisk råd er ivarettatt, ellers ingen refleksjon rundt etikken

As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	++	Alle eller de fleste kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt, og det er svært lite sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Små metodiske begrensninger

De Valk 2017

Generelle data og metode	
Referanse	De Valk et al (2017) <i>Repression in Residential Youth Care: A Qualitative Study Examining the Experiences of Adolescents in Open, Secure and Forensic Institutions</i>
Studiedesign	Kvalitativ studie. Sekundæranalyse av semi-strukturerte intervjuer foretatt i et større prosjekt om <i>What works in residential youth care</i> (n=384)
Forskningsspørsmål	Hvilke prosesser gjør at unge i ulike ungdomsinstitusjoner (...) opplever tvang/undertrykkelse
Land	Nederland
Setting/kontekst	Informantene befinner seg i både åpne (4 informanter fra 2 inst), sikre (15 informanter fra 10 inst) og lukkede institusjon (dvs ungdomsfengsel) (13 informanter fra 7 inst).
Populasjon	32 unge i alderen 13-20 år, 9 jenter (1 i åpen, 6 i sikret, to i fengsel) og 23 gutter (tre i åpen, 9 i sikret, 11 i fengsel), 69% født i Nederland. Informantene befinner seg i både åpne (4 informanter fra 2 inst), sikre (15 informanter fra 10 inst) og lukkede institusjon (dvs ungdomsfengsel) (13 informanter fra 7 inst)
Hva er undersøkt?	Studien har undersøkt institusjonsboende unges erfaringer med tvang/undertrykkelse samt når og hvordan det å bli utsatt for tvang kan føre til en opplevelse av undertrykkelse.

Metodisk sterke og svake sider

Spørsmål (NICE qualitative)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Det er erfaringer med tvang/undertrykkelse eller opplevelse av å være undertrykt som skal studeres
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Målet er å utforske erfaringer med tvang og undertrykkelse, og det er god innføring i teori og forståelse i forkant
3. How defensible/rigorous is the research design/methodology?	Uklart / forsvarlig	Studien er en sekundæranalyse (under-studie) av en større intervjustudie (n=384 semi-strukturerte intervjuer) med et bredere tema (hva virker for ungdom i inst, gruppeklime i inst). Overordnet sett et greit design, men noe utfordrende at de ikke har hatt mulighet til å utforske "repression" first hand, dvs stille oppfølgingsspørsmål osv
4. How well was the data collection carried out?	Godt	Det er tatt utgangspunkt i de 348 intervjuene, deretter ekskludert 15 som ikke var transkribert ordrett, deretter valgt de 19 inst (stratifisert "purposeful" utvelgelse), og fra disse valgt tilfeldig (tilfeldig "purposeful" utvelgelse) og lett etter intervjuer der det beskrives erfaringer med "repression". Målet var de intervjuene der ungdommene hadde slike opplevelser og der dette var beskrevet grundig og i dybden. Etter 30 intervjuer var det metning ("saturation") men 2 til ble hentet ut for å sikre at ikke noe nytt tilkom. Ikke beskrevet om en eller flere forskere gjorde dette
5. Is the role of the researcher clearly described?	Uklart	Det beskrives hvordan forskerne har jobbet med datainnsamling (men ikke hvor mange forskere) og analyse (to forskere uavhengig av hverandre). Det beskrives hvordan de har skrevet forskningsdagbok med refleksive notater underveis (side 11). De som har gjort intervjuene i den opprinnelige studien er ikke beskrevet, annet enn som studenter ved universitet. Det beskrives ikke hvem de er som gjør analysen i denne studien, hva som er deres forutsetninger og foruttagelser
6. Is the context clearly described?	Uklart	Det er klart hvilke settinger de unge er fra, men typene institusjoner er ikke detaljert beskrevet. Det er heller ikke alltid gjort koblinger mellom ut-sagn/data fra en informant og hva slags type institusjon han/hun er fra. Det har betydning for konklusjonene, fordi tvang/undertrykkelse i fengsel er noe annet enn i åpen/sikker institusjon
7. Were the methods reliable?	Ja	Det er ingen metodetriangulering, dette er heller ikke diskutert. Metodene undersøker det de sier at de skal
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Ja	Tydelig beskrevet fremgangsmåte for hvordan dataene er kodet og analysert (deduktivt og induktivt), det er systematisk og transparent, foretatt av to forskere uavhengig av hverandre og deretter diskutert.
9. Is the data 'rich'?	Uklart	Dataene inneholder dybde, detaljer og motsetninger, men for kortfattede til å kunne kalles "rike". Det mangler å knytte de enkelte intervjuutsagnene til

		typen institusjon (kanskje også kjønn) - muligens er dette av konfidensialitetshensyn? De fleste sitatene er svært korte, muligens gjenspeiler dette informantgruppen? Antageligvis hadde datene vært rikere dersom det ikke var sekundæranalyser av intervjuene
10. Is the analysis reliable?	Ja	Analysen synes pålitelig, det var flere forskere og motsetninger i dataene tydeliggjøres. Ingen validering av data fra informantene i etterkant
11. Are the findings convincing?	Ja	Funnene er langt på vei overbevisende, de er klart presentert, de henger sammen, det er sitater inkludert. Samtidig fremstår dataene kanskje som tilpasset det teoretiske rammeverket (og forforståelsen til forskerne), og dette gir klare føringer for konklusjonene. Dette henger til dels sammen med analysemetoden; "framework analysis" der datene ses i lys av et allerede bestående rammeverk
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	
13. Conclusions	Adekvat	Det er tydelige koblinger mellom data, fortolkning og konklusjoner (med de forbehold som nevnes under punkt 11. Konklusjonene fremstår som meningsfulle. Alternative forklaringsmodeller er ikke utforsket, så langt jeg kan se. Tolkningene gir verdifull innsikt i temaet. Klare implikasjoner for praksis beskrives
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Uklart	Informantene ble forelagt samtykkeskjema, og intervjuerne skrev under på taushetsplikt. Anonymitet og eventuelle konsekvenser for informantene er ikke diskutert. Det er sannsynlig at hovedstudien har gått godkjenning fra etisk komité, men det er ikke beskrevet i denne artikkelen
As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	+	Noen av kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt eller uklart beskrevet, men det er ikke sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Middels metodiske begrensninger

Gautun 2006⁷

Generelle data og metode	
Referanse	Gautun et al (2006) Brukerundersøkelse i barnevernsinstitusjonene
Studiedesign	Kvalitativ studie. Intervjuer med 12 ungdommer 15-20 år, bosatt i 7 barnevernsinstitusjoner
Forskningsspørsmål	1) I hvilken grad ivaretas ungdommenes rettigheter mens de er på institusjon? 2) Utsettes ungdom for ulike former for overgrep i barnevernsinstitusjonene? 3) Hvordan beskriver ungdom det sosiale livet i og utenfor institusjonene? 4) Er det en sammenheng mellom kvaliteten på oppholdet og ulike arbeidstidsordninger?
Land	Norge
Setting/kontekst	Barnevernsinstitusjoner. 7 institusjoner av ulik type (privat/offentlig, omsorg/atferd, turnusordning), beliggende på sør- og østlandet
Populasjon	12 ungdommer, 15-20 år (fire var 18 år eller eldre og dermed frivillig plassert), fire gutter og åtte jenter, oppholdstid 1 mnd-3,5 år, fire plassert frivillig og fire på tvang.
Hva er undersøkt?	(fra intervjuguide) Tvang - har du opplevd å bli utsatt for tvang eller har du sett andre bli utsatt for det - kan du beskrive en tvangssituasjon - hvordan kunne tvang ha vært unngått i den situasjonen - snakket du med de voksne som var involverte i tvangen etterpå - hvordan ville det ha påvirket din relasjon til din særkontakt dersom denne var involvert i en tvangssituasjon med deg - hvilke former for tvang brukes ved institusjonen - hva synes du om at tvang brukes - hvor ofte brukes det - når brukes det (individuelle forhold eller i forhold til regler) - vet du at du kan klage på bruken av tvang

⁷ Denne studien har også en kvantitativ del

	<p>- har du fått uttale deg i rapporten som skrives</p> <p>Telefon</p> <p>- hvordan er det med telefon, kan du ringe hvem du vil og når du vil</p> <p>- hva er begrunnelsen for at du ikke kan det</p> <p>- hva synes du om det</p> <p>- kan du ha egen mobiltelefon</p> <p>Eventuelt:</p> <p>- flere spm om selvbestemme knyttet til fritid, familie, venner, økonomi, deltakelse i beslutninger...</p>
--	--

Metodisk sterke og svake sider

Spørsmål (NICE qualitative)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Fokus var på ungdommenes opplevelser og erfaringer
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Målet til forskerne var å supplere og utdype funn i den kvantitative undersøkelsen (brukerundersøkelsen) mht. ungdommenes opplevelser av å bo i barnevernsinstitusjon
3. How defensible/rigorous is the research design/ methodology?	Forsvarlig	Hvorfor det ble valgt individuelle intervjuer, er ikke forklart. Ungdommene ble opprinnelig utplukket valgt fra ulike typer barnevernsinstitusjoner (f.eks. både omsorgs- og atferdsinstitusjoner, eierskap, turnus), alder og kjønn. I praksis ble det likevel noen endringer, bl.a. mht. alder
4. How well was the data collection carried out?	Uklart	Individuelle intervjuer med ungdommer på deres institusjon, 30-60 minutter. Intervjuere er ikke beskrevet Tematisk intervjuguide er vedlagt. Båndopptak, transkribering, oppbevaring mm er ikke beskrevet
5. Is the role of the researcher clearly described?	Uklart	Hvem som gjorde intervjuene og deres relasjon til informantene (refleksivitet), er ikke beskrevet
6. Is the context clearly described?	Ja	Konteksten er relativt godt beskrevet, de ulike institusjonene, ungdommene mm. Detaljer som kan svekke anonymiteten er utelatt. Noe informasjon om hvordan intervjuene forløp er beskrevet (11 av 12 syntes ivrige etter å fortelle)
7. Were the methods reliable?	Uklart	Det er ikke triangulering av kvalitative data, men de ses i sammenheng med kvantitative data. Det synes som at intervjuene lykkes i få svar på det de ønsket, dvs at metodene var hensiktsmessige og trolig pålitelige. Vi vet imidlertid lite om selve intervjusettingen
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Uklart	Analysen av data er ikke beskrevet
9. Is the data 'rich'?	Uklart	Sitatene er relativt lange, kontekstualiserte, motsetninger kommer frem. Tvang kunne likevel vært mer utdypet, for vårt formål
10. Is the analysis reliable?	Uklart	Hvordan analysen er foretatt, er ikke beskrevet. Fremstillingen tyder på at de bruker intervjuguiden som strukturingsverktøy. Vi vet ingenting om antallet forskere som var involvert, hvordan temaer og sitater ble vektlagt, osv
11. Are the findings convincing?	Uklart	Det er noe uklare omstendigheter rundt intervjuene, og når det gjelder tvang er dataene noe tynne
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	
13. Conclusions	Adekvat	På tross av begrensningene synes jeg likevel konklusjonen er plausibel på bakgrunn av de dataene som presenteres
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Uklart	Eget avsnitt hvor etikk diskuteres, men ikke mht. de kvalitative intervjuene
As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	+	Noen av kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt eller uklart beskrevet, men det er ikke sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Middels metodiske begrensninger

Hauger 2017

Generelle data og metode	
Referanse	Hauger (2017) Traumebevisst omsorg i barnevernsinstitusjoner
Studiedesign	Kvalitativ studie. Intervjuer med åtte ansatte på en privat barnevernsinstitusjon
Forskningsspørsmål	I hvilken grad anvender personalet ved barnevernsinstitusjoner traumebevisst omsorg i miljø-terapeutisk arbeid?
Land	Norge
Setting/kontekst	Privat barnevernsinstitusjon med plasser for barn og unge i alderen 12-18 år som er frivillig plassert (akutt plassering, omsorgsovertakelse, alvorlige atferdsvansker)
Populasjon	Åtte ansatte i barnevernsinstitusjon, alle i medlevertturnus. Fire hadde grunnutdanning i sosialfaglig arbeid innen barnevern, sosionom eller vernepleie. De fire siste var ufaglærte med forskjellig utdanning og erfaring innen håndverkerfag, økonomi og butikkleidelse. Én av åtte hadde videreutdanning innen barnevern
Hva er undersøkt?	<p>Studien undersøker hvordan ansatte i en barnevernsinstitusjon bruker tilnærmingen traumebevisst omsorg til å forebygge og håndtere utageringssituasjoner – som ellers kunne ført til bruk av tvang.</p> <p>Traumebevisst omsorg (TBO): Traumebevisst forståelse gir konkrete verktøy til blant andre miljøpersonale og fosterforeldre som står ovenfor barn med utfordrende og krevende atferd. Dette kan bidra til å avverge eller tone ned konflikter som skaper opplevelser av nederlag og tilkortkommenhet hos både barn og unge og den voksne. TBO kan gi omsorgspersoner en bedre forståelse for hva atferden betyr og dermed også mulighet til å møte krenkede barn med anerkjennelse og respekt.</p> <p>Tre hovedpilarer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Trygghet (traumatiserte barn har ofte et hypersensitivt nervesystem som er i konstant alarmberedskap, og når «alarmen går» tar stresshormonene tar over og barnet mister kontakten med den delen i hjernen som er reflekterende og fornuftig – det oppleves som utrygt) - Relasjon (forutsetter trygghet, fordrer at man som omsorgsperson er oppmerksom og reflekterende i forhold til egne reaksjoner ovenfor barnet, møte barnet med respekt, anerkjennelse og sensitivitet fremfor reflekser som å bli sint tilbake) - Affektregulering, samregulering (samregulering av barnets følelser, trøst og beroligelse gjennom stemmeleie, kroppsholdning og berøring når barnet for eksempel er redd eller sint, hjelper til med å regulere de følelsesreaksjonene barnet har; barn som ikke har lært affektregulering i sin oppvekst kan lære dette gjennom omsorgspersoner senere i barndommen) <p><i>Trygghetspilaren</i> blir viktig i begynnelsen av institusjonsoppholdet, da ungdommen gjerne føler seg utrygg og som en konsekvens av dette er i beredskap for fare. Som annen ungdom må unge i institusjon oppleve sitt bosted og dagligliv som trygt for å kunne ha en god utvikling.</p> <p><i>Relasjonspilaren</i> er viktig for å lære ungdommen nye alternative reaksjonsmønstre, gjennom modellering. I tilfeller hvor ungdommen og personalet har etablert en god relasjon, kan personalet bli en slik modell for ungdommen.</p> <p><i>Affektregulering</i> som den siste grunnpilaren blir viktig for å styrke ungdommens evne til å regulere følelser. Endringsarbeid på institusjonen handler om å endre ungdommens atferdsmønster, og i utageringssituasjoner hvor ungdommene ikke klarer å styre seg slik informantene beskriver, blir det viktig å styrke ungdommens evne til affektregulering.</p> <p>Andre viktige begreper fra TBO:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toleransevindu (det stedet hvor barnet verken er overaktivert eller underaktivert og hvor det er mulig å tilegne seg læring) - Den tredelte hjernen («sansehjernen, følelseshjernen og den tenkende hjernen»); et lite barns utvikling går fra andre-regulering [den voksne roer], via samregulering til egenregulering; god mental helse kjennetegnes ved at ulike deler av hjernen er integrert men dette kan være hemmet hos traumatiserte barn og unge) <p>Når et barnet uttrykker f.eks. sjalusi på en aggressiv og utagerende måte vil samregulering innebære å møte barnet med anerkjennelse av følelsene. Det motsatte av samregulering vil være å straffe eller korrigere barnet fordi det formidler sine følelser på en urimelig måte.</p> <p>«Time-out» innebærer at barnet blir tatt ut av situasjonen, og må f.eks. være på rommet sitt alene en liten periode, som straff eller korrigerende. I TBO vil man snarere anbefale «time-in», dvs. at omsorgspersonen tar en pause sammen med barnet. Budskapet fra den voksne blir å vise at man ser barnets frustrasjon over manglende mestring og forstår nederlagsopplevelsen. Man blir «sammen om følelsen» og hjelper barnet til å regulere den.</p>

Metodisk sterke og svake sider		
Spørsmål (NICE kvalitative)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Vil beskrive ansattes erfaringer, kompetanse og meninger knyttet til TBO
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Målet er å studere ansattes erfaring med og synspunkter på TBO og hvordan det kan anvendes for å forebygge tvang
3. How defensible/rigorous is the research design/methodology?	Forsvarlig	Metoden er tilpasset forskningsspørsmålet og godt begrunnet, men det er litt utydelig hvordan informantene ble rekruttert
4. How well was the data collection carried out?	Godt	Dataene ble innsamlet gjennom intervjuer (inkl notater underveis). Intervjuene ble transkribert og satte i gang refleksjon og tolkning. Ingen info om oppbevaring
5. Is the role of the researcher clearly described?	Nei	Ikke beskrevet (hun sier noe om egen bakgrunn og posisjon men reflekterer ikke videre)
6. Is the context clearly described?	Uklart	Fysiske kontekst (bakgrunnen for intervjuene) beskrevet, men mindre beskrivelser av den enkelte informants kontekst
7. Were the methods reliable?	Ja	Ingen triangulering av data, men metodene undersøker data slik de er ment
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Ja	Fremgangsmåten for analysen er grundig beskrevet (systematisk tekstkondensering), og dette følges hovedsaklig i studien
9. Is the data 'rich'?	Ja	Ganske grad rike data, kontekstualisert og illustrert. Ulike perspektiver utforskes og kontraster og nyanser fremkommer
10. Is the analysis reliable?	Uklart	Det beskrives ikke om flere forskere bidrar i kodingen eller analysen – eller om informantene selv fikk lese gjennom intervjuene. Nyanser og kontraster i intervjumaterialet beskrives
11. Are the findings convincing?	Ja	Studien er svært ordrikt presentert, så det er ikke alltid så lett å få med seg hovedpoengene. Samtidig er data godt illustrert med sitater. Funnene er presentert tematisk. Diskusjonskapittelet er grundig og nyansert. Det er ofte (for ofte?) en generell henvisning til «informantene gjorde/mente/sa» som leseren kan tolke som at alle gjorde/mente/sa omtrent det samme. Først under Affektregulering er det skilt mellom informantene, og det er her det er forskjeller, særlig mellom faglærte og ufaglærte.
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	Temaene i funnene følger opp utgangspunktet for studien
13. Conclusions	Uklart	Konklusjonen følger hovedsaklig av funnene. Forholdet mellom TBO som begrenset og bred forståelse er ikke klart ut fra resultater og analyse. Begrensninger i studien er tydelig presentert. Studien belyser forskningsfeltet og noen implikasjoner av studien for praksis og forskning er beskrevet
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Uklart	Forskningsetiske spørsmål er ikke beskrevet i studien
As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	+	Noen av kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt eller uklart beskrevet, men det er ikke sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Små-middels metodiske begrensninger

Lillevik 2012

Generelle data og metode	
Referanse	Lillevik & Øien (2012) Miljøterapeutisk praksis i forebygging av vold
Studiedesign	Kvalitativ intervjustudie. Seks individuelle intervjuer, ett fokusgruppeintervju med fire personer
Forskningsspørsmål	Hvordan kan miljøterapeutisk praksis bidra til å forebygge vold i barnevernsinstitusjoner?" Det er forebygging av vold som egentlig er studiens anliggende, men situasjoner som innebærer vold fra klientenes (barna/ungdommenes) side, vil i de fleste tilfeller kunne føre til tvangstiltak fra de ansatte (én av foranledningene til tvang).
Land	Norge
Setting/kontekst	Barnevernsinstitusjon. Utvalget av enheter er begrenset til kommuner i Nord- og Midt-Norge. Institusjonene gir tilbud om plassering av ungdom fra 13 til 18 år. Plasseringene omfatter et spekter fra frivillige tiltak til tvungen plassering og tilbakeholdelse i institusjonen.
Populasjon	Seks ansatte fra fire ulike enheter som ble intervjuet individuelt, og fire ansatte fra en femte institusjon som ble intervjuet som gruppe. Gjennomsnittlig arbeidserfaring i barnevernsinstitusjon

	blant informantene var cirka ti år. Utvalget bestod av seks kvinner og fire menn. Det var et inklusjonskriterium at den ansatte ble opplevd av sin leder og kolleger som god til å forebygge utagering i situasjoner der ungdommen opptrer truende og aggressivt.
Hva er undersøkt?	Tilnærming som virker voldsforebyggende overfor ungdom

Metodisk sterke og svake sider

<i>Spørsmål (NICE qualitative)</i>	<i>Vår vurdering</i>	<i>Begrunnelse</i>
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Studien undersøker ansattes erfaringer fra situasjoner med aggressiv og sint ungdom.
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Studien vil undersøke tankegang og handlingsmønstre hos informantene i relevante situasjoner.
3. How defensible/rigorous is the research design/methodology?	Forsvarlig	Seks individuelle intervjuer og ett fokusgruppeintervju fra i alt fem institusjoner er en relevant tilnærming. Kvalitativ metode er begrunnet. Det spesifiserte (purposive) utvalget med ansatte som er vurdert til å være dyktige på dette er en god strategi. Hvorfor fem ulike enheter er ikke begrunnet men synes hensiktsmessig for å få tilgang til erfaringer fra ulike settinger. Gjennomføring av intervju, transkribering og analysemetode er beskrevet.
4. How well was the data collection carried out?	Godt	Semistrukturerte intervjuer. Grundig beskrivelse av analytisk tilnærming: transkribering, refleksjonsnotat mht. ind intervjuer, deretter planlegging av fokusgruppe. Så en mer systematisk 3-trinns analyseprosess.
5. Is the role of the researcher clearly described?	Ikke beskrevet	Hvem forskerne var i relasjon til informantene, er ikke beskrevet. Det er heller ikke beskrevet hvordan forskerne forholdt seg i intervjuene eller hvordan de forløp. Det er ikke beskrevet hvordan forskernes bakgrunn kan ha påvirket fortolkningen.
6. Is the context clearly described?	Ja	Kort beskrivelse av institusjonene.
7. Were the methods reliable?	Ja	Det er foretatt en form for (enkel) triangulering ved at det er foretatt seks individuelle intervjuer og deretter et fokusgruppeintervju. Intervjuguide er ikke lagt ved, kun det overordnede: "Informantene ble oppfordret til å fortelle så fritt som mulig om situasjoner og episoder der de opplevde å ha håndtert utfordringer knyttet til aggresjon og vold på en god måte."
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Ja	Analysemetoden er godt beskrevet, en systematisk omfattende 3-trinns prosess: åpen uavhengig gjennomlesning, strukturanalyse på langs og tematisk analyse på tvers
9. Is the data 'rich'?	Uklart	Det er en kortfattet artikkel, så det er ikke svært rike data, men de datene som er er godt beskrevet og kontekstualiserte.
10. Is the analysis reliable?	Ja	De to forfatterne har jobbet sammen om analysen, først individuelt og uavhengig, deretter i fellesskap. Dette er godt beskrevet og virker grundig. Det er ikke beskrevet om informantene fikk lese transkripsjonene, men trolig ikke. Eventuelle avvikende/kontrasterende resultater er ikke gjort rede for så langt jeg kan se.
11. Are the findings convincing?	Ja	Funnene er klart presentert og illustrert med sitater.
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	Funnene er svært relevante til studiens forskningsspørsmål.
13. Conclusions	Adekvat	Det er klar sammenheng mellom data, fortolkning og konklusjon. Data og analytiske funn er diskutert i lys av relevant teori. Studien gir et tydelig bidrag til forskningen. Alternative forklaringer er ikke diskutert. Begrensninger ved studien er ikke beskrevet.
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Klart	Informert samtykke, mulighet til å trekke seg (ikke etter påbegynt gruppeintervju), meldt orsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste
As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	++	Alle eller de fleste kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt, og det er svært lite sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Små metodiske begrensninger

Ulset 2012

Generelle data og metode	
Referanse	Ulset & Tjelflaat (2012) Tvang i barnevernsinstitusjoner, ungdommenes perspektiver
Studiedesign	Kvalitativ studie. Intervjuer med 11 ungdommer i institusjon
Forskningsspørsmål	Hva er ungdommers oppfatninger og opplevelser knyttet til bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner?
Land	Norge
Setting/kontekst	Informantene var fra tre barnevernsinstitusjoner: en akuttinstitusjon, en statlig langtidsinstitusjon og en privat langtidsinstitusjon
Populasjon	11 informanter, sju jenter og fire gutter, 16-17 år. De fleste hadde bodd i andre institusjoner eller fosterhjem tidligere. Noen var plassert etter atferdsparagrafer, andre etter omsorgsparagrafer, noen var tvangsplassert og noen var frivillig plassert. Kriterier for deltakelse var >16 år og ha vært utsatt for eller vitne til tvang under dette eller tidligere opphold i barnevernsinstitusjon
Hva er undersøkt?	Sentrale spørsmål har vært: <ul style="list-style-type: none"> - Hva tenker ungdommene når de hører ordet tvang? - Hva forstår ungdommene med tvang? - Hva forbinder ungdommene med tvang i barnevernsinstitusjon? - Hvilke årsaker/situasjoner kan utløse tvangsbruk? - Hvilke tvangsmidler/tvangstiltak brukes? - Har ungdommene erfart bruk av fysisk makt i tvangssituasjonen? I så fall: når og på hvilken måte? - Hvordan har ungdommen opplevd situasjoner som har utløst tvangstiltak overfor dem selv? - Hvordan har ungdommen opplevd å være vitne til situasjoner som har utløst tvangstiltak overfor andre beboere? - Hvordan forstår/oplever ungdommene anvendelse av tvang med tanke på at institusjonen er å betrakte som deres hjem i den perioden de bor der? - Hvordan kan bruk av tvang påvirke forholdet mellom de voksne ansatte og ungdommen som bor i institusjonen? - Hvordan forholder ungdommen seg til tvang over tid under opphold i barnevernsinstitusjon? - Hvordan kan situasjoner som utløser tvangsbruk/tvangstiltak håndteres annerledes? - Hva skjer etter situasjoner som har utløst tvangsbruk/tvangstiltak? - Oppfatter ungdommen at bruk av tvang kan være riktig; eventuelt når? - Hvilken kunnskap har ungdommene om lovlig bruk av tvang i barnevernsinstitusjon? - Hvilken kunnskap har ungdommen om egne rettigheter knyttet til situasjonell tvang i institusjoner? - Hvilken kunnskap og oppfatning har ungdommen om egen klageadgang? - Hvilken kunnskap og oppfatning har ungdommen av tilsynet, og dets rolle?

Metodisk sterke og svake sider

Spørsmål (NICE qualitative)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Studien undersøker ungdommers erfaringer med og opplevelser av tvang
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Det er tydelige og spesifikke forskningsspørsmål. Den politiske og faglige bakgrunnen beskrives.
3. How defensible/rigorous is the research design/methodology?	Forsvarlig	Begrunnelsen for kvalitative intervjuer og det spesifikke utvalget ungdom er beskrevet. Utvalget er sammensatt for å dekke flere aspekter; kjønn, type bv inst, plasseringsgrunnlag, tidligere plasseringer. Alle måtte ha vært utsatt for eller observert tvang.
4. How well was the data collection carried out?	Godt	Dataene ble innsamlet i individuelle intervjuer (ikke i fokusgrupper som opprinnelig planlagt), en god løsning. Intervjuguide er vedlagt og gjennomføring av intervjuene er beskrevet. Intervjuene ble ikke transkriberte men hørt gjennom (lydopptak) og notert fra.
5. Is the role of the researcher clearly described?	Uklart	Forskerens bakgrunn og posisjon er ikke beskrevet. Det er heller ikke beskrevet hvordan informantene ble orientert om prosjektet/intervjuet, kun hva ledelsen på institusjonen ble orientert om.
6. Is the context clearly described?	Ja	Konteksten og informantene er godt beskrevet.
7. Were the methods reliable?	Ja	Ingen triangulering, men intervjuene svarer på det de skal.
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Uklart	Analysemetode er ikke beskrevet.

9. Is the data 'rich'?	Ja	Dataene er rike, sitatene er kontekstualiserte, ulike perspektiver fremkommer, det er detaljert, nyansert og kontraster kommer frem.
10. Is the analysis reliable?	Uklart	Det er ikke beskrevet hvordan forskerne samarbeidet eller validerte hverandres funn.
11. Are the findings convincing?	Ja	Funnene er klart presentert, rikt illustrert med sitater, sammenhengende og detaljert fremstilt.
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	Funnene er relevante for studiens mål.
13. Conclusions	Adekvat	Det er klar sammenheng mellom data, fortolkninger og konklusjoner. Kontraster og nyanser fremkommer. Konklusjonene synes plausible og studien bidrar betydelig til kunnskap på sitt felt. Implikasjoner (anbefalinger) for praksis er beskrevet. Begrensninger ved studien er ikke eksplisitt beskrevet/diskutert.
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Klart	
As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	++	Alle eller de fleste kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt, og det er svært lite sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Små metodiske begrensninger

Ulset 2013

Generelle data og metode	
Referanse	Ulset & Melheim (2013) Håndtering av tvang i barnevernsinstitusjoner
Studiedesign	Kvalitativ studie. Individuelle intervjuer og gruppeintervjuer
Forskningsspørsmål	Hvordan forstås og håndteres tvang i barnevernsinstitusjoner? Problemstillingene i undersøkelsen søker å fange opp institusjonsansattes, institusjonslederens og ansatte i fylkesmannens tilsyn sine forståelser av tvangsbruk, hva de tenker om tvang og hvilke erfaringer og kunnskap de har med hensyn til bruk av tvang overfor barn og unge som bor i barnevernsinstitusjon
Land	Norge
Setting/kontekst	Barnevernsinstitusjon. Åtte barnevernsinstitusjoner i tre fylker ble valgt ut og invitert til å delta i intervjustudien.
Populasjon	26 ansatte i åtte barnevernsinstitusjoner (gruppeintervjuer), 8 ledere fra samme institusjoner (individuelle intervjuer) og 3 ansatte hos fylkesmannen (én fra hvert av de tre fylkene institusjonen var hjemmehørende i).
Hva er undersøkt?	<ul style="list-style-type: none"> • Institusjonenes forståelse/tenkning knyttet til tvang • Institusjonenes bruk av tvang – type tvangstiltak/tvangsmidler • Institusjonenes kunnskap – og kompetanse(behov) knyttet til tolkning av regler/retningslinjer som gjelder ved bruk av tvang • Prosedyrer og opplæring/opplæringsbehov knyttet til gjennomføring av tvangstiltak • Rapportering, evaluering og etisk refleksjonsarbeid knyttet til bruk av tvang • Forebygging av tvang

Metodisk sterke og svake sider

Spørsmål (NICE qualitative)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Mål med studien var å belyse ansattes forståelse, tenkning og praksis knyttet til bruk av tvang i barnevernsinstitusjoner.
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Klar målsetting, diskusjon av tidligere forskning (spes. søsterrapport om ungdommens erfaringer med tvang), viser til teorier om makt og avmakt, samt det konkrete regelverket for bruk av tvang i bv inst
3. How defensible/rigorous is the research design/ methodology?	Forsvarlig	Kvalitative individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer er godt egnet til å besvare forskningsspørsmålet. Utvalget er stort, både mht. antall og typer ansatte (ledere, medarbeidere og tilsynsansatte) i tre fylker (8 bv inst). Kvalitativ tilnærming og utvalg er godt begrunnet. Validitet (troverdighet) ved særlig gruppeintervjuer diskuteres. Analytisk tilnærming er beskrevet og begrunnet.
4. How well was the data collection carried out?	Godt	Temaene i intervjuguidene og gjennomføring av intervjuene er godt beskrevet. Temaene i guidene er omfattende og synes dekkende for studiens mål. Det ble gjort lydopptak av alle intervjuer.

5. Is the role of the researcher clearly described?	Ja	Forskernes posisjon og det fortolkende subjekt-subjekt-forholdet i intervjuene beskrives/diskuteres. Informantene fikk informasjonsskriv og gav muntlig informert samtykke ved intervjustart.
6. Is the context clearly described?	Ja	Informanter og institusjoner er til dels godt beskrevet, men en del er anonymisert fordi det ellers ville vært lett gjenkjennbart. Informanter er beskrevet med kjønn, utdanning og tilsettingstype (leder, ansatt, tilsyn). Det er stor variasjon mht. type institusjoner, både atferd/omsorg, akutt/langtid, statlig/privat/ideell, institusjonsstørrelse og arbeidstidsordning. Evt mulighet for skjevheter i materialet (utover forskernes fortolkende rolle) er ikke eksplisitt diskutert.
7. Were the methods reliable?	Ja	Datamaterialet omfatter en form for triangulering ettersom både institusjonsledere, -ansatte og tilsynansatte - ved samhørende institusjoner/fylker - er intervjuet om primært den samme tematikken. Metodene frembringer data slik det er ment.
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Ja	Analysenmetoden er beskrevet og synes grundig, systematisk og pålitelig. Det er beskrevet hvordan temaer og begreper fremkom.
9. Is the data 'rich'?	Ja	Dataene er rike, i den forstand at kontekstene er godt beskrevet, ulike perspektiver utforskes, mønstre og kontraster fremkommer, det er detaljert og grundig diskutert. Mange illustrerende sitater.
10. Is the analysis reliable?	Ja	Begge forfatterne bidro i analysen; det er ikke eksplisitt beskrevet hvordan uenigheter ble løst, annet enn at de diskuterte og gikk frem og tilbake i materialet (iterativ analyse). Det opplyses ikke om informantene fikk lese intervjuutskriftene, trolig ikke. Intervjuene ble heller ikke transkribert ordrett men etter relevans. "Avvikende" resultater fremkommer.
11. Are the findings convincing?	Ja	Funnene er detaljert, klart og systematisk presentert. Teksten inkluderer sitater, kontraster og forfatternes fortolkninger.
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	Funnene er relevante for studiens mål.
13. Conclusions	Adekvat	Det er klar sammenheng mellom data, fortolkninger og konklusjonene (anbefalingene for forebygging). Konklusjonene (anbefalingene) er plausible og nyanserte. Dette øker kunnskapen på fagfeltet. Implikasjoner for praksis er beskrevet. Studiens begrensninger er ikke eksplisitt beskrevet/diskutert.
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Klart	Etiske forhold er diskutert i eget avsnitt; samtykke, anonymisering, forskernes rolle samt godkjenning av etisk komité. Eventuelle påvirkninger intervjuene i seg selv kunne ha på virkeligheten (praksis) er ikke diskutert.
As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	++	Alle eller de fleste kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt, og det er svært lite sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Små metodiske begrensninger

Ulset 2016

Generelle data og metode	
Referanse	Ulset (2016) Tett på livet i barnevernsinstitusjon
Studiedesign	Deltakende observasjon over 6 mnd, 17 kvalitative intervjuer med ungdommer og ansatte samt kort dokumentanalyse
Forskningsspørsmål	Overordnet problemstilling: Hvordan fremstår det sosiale liv innenfor en barnevernsinstitusjon?
Land	Norge
Setting/kontekst	En barnevernsinstitusjon i Midt-Norge, godkjent for omsorgsplassering av barn og unge mellom 12 og 18 år (frivillig plassering/hjelpetiltak, omsorgsovertagelse, akutt-plassering når målet var langsiktighet). Kun én enhet (et hus med seks ungdommer og ni voksne) ble valgt for å ha mulighet til å kunne gå i dybden, "forstå en lokal kultur"
Populasjon	Seks ungdommer i alderen 12-16 år, fire jenter og to gutter. Kun én av de seks bodde i huset gjennom hele feltarbeidsperioden. Elleve ansatte: Fire kvinner og fire menn som bodde og arbeidet i huset, i tillegg bidro institusjonsleder samt to miljøterapeuter som var tilknyttet et annet hus, men som var teamledere for ansatte ved den aktuelle enheten
Hva er undersøkt?	Gjennom observasjon og samtaler har forfatterne undersøkt handlinger, handlingsmønstre og samhandling ungdommer og ansatte imellom samt forsøkt å forstå bakgrunn for disse. Til vår oversikt har vi hentet ut data som er relevant for vårt spørsmål om tvang: om institusjonen som hjem, sikkerhetsopplæring, makt- og tvangsbruk, tilsynsfunksjoner og bruk av lettere tvangsmidler knyttet til skolegang

Metodisk sterke og svake sider		
Spørsmål (NICE qualitative)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Deltakende observasjon og kvalitative intervjuer: Feltarbeidet besto konkret i å observere, å delta og å gjennomføre feltsamtaler med ungdom og voksne som bodde og arbeidet i en enhet tilknyttet en barnevernsinstitusjon. Feltarbeidet foregikk over seks måneder i 2014, to dager i uken; til sammen 12–14 timer per uke.
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Tydelig forskningsspørsmål, referanser til teori og diskusjon av metodiske valg i lys av teori.
3. How defensible/rigorous is the research design/ methodology?	Forsvarlig	Designet (deltakende observasjon og samtaler/intervjuer) er hensiktsmessig for å kunne beskrive og forstå en lokal kultur (livet i en bv inst). Valgene er godt forklart.
4. How well was the data collection carried out?	Godt	Metode for datainnsamling er beskrevet og i tråd med studiens mål.
5. Is the role of the researcher clearly described?	Ja	Forskerens rolle og informasjon til informantene er tydelig beskrevet.
6. Is the context clearly described?	Ja	Konteksten og variasjonen er tydelig beskrevet.
7. Were the methods reliable?	Ja	Deltakende observasjon og samtaler/intervjuer, både med ungdommer og ansatte, gir en form for triangulering.
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Ja	Analyseprosessen er svært grundig beskrevet.
9. Is the data 'rich'?	Ja	Det er svært rike data med detaljer og kontraster.
10. Is the analysis reliable?	Ja	Det er nevnt i forordet at en vitenskapelig assistent har bidratt til "transkribering og sortering av intervju materialet og for fruktbare innspill og drøftinger av dataene". Dette er ikke beskrevet videre i metodekapitlet. Likevel oppleves analysen som grundig og pålitelig, det forfatteren har gått frem og tilbake i data og analyse flere ganger.
11. Are the findings convincing?	Ja	Funnene er klart presentert, sammenhengende og meningsfulle. Sitater presenteres i rikt monn og har henvisninger.
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	
13. Conclusions	Adekvat	Det er ikke egentlig noen konklusjon i rapporten, kun noen "avsluttende kommentarer". Denne peker på nye forskningsspørsmål - og -behov som dukket opp i løpet av studien. Det er også noen anbefalinger.
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Klart	Et eget kapittel om etikk er inkludert i rapporten. Der beskrives og diskuteres forskerens rolle, samtykke og anonymitet. Det diskuteres ikke eventuelle følger selve forskningsprosjektet med dets innhold kan fått av betydning for f.eks. ungdommenes forventninger til endringer i tilværelsen, men hvorvidt undersøkelsen kunne medføre "ubehag" for informantene.
As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	++	Alle eller de fleste kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt, og det er svært lite sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Små metodiske begrensninger

Wästerfors 2009

Generelle data og metode	
Referanse	Wästerfors (2009) Konfliktthandtering i ungdomsvård ur ett sociologisk perspektiv
Studiedesign	Kvalitativ studie, etnografisk metode: deltagende observasjon og invjuer (pågående studie over tre år), journaldata om 11 ungdommer
Forskningsspørsmål	Hva viser et sosiologisk perspektiv på konfliktthandtering i åpen ungdomsinstitusjon, mellom ansatte og ungdom samt ungdom imellom?
Land	Sverige
Setting/kontekst	Åpen ungdomsinstitusjon for 8-10 ungdommer, plassert etter <i>Socialtjänstlagen</i> eller <i>Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga</i> , dvs med eller uten samtykke. Målgruppen var gutter i tenårene med vanskelig oppvekst, kompliserte (eller fraværende) familieforhold, ulike nevrologiske lidelser, eller en historie med skoleproblemer, gjengdeltakelse, vold eller kriminalitet
Populasjon	Ansatte og ungdommer på institusjonen over tre år, intervjuer med 12 ansatte og 11 ungdommer

Hva er undersøkt?	Hvordan kan man forstå konfliktene («bråk») som utspiller seg (og de som ikke utspiller seg) i en ungdomsinstitusjon, med et sosiologisk perspektiv? Forfatteren analyser konfliktene som sosial interaksjon, ikke som et personlighetsproblem eller avvik hos den enkelte ungdom
-------------------	---

Metodisk sterke og svake sider

Spørsmål (NICE qualitative)	Vår vurdering	Begrunnelse
1. Is a qualitative approach appropriate?	Ja	Det er handling, utsagn og erfaringer som studeres
2. Is the study clear in what it seeks to do?	Ja	Målet er å forstå konflikter på en ungdomsinstitusjon i lys av sosiologisk teori
3. How defensible/rigorous is the research design/ methodology?	Forsvarlig	Det er et svært grundig feltarbeid som er foretatt, over lang tid, med mange timer observasjon og med mange intervjuer
4. How well was the data collection carried out?	Godt	Det ble skrevet mange og fyldige feltnotater fra arbeidet, i tillegg til annen form for kommunikasjon. Intervjuene er ikke like grundig beskrevet
5. Is the role of the researcher clearly described?	Ja!	Grundig og god beskrivelse og drøfting av hans rolle som forsker og hans tilstedeværelse på institusjonen (en del av etnografisk metode)
6. Is the context clearly described?	Ja	Institusjonen er godt beskrevet
7. Were the methods reliable?	Ja	Metodetriangulering gjennom den etnografiske metoden, spørsmålene besvares
8. Is the data analysis sufficiently rigorous?	Ja	Analysen er inkorporert i resultatbeskrivelsen, i tråd med etnografisk metode, tett koblet til teoretiske perspektiver
9. Is the data 'rich'?	Ja	
10. Is the analysis reliable?	Ja / uklart	Det er ikke beskrevet om og evt hvordan forfatteren har samarbeidet med andre forskere, men det synes godt gjennomarbeidet empirisk og teoretisk
11. Are the findings convincing?	Ja	Funnene synes overbevisende, det er grundig presentert med mange detaljer og nyanser
12. Are the findings relevant to the aims of the study?	Ja	
13. Conclusions	Adekvat	Avslutningskapittelet er grundig og reflekterende, i samsvar med studiens resultater
14. How clear and coherent is the reporting of ethics?	Klart	Praktiske etiske dilemmaer og utfordringer er godt presentert og drøftet; det er ikke opplyst om bifallelse fra etisk råd (men det er sannsynlig at det finnes ettersom det er en statlig rapport)
As far as can be ascertained from the paper, how well was the study conducted?	++	Alle eller de fleste kriteriene i sjekklisten er tilfredstilt, og det er svært lite sannsynlig at konklusjonene ville blitt endret
VÅR OVERORDNEDE VURDERING		Små metodiske begrensninger

Utgitt av Folkehelseinstituttet

September 2020

Postboks 4404 Nydalen

NO-0403 Oslo

Telefon: 21 07 70 00

Rapporten kan lastes ned gratis fra

Folkehelseinstituttets nettsider

www.fhi.no